

73. szám

2011.

EX

Symposium

irodalom művészet filozófia reflexió

A pizsama alatt közvetlenül a test van. Az emberi test legkülső felülete, a bőr közvetlenül érintkezik a pizsama belső felületével. Eközben az emberi szőr óhatatlanul kibolyhosítja az állati eredetű ruhaanyagot. Egymáshoz simulnak és egymáshoz súrlódnak. Ember és állat – a pizsamában. Akárcsak két meztelen test. Amiből, a simulásból és súrlódásból meg

tetes hő keletkezik. Jól-saját pizsamájának a textilhőben, mintegy A hétköznapiok is-a faszirtót és hernyó-ban. Ha viszont egy másik ember testé-zsama nemcsak hogy genitív és nevetségessé

eső melegség. Az ember a melegében alszik, buja összefekszik vele.

méltó bestialitása puha pizsamabarlang-másik emberhez, egy hez bújjik, akkor a pi-feleslegessé, de elide-is válik.

BAZSÁNYI Sándor

PIZSAMA

A FLANEL NAPJA

– a pizsama múltja, jelene
és jövője –

*Csak egy félregombolt
pizsama az élet,
csíkos, majdnem rabruha,
durva, felvenni félek,
kidörzsöl álmodat
pihenő szívem alól,
s tollpihéaldozat
minden egyes, szakadt
kispárnagondolat.*

Írta: Kolomp (Amatőr Művészek Fóruma)

Egy este tigrisüvöltésre ébredtem (mesélem a kocsmában). Nem volt idő teketóriázni, fogtam a puskámat, kirohantam, és úgy pizsamában lelőttem a tigrist! Ez igen! – mondja elismerően a törzsközönség. – De miért volt a tigrisen pizsama?

A tigris pizsamaviselési szokásai a legkönynyebben megmagyarázható csíkozatok közé tartoznak, a támadó állat rejtőzködik áldozata előtt – rejtőszín ez is, akár az áldozatnak született állatok némelyikének sávos viselete, mondjuk a zebráké, amelyekre épp fordítva, nem az élelemkeresést segítő, hanem az élelemmé válás funkcióját elkerülendő adott ugyancsak csíkos köntöst az evolúció. Nos, evolúciós ívük az emberi csíkoknak is van, a pizsama kultúrtörténeti szerepe ennek ismeretében megkérdőjelezhetetlen.

Kérdés, hogy miért és mióta tartjuk csíkosnak az emberi életközösség számára nem hogy rejtőzködést, hanem éppenséggel feltűnést biztosító ruhadarabot, egyáltalán: ruha-e a pizsama, esetleg ellentéte-e a ruhának, amennyiben a ruhát nappali, a pizsamát éjjeli viseletként határozzuk meg? Ha a ruhát a szabadság, akkor a pizsamát a (külső vagy belső) fogság metaforájának tekinthetjük-e? A kérdésre egy egyszerű szlengszótár is sugallhat választ. Lássuk csak: *pizsama*: alvóka, csíkos, dizsi-rizsi, éjszakai overall, pazsama, pizsa, pizsó, rabruha, surranó; *rabruha*: angyalbőr, bolha kifutópályája, csíkidomú, csíkos, csíkos öltöny/pizsama/zakó/zebra/zsák, diszkóruha, párdúc, pijama (gúny), pizsama, számozott pizsama, tigrisbunda, zebra, zebraőr dzseki, zebraaty/öltöny/ruha.

Alaktanilag a pizsama nem más, mint könnyű, laza, bő szárú nadrág, melyet elsősorban keleten és ott csak férfiak viselnek, nappal. Nyugaton persze már más a helyzet, a nők gyakran, a férfiak jellemzően egyaránt erre a kétrészes alvóruhára cserélték a sok tekintetben kényelmesebbnek és erotikusabbnak is tartott elődöt, a hálóinget valamikor a XIX. század második felében (a nők valószínűleg később, a női pizsama, látni fogjuk, egyidős a nadrágot kétneműsítő emancipációval). Maga a szó etimológiailag egyértelműen a keleti eredetre utal, a gyarmatosítás egyik maradandó emléke. A láb jelentésű *päe*, *pāy* és az öltözék jelentésű *yāmāh* perzsa szavak összevonásával jött létre, majd került át az angol nyelvbe. A magyar szó az angol *pyjamas* franciában meghonosodott alakjából – *pyjama* – ered. Az öltözék bizonytalan identitása nem mai keletű, már a XVII. században sem sikerült eldönteni, hogy mire jó és kik viseljék a kényelmes, többnyire gombbal vagy madzaggal záródó nadrágból és gombolható kabátból álló együttest, melyet Indiából hazalátogató gyarmati tiszték hoztak magukkal. Kezdetben otthoni öltözékül használták, nyilván annak a felismerésnek a tudatában, hogy a heregyötrő lovaglónadrágok után nem árt egy kevés keleti kényelem otthon, távol a világ szemétől. A kényelem elve nem győzedelmeskedett azonnal, a pizsama gyors

san kiment a divatból, majd 1870 körül jelent meg a nyugati öltözködésben mint férfi alvóruha. A női divat kelléktárába ötven éves késlekedéssel került be, Coco Chanel divatháza hozta játékba, az 1920-as években mutattak be először otthoni és vízparti viseletre szánt női pizsama-modelleket Párizsban, felismerve, hogy az új öltözetre nem csak az ágyban, hanem a szabadidős tevékenységekben is szép karrier vár. A korai pizsamákat általában keleti motívumokkal ékesítették, ezt váltotta fel a mára klasszikussá vált csíkos pizsamák divatja.

A pizsama tehát hamar a szabadidő jelképévé is vált – holott divatja csaknem párhuzamosan alakult a rabsággal és a rabokat stigmatizáló viselet megjelenésével. A rabruha nagyjából egyidős a törvényes rabsággal, tehát azzal a polgári forradalmak idején tudatosult felismeréssel, hogy az egyén szabadsága érték, következésképpen az attól való megfosztása súlyos büntetés lehet. A törvényes rabság intézménye tehát jelentős polgári érték, mely szakít azzal a korábbi felfogással, miszerint az ember saját értékének a vagyona, ennek hiányában pedig saját teste tekinthető – így a büntetésnek ezek (a vagyon és/vagy élet) elvételére, enyhébb esetben csonkítására kell irányulnia. A börtön intézménye csakhamar nem elégedett meg a rácsokkal, bilincsekkel és örökkel: a személyes szabadság elvesztésének már a XIX. század elején is igyekeztek egyéb képes tar-

talmat adni. Így született meg a csíkos rabruha, melynek praktikuma nyilván a szökés megnehezítése, ideológiája pedig az abszurd és feltűnő viselet miatti gyors és egyértelmű megbélyegzés volt (ami együtt járt egy másik fontos identitásképzővel, a saját név elvételével és rabszámra cserélésével). A nyugati világban csaknem kétszáz évet élt meg a mára a köznyelvben konzervatívan őrzött jelzős szerkezet, a csíkos rabruha, amely nem egyszerűen a börtönbüntetést jelképezi, hanem azt a közvélekedést is, miszerint a bűnösöknek keményen meg kell dolgozniuk a társadalomba való visszatérésért, köztük a normál utcai viselet hordásához való jog (valamint a rabszám helyett a saját név) visszaszerzéséért, kiérdemléséért. Bár a csíkos rabruhát (és általában az elítéltek megalázó megkülönböztetését) 1979-ben az ENSZ betiltotta, a formaruha ma sem ismeretlen a börtönökben. Papíron a börtönfilozófia szakított ugyan a polgárosodás ideológiájával, tehát már nem a megtorlás és elretentés, hanem a bűnösnek a társadalomba való visszaillesztése a cél, így a börtönviseletnek is minél közelebb kellene kerülnie a rácsok mögötti világ divatjához, de elég átkapcsolni a tévét bármely guantanamoi híradásra ahhoz, hogy meggyőződjünk arról: a farmeros rabok divatja még nem mindenütt következett be, a fogvatartók nem adják fel a pizsamához fűzött hagyományokat. És nem is kell okvetlenül a karibi térségben őrzött, mi-

nimum bizonytalan státusú rabok szemrevéltelég merészkednünk, ha pizsamás rabokat keresünk. Jóllehet a csíkos rabruha ma már történelem (és a történelmi filmek elkerülhetetlen szüzséje), a társadalom szabadságfokának a rabruha is kiváló mértékegysége. Mondhatjuk ezt annak ismeretében, hogy ma Európában csak a máig a barakkok eszmerendszerében gondolkodó volt szocialista országok fogvatartottjai hordanak formaruhát. Igaz, már nem csíkosat – a magyar divat manapság az úgynevezett *tyúklábminta* és annak szürke-fekete pöttyös változata, az úgynevezett *mákos*. Bár talán még ebből is könnyebb kivetközni, mint a számkivetettségnek abból a távol-keleti, főként japán formájából, miszerint a bűnös az arcát is elveszíti (az ítélettől a büntetés végéig), és azért kell dolgoznia, hogy azt visszakapja. A büntetés része, hogy a raboknak el kell takarniuk az arcukat, ha idegenekkel találkoznak.

A pizsamáról az álmofejtőknek is sok minden eszükbe jut, férfiaknak boldogtalan periódust, gyermekek számára hosszú várakozást írnak az álmoskönyvek, asszonyoknak pedig meg nem értést pizsmával álmódás esetén. Pizsamára vetközni bizonytalanságot és sérülékenységet jelent, vagy ha nem azt jelent, azt hoz, pizsamát húzni eleve lemondás a vetközésről, esetleg arrogancia vagy mellőzés. Ám ha nappalra álmodod, az vágyat, vélhetően ígéretes vágyat jelent vagy jelenthet.

De nem feltétlenül beteljesült vágyat. Illetve – nézőpont kérdése. Piaci elemzők figyeltek meg, hogy a gazdasági válságok idején a pizsama iránti kereslet erőteljesen megnövekszik, vélhetően azért, mert az embereknek nincs pénzük eljárni utazni, szórakozni, így inkább otthon ülnek a tévé előtt jó kényelmes, esetleg szexi pizsamában, sok fejtörést okozva a szociálpszichológusoknak, akik egyelőre felmérni sem tudják, mit okoz majd társadalmi dimenziókban ez az attitűdváltás. A megfigyelést a legutóbbi válság is alátámasztja. Míg a ruhaszektor veszteségekkel volt kénytelen szembenézni, a pizsamakereskedelem férfi és női kategóriában egyaránt felvirágzott, a kereslet növekvése két számjegyű százalékkal fejezhető ki. Az intim

fehérműt gyártó cégek azonnal válaszoltak is a kihívásra, némi luxust csempészve az üzletágba, így a kényelmes és olcsó flanelpizsamákat lassan kiszorítják a rafinált, csipkebetétes selyemköltemények, némi luxust csempészve a pénztelenség házifogságában sínylódó középosztály mindennapjaiba. Már ameddig a pizsama-konjunktúra át nem lépi azt a szintet, amikor ez is luxussá válik, és nem csak a pénzügyi recesszió, hanem döntően a divatdiktátorok magatartása miatt, akik értelemszerűen újra felfigyeltek a kifutókról sokáig mellőzött darabra, és egyre elérhetlenebb árú kollekciókkal csábítják a divatbemutatók közönségét, srófolván a csillogos éjig a pizsama-árakat, újabb kiadásokra sarkallva az otthonülés luxusbörtönébe kényszerített fogyasztói társadalmat.

A pizsamadivat reneszánsza e félelmek szerint apokaliptikus, a magányába és álmaiba zárt emberiség víziója, álmatag és unalmas jövő képe a tettekész és mozgalmas életformával szemben. Az emberiség természetrajzából azonban az következik, hogy hamarosan megjelennek a purista mozgalmak, melyek a pizsama levételére, a cselekvésre és új idők új szeleinek vitorláinkba való befogására biztatnak majd. Eljön az ideje az új jelszavaknak, midőn tömegek harsogják egy emberként, hogy igazítsunk egy utolsót csipkés selyempizsamáinkon, majd váltsunk újra flanelra, vállaljuk bátran vagy vessük le csíkjainkat, higgyük, hogy a sarokba dobott pizsama a jó pizsama, mert a valóság nem a flanel, hanem ami alatta van: a meztelen testünk, ugyebár.

MINTHA MÚLNA BÁRMI IS A PIZSAMÁN

Minden bizonnyal lehetne, lehetett volna úgy mondani, hogy pizsamafelső vagy pizsamaalsó. De mégsem így mondták. Hanem úgy, hogy pizsamanadrág és pizsamakabát. Ami egy idő után eléggé kínos volt. Felnőttesen hangzott ugyan, hogy nadrág, meg hogy kabát, de mégiscsak gyerek voltam, aki engedelmességgel tartozik a felnőtteknek. Eléggé gyerekes helyzet, vakon engedelmeskedni. Még akkor is, ha felnőttes szavakkal szólítanak fel az engedelmességre: „Vedd fel szépen a pizsamanadrágodat.” Vagy: „Miért nem gombolod be a pizsamakabátot?” Ez így persze még inkább gyerekesnek tűnt, kifestőnek lenni, kispizsamanadrágban és kispizsamakabátban. Az összes többi egykori nyűgről most nem is beszélve.

Nem mintha múltna bármi is a pizsamán, hogy viselem vagy sem.

Nem csoda hát, hogy akkor, amikor már lehetett, azonnal ledobtam. Az eredeti slicces gombolósat is, és a későbbi gumírozott bebújósat is. Vagy alsónadrágban, pontosabban gatyában, vagy egyenesen pőrén aludtam.

Nem mintha múltna bármi is a pizsamán, hogy viselem vagy sem.

Végül is, a pizsamát senki nem látja. Csak az, aki viseli, és azok, akik azzal élnek, aki viseli. A pizsama alatt közvetlenül a test van. Az emberi test legkülső felülete, a bőr közvetlenül érintkezik a pizsama belső felületével. Eközben az emberi szőr óhatatlanul kibolyhosítja az állati eredetű ruhaanyagot. Egymáshoz simulnak és egymáshoz súrlódnak. Ember és állat – a pizsamában. Akárcsak két meztelen test. Amiből, a simulásból és súrlódásból meg tetemes hő keletkezik. Jóleső melegség. Az ember a saját pizsamájának a melegében alszik, buja textilhőben, mintegy összefekszik vele. A hétköznapok ismétlődő bestialitása a fásírtsötét és hernyópuha pizsamabarlangban. Ha viszont egy másik emberhez, egy másik ember testéhez bújik, akkor a pizsama nemcsak hogy feleslegessé, de elidegenítővé és nevetségessé is válik. A csíkozása, a gombjai, az élre vasalt gallérja, a taknyos zsebkendővel telitömött zsebe. Jobb esetben. Rosszabb esetben meg a bebújós nyakkivágás, az

amőbaszerű mintázat és az uniszex slicctelenség. Slicckivágás helyett száradó húgyfolt. A másik ember vonatkozásában a kényelmes pizsamapáncélzat tulajdonképpen csak arra való, hogy lekerüljön a testről. Hogy a puha bábból, megfordított rendben, végre előkerüljön – a síkos lárva. A pillangóhatás ezúttal elmarad.

Nem mintha múltna bármi is a pizsamán, hogy viselem vagy sem.

Noha a másik meztelen ember mellett (nem az ágyban) ott van még a többi felöltözött ember. Az öltözet pedig olykor éppenséggel a pizsama. A csoportos szállások, a közös hálóhelyek félszeg bája. Mindig is zavarba ejtett, ha a felöltözött többiek közül valakit éppen pizsamában láttam. És azt, hogy engem a többiek pizsamában lássanak, igyekeztem elkerülni. Ami viszont nem volt nehéz, lévén otthon sem pizsamában aludtam. Felvettem hát valami ruhadarabot. Nem pizsamát, de pizsamaként.

Nem mintha múltna bármi is a pizsamán, hogy viselem vagy sem.

Az embernek egyébként sem muszáj beszélni a pizsamáról. Nem kell néven nevezni, ha nem viseli, de még akkor sem, ha történetesen viseli. Így például a boltban sem ő kéri az eladótól; más kéri tőle, hogy hazavigye neki, aki viszont nem hordja, igyekszik nem hordani. Vagy hordja, és nem érdekli. Nem érdekli az egész. Tőle akár hosszú, bokáig érő hálóing is lehetne hófehér hálósipkával. Az ágy alatt az éjjeli edény, odakinn az üvöltő kutyával versenyt süvítő szél.

Nem mintha múltna bármi is a pizsamán, hogy viselem vagy sem.

Úgy is mondhatnám, hogy kétszer nő fel az ember. Először akkor, amikor indulatosan leveszi a pizsamát. Másodszor pedig akkor, amikor beletörődve újra felveszi. Amikor rájön, hogy azzal az erővel, hogy nem viseli a pizsamát, éppenséggel még viselhetné is. Hogy akár viseli a pizsamát, akár nem, immár visszavonhatatlanul felnőtt lett, aminek, a felnőttiségnek már nagyon nincs köze a pizsamához.

ÁGÓBÁGÓ MEGTANÍTJA APÁT KESZTYŰBE DUDÁLNI

A páról mindig a pizsamája árul el mindent, vagyis a pizsama miatt válik sebezhetővé. Ezt, hogy sebezhetővé, ő mondta, mert apa író és ezért nem úgy beszél, mint más emberfia, hanem inkább úgy, mint egy írófia.

Szóval apa pizsamában meztelenebb, mint pizsama nélkül. Akkor, amikor még gyerek voltam, még hittem az angyalban és még egyetlen Hannah Montanát se láttam, apa azal szórakozott, hogy letepert az ágyra, hasra fordított, lehúzta a pizsamámat és nagyokat ütött a fenekemre. Játékból csinálta, de azért nekem nem esett jól, megmondom őszintén.

Úgyhogy egyszer megkérdeztem, nem akarja-e, hogy megmasszírozzam. Apa nagyon szereti, ha masszírozzák, mert egész nap a gép előtt ül és fáj a háta. Anya ezt lustaságnak nevezi, ha mérges.

Lelkesen levetette hát a pólóját, én meg napozóolajat öntöttem a hátára. Apa visongott, mert az olaj hideg volt.

Rövid ideig masszíroztam, aztán lerántottam a nadrágját, és én is püfölni kezdtem a seggét. Apa próbált védekezni, de inkább röhögött, és megadta magát, rendesen kiporoltam. Anya boldogan vihogott, és az egészet lefilmezte. Ez az első kompromittáló fényké-

pem apáról, zsarolom is vele, ha nem akarja engedni, hogy megnézzem a *Barátok* kötetet.

A másik történet még érdekesebb. Apát a Szabadság, ahova kéthetente ír és erre nagyon büszke, meghívta előszilveszterezni. Egyre ment és azt mondta, hamar hazajön, de hálistennek hazudott, mert hatkor írt egy SMS-t, hogy még marad. Azért mondom, hogy hálistennek, mert apa nem szereti a Való Világot, azt hiszi, csak Al de Niro van a világon, vagy hogy hívják azt a vénembert, akivel annyira odáig van.

Tizenegy körül jött haza és nagyon részeg volt. Meg kellett támaszkodjon a fotelben, miközben elmesélte, hogy buliztak. Aztán lezuhanyozott, és megpróbálta felvenni a pizsamáját, de folyton röhögött, előrehajolt, mert már fáj a hasa a röhögéstől meg a piától is egy kicsit. Egyszer aztán hanyatt dőlt az ágyon, a pocakja majdnem az állát verte. El akarta mondani, hogy lepisilte magát, de nem tudta, ezért csak örült magának. Én meg kirohantam a fényképezőgéperért és lefilmeztem. Másnap megmutattam Pistukának, ő is azt mondta, ilyen részegen soha nem látta apát, pedig ő az öccse, és ha ő nem látta, akkor nem is volt.

Szóval a pizsamák lebuktatják apát, hiába is tagadja. Reggel megfenyegetett, és rám parancsolt, hogy törüljem le, de nem jár ő túl az eszemen. Nem törültem le, mert a Való Világ májusig tart. És azután sem fogom, mert jön a Megasztár. Megtanítom én apát kesztyűbe dudálni!

VÖRÖS VAGY FEKETE

„S csak még büdösebb, mire eljön a másnap,
S kicsivel, ha lehet, pizsamásabb”
(V. D.)

Alszik – húzza be maga mögött az ajtót óvatosan. Lemosta a sminket és kiszedte a hullámcsatokat, amelyek a frizurakölteményt tartották kordában. Vöröses haját lófarokba gumizta, most látom meg az arcát. Azt, amit nem, mióta elballagtunk a középső padsor hátsó padjából. A drága kozmetikumok olyan álarcot építettek rá, ami alól szinte soha nem látszott ki sem bizonytalanság, sem félelem. Ha jobban belegondolok, örömszem. Most, egy átröhögött osztálytalálkozó után, megnyugodva, hogy a gyerek is jól alszik, két bögrével a kezében billeg felém egy babakék pamutpizsamában, a papucsot már félúton elhagyta, dolgozik még benne a koktél. Vagy az a másik. Esetleg a pálinka. De lehet, hogy azt a bort nem kellett volna. Vagy csak nem az egész üveggel. Már csak ezért is jó ötlet volt közösen kivenni egy szobát az étterem fölött, ahova a bulit szervezték. Míg én zuhanyoztam, a konyhaszekrényben talált pár filter teát, s a fülére akasztva rázza őket. Olyan, mint egy vizsla. *Jobb vagy bal? Melyiket kéred?*

Vörös vagy fekete? – kérdezte tizenöt évvel ezelőtt a nyitott szekrény előtt állva. Hátra

sem fordult, valami helybenjárós totyogóst járt, egyet jobbra, egyet balra, miközben nem felejtett el leszúrni, hogy mekkora érzéketlen dög vagyok, nem érzem át a problémáját. Néztem, ahogy egy kis darab papír himbálózott a minimál méretű tanga fölött, ami hátulról annyi, mintha annyi se. Az árcédula többet takart a fenekéből, mint a csíknyi szövet. *Nem tök mindegy? Úgyis két percig lesz rajtad* – cinkeltem tovább egyre sikertelenebbül nyelve a röhögést. Kikapta az egyik pulcsiját és egy jól irányzott mozdulattal fejbe dobott. Mivel nem akarta, hogy a szomszéd szobában is hallják, miről vitatkozunk, inkább csak fojtottan sziszegte oda, hogy ha rohadt gyorsan nem segíték, akkor valóban mindegy lesz, mert mire átér a folyosó végére, elalszik az, akiért. S az is az én hibám lesz. Naná, ki másé, de ismertem annyira, hogy tudjam, ilyenkor nem viccel, már ekkor láttam benne a későbbi főorvosi szigort. Megadóan mutatott a fekete *Fruit of the loom* pólójára.

Újévet írtunk már pár órája, ilyenkor az emberek megfogadják, hogy eljárnak sportolni, ledobnak néhány kilót, kijavítják a kémia kettést, ő azt, hogy elveszíti a szüzességét. Soha szebb évkezdetet. Mindennek meg kell adni a módját, valóban nem mindegy, hogy egy fekete vagy egy vörös XXL-es pólót húznak le rólad. Attól, hogy 17 éves az ember, még ad a részletekre. Ezért időzíti egy átbulizott szilveszter éjszaka utáni hajnalra, a saját anyjáiék ágyába. *Akkor jó ötletnek tűnt* – szokta mondogatni később. *Le style, c'est l'homme.*

Ideális, nem? – fordult felém, bőszen bólogattam, ez nem az a pont, amikor kifejthetném, hogy szemernyivel sem érzem dögösebbnek most ezt a fekete pólót, mint eddig bármelyik osztálykiránduláson. Mert már a pizsoma szó is gáz, annál csak a pizsama a gázabb, senki sem hordott pizsit publikusan. Felénk pizsamának is csak a nagyszülők mondták, ahogy kiejtették a szót, már facsarta is az orromat a naftalinszag. Igaz, nagyapám is csak akkor vette fel, ha kórházba kellett mennie. Férfi alsó, szigorúan boxer, leginkább kockás – esetleg a *Káma-szútra* számos pozitúráját bemutató tehenes, disznós,

ördögös –, hozzá póló a '97-es éjszakai dress code. Uniszex. Hidegben melegítő. Ami külön praktikus egy-egy kiránduláson – nem látszik, hogy még le sem feküdt az ember, vagy pisilésnek álcázott fiúszoba-túráról tér vissza.

Akkor hajnalban a fürdő előtt találkozunk a folyosón. Nem láttam rajta a változást, pedig a szemével jelzi, hogy van. Változás. A kád szélén ülve, fogmosás közben skubizta magát a tükörben, hogy látszik-e. Ismerős érzés, én a szomszéd néniktől voltam beszarva, biztosra vettem, hogy látják, s épp azt beszélik a hátam mögött összesúgva a ház előtti padon. Nem tudom, hány percig engedte magára a forró vizet a zuhany alatt, mintha azzal le lehetne mosni az előző perceket, a bojler zúgására aludtam el. Másnap – időtakarékoságból, és hogy ne keltsünk túl nagy feltűnést azzal, hogy ő, aki addig azt sem tudta, hol nyílik a mosógép, most lázas Mosó Masává változik – kólával öntöttük az árulkodó foltokat a lepedőn. *Upsz, kis baleset, bocsné, anya.* Majd körülnézünk tüzetesen, hogy ne maradjon sehol semmi árulkodó jel a szülői hálóban. Éjjeliszekrény, fotelek, ágy alatt. Ha kevésbé vagyunk alaposak, megspórolhattuk volna magunknak azt a biztos tudást, hogy nem csak a kamaszok használnak óvszert. És hogy nem is mi vagyunk trehányak.

Nyaranta egy hétnyi fesztivál egy darabig még a miénk volt, bepótoltuk a több száz kilométer távolság és a felgyülemlett vizsgák miatt elmaradt bulikat, hajnalig táncoltunk, majd a sátor előtt ülve és szúnyogokat csapkodva, vagy rosszabb esetben a sátorban, az összes fellelhető ruhadarabot magunkra véve, hálósákba bebábozódva vacogtunk reggelig, és a sötétben gyóntunk egymásnak.

A szemeszterek alatt leginkább telefonon keresztül szörnyülködünk egymás történeteiben. *Tényleg? Az anyja tálcán hozza az ágyba a fiacskájának a reggelit? De gáz. Jól van na, értelek, hogy az nagyobb, hogy meztelenül látott először. Hát igen, lehet, hogy nem kéne pucéran aludni. Vagy legalább zárnátok be az ajtót. Mondjuk, még mindig jobb egy fokkal, mintha ezt az apjával játszod el.*

Kemény Lili

EGY ÜRES BUSZ ÁLMA

Kihalt faluban suhanok, teljesen üresen.
Túl erősek a fényszóróim a sötétben.
Egy fiú meg egy lány. Padon csókolóznak.
Szétrebbenek, mikor befordulok a sarkon.
Rájuk villogok, hogy folytassák nyugodtan,
úgyis üres vagyok, nem látja őket senki,
de félreértik, azt hiszik, a sofőr szórakozik,
pedig nincs sofőr (nem tudom, ki irányít),
és a lány beint. Sötét az ég, de tényleg sötét,
a reflektoraim nyomják el a csillagokat.

Hat kamasz összekapaszkodva
kocsmát keres, de úgy is jó, hogy
nem talál, a lényeg az összekapaszkodás,
fiúk, lányok, vegyesen. Később
kiderül, hogy csak öten voltak.
Megrémülnek tőlem, félreugranak.
Lidércnek hisznek, mert üres vagyok.
És túl fényes. Fényesebb, mint a csillagok.
Visszafordulok még egyszer rájuk nézni,
de mikor másodszor elhagyom őket,
már nem ugyanolyan fiatalok.

Nem volt jobb. Az esküvő előtt találkoztam a mindenkit végigtaperászó apósjelölttel, és a karót nyelt anyukával, aki az előkészületek és az egész hacacaré alatt olyan képet vágott, mint aki bármelyik pillanatban felvághatja az ereit. Mondjuk nem dugtam volna el előle azt a pengét. Vagy talán mégis, mert amikor fia választottjára nézett, a merő undor eszelős féltékenységgel keveredett az arcán.

Pedig akkor már nem volt semmi irigylésre méltó benne. Már a lánybúcsún sem tudtam eldönteni, hogy melyikünk idegenebb ott. Az új barátnői programozottak voltak, mint egy sáska és egy T 100-as ötvöze, alig élő szövet a csontvázon. Eleinte hűvös eleganciával kortyolgatták koktéjljaikat, majd a hetedik B52 körül már gátlástalanul markoltak rá a chippendale fiú bőrtangájára, a melleik közt

himbálózó, a kigyúrt fiú nyakából leakasztott sztetoszkópot pedig sokféleképpen, de a legkevésbé rendeltetésszerűen használták. Ültünk a bárban az egyik boxban, csomagolópapír-hegyek, egy cukorból felfűzött, lehető bugyi felől szomorúan foszforeszkáltak felénk a kiürült poharakból kifigyelő, műanyag fütykösben végződő szívószálak. *Something old, something new / Something borrowed, something blue – tessék, még jól jöhet – odanyújtottam neki a táskámból előásott ajándékot. Vörös és fekete, egy olyan babydoll volt, amire akkor, tizenhét évesen gyűjtött, de a zsebpénzből nem akart összejönni, meg aztán félt is attól, hogy mit mond az anyjának, ha megtalálja nála. Ez hol kék? – kérdezte csillogó szemmel, csiklandósan kuncogva és magához méregetve. A címkéje, süsd meg – löktem oldalba, de már csak egy sietős puszit tudott odanyomni, kattant a szőrös bilincs, húzták táncolni a ketrecszerű színpadra.*

Amikor a férje konferenciára utazott, akkor látogattam meg őket először. A kislány bájos volt, de cseppet sem hasonlított rá. Rengeteg sötét haján kívül az a mohóság, ahogy rámarkolt a mellekre, és befelé horpadó arccal a tejjel együtt mintha az anyukája erejét is magába szívna, tette az apukájához kísértetiesen hasonlónvá. A kigombolt hálóing alól diadalittasan pislogott óriási szemeivel, nagy kortyokban nyelt és láthatóan élvezte, hogy elég kettőt nyekeregnie, és van, aki ugrik. Próbáltam közben mesélni, hogy merre utaztunk, milyen telitalálat a pasi, akivel, de még a sikamlós részek sem villanyozták fel. *Ne érts félre – bökte ki két ásítás között –, érdekel meg minden, de tudod, nekem mostanában a pizzamámából sincs erőm kibújni.*

Hogy mikor lett, nem tudom, mert elmaradtak a telefonok, a sokadik megválaszolatlan e-mail után csak a kellemes ünnepeket és boldog új évet üdvözlőtekre szorítkoztunk, amíg három hete jött egy SMS. *Ülsz mellém? Hátsó sor középső pad. Foglalom. ☺*

Felhúzta a lábait, két kézzel kapaszkodott a bögrébe, hogy ne lötyögjön ki a fekete tea, a lámpa fénye megvilágította az arclemosó csíkos maradványait az arcán, szembefordult velem; és arra emlékszel, amikor?

Turi Tímea

PISIS KISLÁNYFAUST

– részlet a *Költözés* című
kisregényből

Nem tudom megkülönböztetni az álmodást a valóságtól, ez legfőképp azt jelenti, hogy azt hiszem ébren, hogy álmodom. Ettől frusztrált leszek, estérem paranoiás, és nem merek elaludni. Hajnali kettőt mutat az óra, anyám az olajkályha előtt jellegzetes állásban: egyik talpát a másik combjának támasztja, és aggódik. Én jobban. Attól félek, reggelre csigává válok, vagy minden nap ugyanazt a napot élem tovább, esetleg az idők végezetéig a Mindent vagy semmit műsorát kell nézmem Vágó Istvánnal és Mártával, aki folyton rábeszél egy turmixgépre.

Félek az örökkévalóságtól.

*

Egy szerelmemet sem tudtam titokban tartani, ez lett a vesztem, minden szerelmem veszte, még mielőtt tényleg szerelmek lettek volna. Az óvodai szerelmem például oly módon vallotta meg nekem szégyenlős érzéseit, hogy beleharapott a puha kislánykaromba, két hónapig látszott meg a kisfiúállkapocs pirosuló nyoma. Igaz, előtte meg én vertem meg. Azt mondták az óvónénik, rádöntöttem egy asztallapra. Én csak arra emlékszem, hogy rajta fekszik.

Az óvoda. Rémes. Természetesen nem alszom délutánonként, hanem a paplanhuza-

tomon figyelem a babaszínekben pompázó vízcisigákat. Ugyanúgy vigyorognak, mint a tévében, a Vízipók-csodapók barátaiként, csak ott mozognak és beszélnek is.

Mellettem szuszog a kicsi Béla, én szerelmem.

A Vízipók-csodapók-mintás paplanom huzatán piros fonál virítja a nevem, anyukám rávarrta: TURI TÍMEA, nehogy ellopják. De senki nem hív így, mert úgy neveznek, Túúúri, meg hogy Túrórudi. Esetleg: Víziboszi.

Amúgy ahogy telik az idő, egyre kevesebben alszunk délutánonként. Nagycsoportos sziesztákon is már csak unalomból vagyunk csöndben. Az óvoda. Rémes. Mindenki utál. Felügyelet nélkül mímeljük az alvást, a Fiatál Félállású Óvónénit rajtunk keresi a szőke udvarlója. Hát őrzői vagyunk mi a Fiatál Félállású Óvónéninknek? Az ajtó enyhe torzítású üvegtábláján keresztül látjuk, hogy megtalálják egymást a szerelmesek, összeolvadnak a sziluettek, röhögve hörögnek az óvodások.

Az óvodások. Rémesek. Csak az óvónénik rémesebbek náluk.

*

Nyomasztó dolog gyerekeknek lenni. Még iskolába se járok, anyám kinyitott kanapéján heverek, és merően bámulom az utcai szoba plafonját, az egyszerre csont- és porszínűt, közepén a kristálydarabokból összefont csillárt, mely százfele dobja az égő fényt, ha fel van kapcsolva a villany, most nincs felkapcsolva a villany, a csillár némán függ a plafonon, amit nézek, majd a karomra nézek, első karórámra, világoskék műanyagszíj, a digitális számlapot báránka díszíti, lassan mozognak a számok, lomhán váltogatják egymást, és igazán nem értem, melyik szám után kellene a másinak következnie, és

igazán nem értem, mi az idő, amelybe szorítva élnem lehet,

nem értem, hogyan halad, merre tart, de tudom, micsoda kitolás az élettől vagy bármitől, hogy ebben a kicsi testben beláthatatlan ideig kell dekkolnom addig, míg végre felnőtté nőhetek.

Akkor persze még nem gondolok bele, hogy

az idő egyirányú utca, hogy az emlékezés majdani csapongása csupán a szabadság illúziója, még ha ez az egyetlen élhető valóság is, akkor még nem gondolok bele, hogy *az évekbe, melyeket már leéltem, nincsen visszatérés.*

Nem mintha visszakívánkoznék.

Az óvoda is rémes, nem tudom, mikor lesz vége, az évek olyan lassan telnek, mint egy angol lányregényben, bár ezt még akkor nem tudom. Koedukált a vécénk, bár ezt a szót sem ismerem még, kétoldalt a hozzánk arányos mosdók állnak, középen két sor fülke. Húszévesen jövök rá, talán nem is volt mindez koedukált, egyik sor a lányoké, a másik a fiúké lehetett, csak mi nem használhattuk rendeltetésszerűen. Ketten vagyunk a vécében: én és a kicsi Béla, talán délután van, talán alszanak a többiek. Óvónéni is aluszik. Nem figyel, csak az Isten.

Egyszerre lépünk ki az egymás melletti fülkékből, és akkor a kicsi Béla azt mondja, megmutatja a kukiját, ha én megmutatom a puncim.

Itt mindenki látni akarja a másikat, itt mindenki meg akarja enni a másikat, itt az a trend, ha már csokolóztál; engem csak egyszer akartak megcsokolni, egyszer, a Zsolti, jöttem ki a vécéből, akkor is, és ő átfogta a vállam, és elkezdett felém közelíteni, résznyire nyitotta a száját, amiből bűz csapott ki, kolbászszag talán, igen, talán ezért is fordítottam el a fejem.

Nem szerettem a Zsoltit, mert úgy hívott, hogy Túró Rudi.

*

Az óvodában persze nem félelem, nem rettegés miatt nem alszom, csak azért nem, mert csak. Csak mert. Bár az is meglehet, hogy sokkal többször alszom, mint ahogy azt anekdotaformába öntött emlékezéseimben később felidézem, miközben a néhány nem alvás, mint egy rendszerhiba, alkalmasabb arra, hogy megjegyezhetővé váljék. Ám nem lehetett véletlen, hogy vécébe is többször kéredzkedek ki alvásidőben, mintsem az illő lenne, nem tudva, egy ilyen végzetes délután fog majd velem ördögi alkut kötni a

kicsi Béla, szerelmem, akire a mosdókagylónál állva nézek vissza.

Eladom neki a lelkem, pisis kislányfaust.

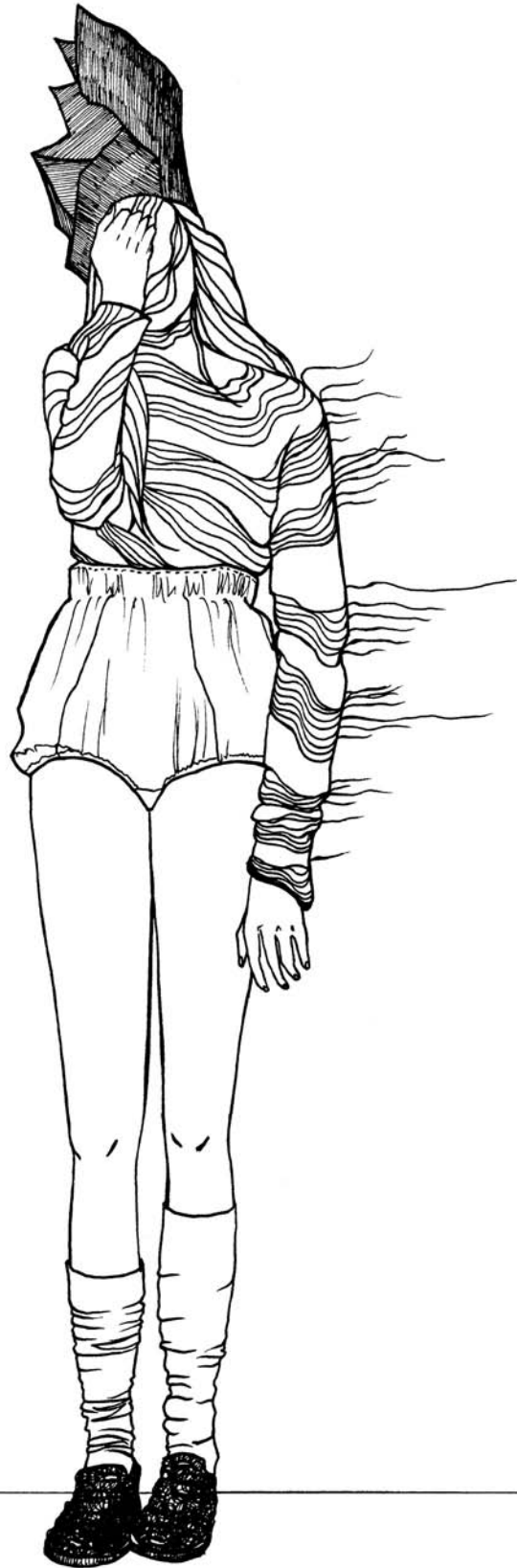
Nem tudom, hogy e rémes délután még rémesebb következménye a másik szintén borzalmas eset előtt vagy után következik-e. Nem tudom, mikor történik pontosan, amikor a kolbászleheletű Zsolti meg valami szőke ribanc a szomszéd süni csoportból rám törí az óvodai vécé pici ajtaját, mely mögött épp a dolgomat végzem, rajta ülve az ülőkén, ahogy ritkán szoktam. De az biztos, hogy már fel akarok állni, amikor rám törik az ajtót, a Zsolti úgy áll az ajtóban, széttárt karral és terpesztett lábbal, hogy az egész ajtókeretet elfoglalja, az idegen szőke lány meg a mosdókagylónál fedezi. Ócska egy thriller. Azt mondja a Zsolti, miközben felém csap belőle a paprikás bűz, addig nem állhatok fel innen, amíg nem látja a micsodámat, de úgyis meglátja, mert nem állhatok fel anélkül. Arra emlékszem, hogy bögök. Arra nem, hogy keveredek ki ebből az egészből. S ha nem keveredtem ki belőle, talán még mindig ott vagyok. Ott kell lennem. Valahol. Anyám egy régi naplóbejegyzése szerint az egész dolog vége az lett, hogy belém rúgtak. Ott. Így mondtam el akkor anyámnak. De már semmire nem emlékszem. Nem emlékszem semmire.

*

Ott álltam tehát a ki tudja, általunk vagy az óvónénik által koedukáltnak kikiáltott vizesblokkban, épp kezet akartam mosni, mikor meghallottam a kicsi Béla ajánlatát. Megfordultam és bólintottam, de gyorsan hozzátettem, tőlem ő megmutathatja akár most is, de nekem most nincsen kedvem, majd egyszer. Egész egyszerűen át akartam verni. És akkor a kicsi Béla lehúzta a nadrágját.

Mondom: aludt mindenki, ketten voltunk a vécében.

E délután, s főleg annak következménye elbeszélhetetlen titkommá vált, és az is maradt sokáig. Nyaranta, mikor anyám átengedi nekem az utcai szoba széles heverőjét, ő pedig az udvari szoba sötétmintás szivacsára számúzi magát, én kedvenc alvó pózomba gör-

nyedve, kagylóformába tehát, szörnyű emlékeimre gondolok. Még kisiskolás koromban is kísértének a rémes délután még rémesebb következményei, és miközben a párnába fúrom a fejem, attól rettegek, hogyan fogom mindezt elmondani egyszer talán anyukámnak, s majdani férjemnek, és egyáltalán mikor. Erre, valamint kiskorom másik nagy félelmére gondolok kagylóformába görnyedve, részben a kényelem miatt, részben pedig, hogy ne lássam a szoba átelleni falára akasztott hatalmas olajképet, Aranka néni: haja és öltözete, akár egy némafilm szende sztárjáé, barna tincsek, légiesen könnyű, szinte nem is létező fátyolruha. Aranka néni derékig látszik, mint egy szemérmes sellő, vékony kézfejét szívére helyezi, így mosolyog ártatlan, de számomra mindig tenyérbe mászónak tűnő képével, hiszen nem néz félre, mint egy kámea faragott profilja, igaz, nincs is benne semmi kámeás, olyan hatalmas, vagy nem néz a végtelenbe, ahogy egyiptomi írnok festett szobra, ó nem, Aranka néni mindig arra szegezi tekintetét, aki éppen nézi őt, jelenleg tehát, emlékeimben pedig mindig: rám.

Félek Aranka nénitől.

Ahogy az örökkévalóságtól is félek, hiszen Aranka néni, aki ezen a képen még nem is néni, csak fiatalasszony, vagy még inkább lány, örökké élhet e festmény által, akár egy felhőtestű tündér, hiszen a képek természetének megfelelően nem változhat arcának egyetlen vonása sem, csak figyel rendületlenül, kedvesen mosolyog, rám, de én nem dőlök be neki, bár nem tudom, hol van az átverés, nem tudom, mi a nagyobb átverés,

ha hiszek, vagy ha nem, az örökkévalóságban,

hiába tudom, Aranka néni nem örökkévalóbb nálam, az örökkévalóságnak éppoly demokratikusnak kell lennie, mint a hiánynak, ha csak az van neki, de

a kép, az nem múlhat el,

vagy csak nagyon lassan vethet véget neki az enyészet, hiszen Aranka néni képe évszázadokig mosolyoghat mindig aktuális nézőjére, akkor is, ha már a régi néző a föld alatt porlad, vagy a mennyben hahotázik.

Biztos, ami biztos, a párnába fúrom a fejem, úgy alszom el.

*

Miután ördögi alkut kötök kicsi szerelmemmel, a kisfiú-Mefisto Bélával, szinte teljesen elfeledkezem a fogadás rám vonatkozó részéről, s arról, hogy ezt bármikor behajthatja. De az is lehet, hogy éppen nem feledkezem meg róla, mert naponta eszembe juttatja, délutánokon, mikor a gyilkos boszorkánylepkéről mutat képeket. Nem emlékszem, mi történt előttem. Nem emlékszem, mi történt utána. Semmire nem emlékszem, csak arra a rémes délutánra, mely egy másik rémes délután következménye és saját viselkedésemé, mely érthetetlen talány számomra is, hiszen azon a délutánon, melyről beszélni akarok, úgy cselekedtem, mintha nem én cselekednék, unott és érdektelen nézője lettem annak, amit csinálok, annak, ami vagyok, aki nem akar közbelépni és nem akar ítélni.

A szín: délután, kötelező szieszta az óvodában.

A díszlet: a teremben megannyi körbeszórt kiságy.

A szereplők: a kiságyon alvó vagy annak tűnő gyerekek, félig kitakarózva vagy párnacsücsköt szorongatva.

A kicsi Béla, hősnőnk szerelme elkiáltja magát.

KICSI BÉLA: Figyeljete ide! A lány, akit nap mint nap csúfolunk, akit nem egyszer záruk ki a babaházból, megígért nekem valamit! Mivel én megmutattam neki a kukimat, ő megígérte nekem, hogy megmutatja a punciját, nekünk, amikor én úgy döntök, hogy igen! És én ma délután úgy döntöttem, igen!

Ekkor hősnőnk felkel, ki tudja, tettette-e az alvást, tényleg szunyókált, vagy ébren van-e egyáltalán, és ki tudja, mit érez, talán kötelességérzetet szégyennel, mindenesetre felkel a kiságyból, és a többi ágy közé lép, és se szó, se beszéd lehúzza a nadrágját és a kis bugyit.

VALAKI (a hősnőnk háta mögötti kiságy sorból): Erre nem látjuk, fordulj meg!

Hősnőnk megfordul, majd felhúzza bugyiját és a nadrágot, s visszafekszik aludni, ha egyáltalán felébredt egy pillanatra.

Így történt.

Vagy máshogy.

Nincs, aki pontosabban emlékezne, mint aki épp emlékezik.

ÁRAMSZÜNET

– részlet *A córesz elmélete és gyakorlata* című készülő regényből

Éjszaka volt. Megcsörrent a telefon, de mire magamhoz tértem, elhallgatott. Egy pillanatra nem tudtam, álmodtam, vagy valóban hívott valaki. Sári az ágy másik felében aludt. Néhány hete, hosszú telefonbeszélgetéseket és közös sétákat követően visszaköltözött. Ő hívott így néhányszor annakidején: letette a telefont, mielőtt beleszólhattam volna. Semmilyen zajra nem ébredt fel éjjel, ezúttal se zavartatta magát. Másoknál is tapasztaltam már, és irigyeltem ezt a képességet. Én gyakran altatóval se tudtam elaludni.

Ki lehetett az? Apám, anyám, ha bajuk esne, se hívnának éjszaka. Másnap reggel állhatnék a kórházban, bűntudatosan. Néznének, kissé elnézően, kissé lesajnálóan, mintha azt mondanák: nem akartak engem terhelni a bajokkal, nem akartak riadalmat okozni, rám különben se lehet számítani, mert olyan magamnak való vagyok.

Az órára néztem, fél egy volt. Hirtelen újra megszólalt a telefon. Most időben felvettem.

Az öreg hívott, sejthettem volna.

– Jöjjön át. Kikapcsolták az áramom. Nem akarok egyedül lenni.

– Ki kapcsolta volna ki, reb Slojme?
– Mit tudom én, biztos a szomszédok. Lehet, hogy be is jöttek, míg elbóbiskoltam.
– Van magához kulcsuk?
– Mit tudom én, hogy van-e kulcsuk, de bejönnek és ellopnak mindent, mint a Kardos Iván. Bejárt ide hozzám, lemásolta a kulcsaimat, összejátszott a szomszédokkal, a Danekékkel, összeszedte az értékes kéziratokat, könyveket, és elvitte. Sose láttam többet. Vagy mint a maga barátja, az a történész. Kölcsönadtam neki két könyvet, utána meg azt mondta, hogy nincs nála. Na, átjön végre, vagy hívjak mást? Egyszer az életben maga is tehet valamit értem.

– Megyek már, rögtön indulok.

– Kicseréltetem pedig a zárat is.

– Na látja!

– Akkor is bejönnek.

Hatalmasakat sóhajt. Érzem, máris átragad rám a feszültsége.

– Van esetleg valami nyugtatója, reb Slojme? Nem kéne bevenni?

– Nem kértem magától tanácsot. Csak azt kérdeztem, átjön-e. Maguk mind olyan bölcsék, amíg tanácsot kell adni, de ha csinálni kell valamit...

– Megyek mindjárt, mondtam már.

– Le akar rázni.

– De hát most mondtam, hogy indulok!

Kattanás, majd süket csönd a kagylóban. Letette a telefont.

Pizsamára húzom fel a nadrágom, pulóverem. Ha hazajövök, nyilván megint Xanaxot vagy altatót kell bevennem, mint a múltkor. Olyan vagyok, akár a villámhárító. Rám ömleszt a feszültségét, és megkönnyebbül. Pedig mennyivel egyszerűbb lenne, ha ő venné be rendszeresen a gyógyszereit. De nem akarja jól érezni magát, épp ez a baja, mondta a pszichiátere, beszéltem vele. Hú a halottaihoz: a szüleihez, a nővéréhez, és az összes többihez. Szenved, ahogy ők szenvedtek, szenved, ahogy tud.

Kiírom egy cédulára Sárinak, hogy átmen-tem az öreghez, ne ijedjen meg, ha felébred és nem talál.

Az ajtaját nyitva találok. Derengő fény fogad. A nappaliba lépve látom, gyertyák ég-

nek a lakásban, ő a karosszékben gubbaszt, ahogy szokott, pizsamában és fürdőköpenyben.

– Jó estét, reb Slojme.

– Bezárta az ajtót?

– Be.

– Így is be tudnak jönni, van kulcsuk.

– Kik?

– A szomszédok.

– Maga adott nekik kulcsot?

– ...

– Reb Slojme, adott nekik kulcsot? Mert ha nem, és a magáé megvan, akkor nem tudnak bejönni. Se ők, se mások.

– A Kardos Iván is bejött, és elvitte az iratokat.

– Nem lehet, hogy maga adta oda neki, és megfélelkezett róla?

– Maguk teljesen hülyének néznek engem? Azt hiszik, képzelődöm? Ezek engem ki akarnak fosztani. Látja, most is kikapcsolták a villanyomat. Ezért nem fekszem le, hát ha így nem mernek bejönni.

– Hadd nézzem a biztosítékokat!

– Ne nyúljon semmihez! Üljön le. Holnap kihívom a rendőrséget, és felveszik az ujjlenyomatokat. Tanúk előtt akarom megmutatni, mi történt. Vagy összehívni egy bész dint. Rabbiniikus bíróságot. Ki tudja, kinek a keze van benne. Lehet, hogy a hitközségé. Mert meg mertem kérdezni, miért nincs írott költségvetésük, és megmutattam nekik, hogy nézett ki egy költségvetés a háború előtt. Lehet, hogy ők akarnak elvinni valamit. Ne tapogasson össze semmit. Csak maradjon itt velem.

De meddig? – bukik ki majdnem belőlem. Leereszkedem a mellette lévő karosszékbe. Feszül a gyomrom, mintha követ nyeltem volna, s mintha valóban betörők visszatérésére várnánk. Hosszú éjszakának nézünk elébe.

– Sokan örülnének, ha egyszer csak eltűnének a lakásomból a feljegyzések. Arról nem is beszélve, mennyien örülnének, ha feldobnám a talpam. Már nem kell soká várniuk, megyek az őseim után. Tudja maga, hányan becsaptak, ígértek, és nem segítettek? Belehajszoltak abba, hogy kezdjek valamivel foglalkozni, és cserbenhagytak. Maga se

Gerevich András

PIZSAMÁS VERS SZEGŐ JÁNOSNAK SZERETETTEL

Még a dübörgő zenét sem ismerem,
Csak ülök a kocszában, idegenek közt,
Vad férfiak izmos tekintettel,
Vágytól feszesen néznek el felettem.
Életem legszebb éveit élem –
Mondják, ez a legszebb férfikor.
Feszülten nézem az arcom a tükörben,
A bárshék a fenekemet nyomja,
A hangulat mégis olyan otthonos,
Ez a nagyravágyó, kiélt unalom.
Színes pizsamákról álmodozom.
Srácok, minden este veletek fekszem!
Ágyam alattunk vadul nyikorog.

Szegő Jánostól kaptam egy levelet,
Egy verset kért hívószavakkal,
Tág jelentéssel, a pizsamáról,
„Amely egyszerre rejt el, és fed fel.”
János! Polóban alszom, hanyagul,
Gatyában, vagy akár meztelenül.
Írtam neked egy boldog gyerekkori
Színes, meleg álompizsamáról,
Mellyel ma már a padlót mosom.
Meg írtam ezt az ügyetlen sort is:
„Nemzettudatom még pizsamában,”
Mely még bénább sorokat követett.
Kedves János, legközelebb, ha írsz,
Szórtós, izzadt, meztelen verset kérj,
Hadd dugjam meg az olvasóidat,
Vagy kérdezz álmatlan éjszakákról,
Altatókkal edzett lila álmokról.

szólt, amikor a Déri után ezt a Kardos Ivánt bíztam meg az alapítvánnyal.

– Gondolja, hogy én is meg akarom lopni? Netán most is azért jöttem, hajnali egy órakor?

– Ne szemtelenkedjen. Tudja nagyon jól, kikre gondolok. Azokra, akik abból élnek,

hogy zsidók, vagy zsidóságot tanítanak a zsiros állásaikban, és az alefbészt se tudják, és attól félnek, hogyha létrejön az alapítványom, akkor ők labdába se rúghatnak, és el-esnek a külföldi támogatásoktól.

– És azt gondolja, hogy ők is... – elharaptam a mondatot. Újra és újra abba a hibába esem, hogy vitatkozom vele, noha tudom, ebben az állapotban az érvek nem számítanak.

– Maguknak is csak akkor kellett, amikor akartak valamit. Amikor nekem lett volna szükségem segítségre, nem voltak sehol. Egész nap csak imádkoznak, de képtelenek megtanulni, hogy ez semmit se ér, ha az emberek nem tisztelik. Pedig hányszor elmondtam: a földig lóghat a pajeszuk, ha nem tudják megadni a másik embernek a méltóságot. Akkor hiába hajbókol valaki Isten előtt. Ott van az a Tolnai is. Héberül se tud, úgy tanít a Rabbiképzőn. Az én időmben, Újhelyen samesz se lehetett volna. Zsidó az egyáltalán? Vagy az a Tábori. Régen akár reggel hatra idejött, ha talmudot akart tanulni, máskor meg hajnal háromig ült itt. Így, reb Slojme, úgy, reb Slojme, a seggemet kinyalta volna, csak tanuljak vele. Most meg csak kiröhög, és azt mondja, nem is akarom igazán megcsinálni az alapítványt. Hogy én nem akarom igazán, hogy bármi is működjön, mert akkor nem lehetne szomorkodni a múlton. Hogy mondhat ilyet? A kurva életbe! És akkor még ezekkel a gonosztevőkkel is meg kell küzdenem a szomszédban, akik bejárnak a lakásomba. Lehet, hogy össze vannak szövetezve a Kardos Ivánnal.

– Reb Slojme, be kéne vennie egy nyugtatót.

– Ne szóljon közbe, hallgasson végig! Én mindenhol megmondtam az igazságot, ezért kellett Amerikában is otthagynom a munkahelyeimet. Tudja, milyen egyetemeken tanítottam én? Hány helyen voltak diákjaim, akik, ha telefonálok, másnap itt lennének Pesten? De ott is csak a keresztény tanítványaimra számíthattam. Én úgy éltem mindig, ahogy a Tóra mondja: cedek, cedek tirdof! Igazságot, igazságot keress! De hogy pont azok lopják meg, akik...

Mondat közben megállt. Szuszogott. Idegesen tikkelt a szeme.

– Vegye elő a tape-et. Azt akarom, hogy vegye fel a beszélgetésünket, hogy utóbb tudhassam, nem mondtam-e marhaságokat. De nem viheti el a kazettát. Nem kerülhet ki a lakásból.

– Jó.

Hirtelen lelassult a beszéde. Fürkészve nézett rám, mint aki most ismer fel. Mintha álomból riadt volna.

– Tudja maga – mondta halkán –, hogy az én lányom öngyilkos lett?

– Már említette, reb Slojme – bólintottam. Egy tanítványától hallottam, tőle sose mertem megkérdezni.

– Azt is mondtam, hogy miért?

– Azt nem.

– Akarja tudni?

– Ha el szeretné mondani.

– Mert szerelmes volt egy keresztény fiúba, és nem akartuk, hogy hozzámenjen.

– Ezért?

– Ezért.

Hallgattam. Nem hittem, hogy ne lett volna más oka is. Hogy ne örökölt volna eből a csomagból annyit, amennyi önmagában is elég lett volna ahhoz, hogy ne akarjon tovább élni.

– És mi van a maga Sárijával? – kérdezte.

– Hogy jutott ez most eszébe? De jól van. Rengeteget dolgozik, doktorira készül. Művészettörténetből. És nagyon él.

Ebben a pillanatban megcsörrent a telefon. Negyed kettő múlt.

– Felvegyem? – kérdeztem. Sokszor nem engedte. Nem lehetett kiszámítani a hangulatát.

– Vegye.

Sári volt az. Megborzongtam a véletlen egybeeséstől. Felébredt, és meglátta a cédulát, amit az ágyra tettem.

– Átjön Sári is, ha nem zavarja.

– Jöjjön csak! – Az öreg láthatóan felélénkült.

Letettem a telefont. Egy darabig némán ültünk a pislákoló gyertyafényben.

– Helyes lány ez a maga Sárija – nézett rám elismerően bólogatva.

– Csak nyughatatlan. Külföldön akar élni.

A végén le fog lépni. Mint a mamája. Kevés neki az élet, ami bennem van.

Kicsit elmosolyodott, azután másodpercekig csak némán pislogott, mint aki erősen koncentrálnak.

– Tudja, Miklós, maga meg én olyanok vagyunk, mint az a fiú a Family Moskat-ban, Singer regényében.

– Asa Heshel Bannett-re gondol?

– Vagy az a másik, a New Yorkban játszódó nagy könyvében. Shadows on the Hudson, vagy mi volt a címe.

– Az, aki nem tudott megnyugodni egy nő mellett sem? De hát nem én lépek le, engem akar időnként otthagyni.

– Az mindegy. Nyughatatlan, kereső lelkek vagyunk.

– Hogy jutott ez most az eszébe?

Sári csengetett odalent. Kocsival jött, néhány perc alatt ideért. Az ajtóhoz mentem, hogy beeressem.

– Jó estét, jöjjön csak! – üdvözölte derűsen az öreg, ahogy a pislákoló fényben, magára erőltetett nyugalommal Sári belépett. Még mosolygott is, pedig kora reggel a múzeumba kellett mennie. Én a falat kapartam volna.

– Hogy van, reb Slojme? – kérdezte Sári. – Bevette a gyógyszereit?

– Üljön le. Nem ápolónőre van szükségem. Azzal el vagyok látva.

– Mire volna szüksége? – kérdezte Sári, de intettem, hogy ne provokálja. Örültem, hogy kissé lecsillapodott.

– Ilyen szép, fiatal lányok társaságára – somolygott az öreg, először rá, majd rám pislogva. Sári mosolygott. Úgy tűnt, reb Slojme a pusztta jelenlététől nyugodtabb lett.

– Azt tudja, hogy én ismertem a maga nagyapját? Sokszor találkoztunk templomban, meg a Hannában, amikor még oda jártam enni. Tudja, hogy az egy nagyon rendes ember volt?

– Ühm. – Sári a család témájánál mindig bezárult. Túl foghíjas volt a rokonság.

– Nem akar lefeküdni, reb Slojme? – szóltam közbe.

– Pont most, amikor olyan jól beszélgetünk?

– Hajnali fél kettő van – néztem az órára.

– Meg kéne próbálnia pihenni.

– Sárika, én jól ismertem azt a környéket, ahonnan a nagyapja származott. Rendes emberek voltak, vallásos emberek. Büszke lehet rájuk.

– Hoztam egy szem altatót a Miklóséból – mondta Sári. – Ezt nyugodtan beveheti.

– Én ülve szoktam aludni, mint a haszid rebbék annak idején. Azután tanultak tovább. Hanem a maga nagyapja, az tényleg nagyon rendes ember volt. Szépen imádkozott. Sokat sétáltam vele, még azután is, hogy a maga mamája elment. Meséltem már magának, hogy az én lányom meg öngyilkos lett?

– Már mondta, igen – válaszolta komoly arccal Sári.

Hihetetlen, gondoltam. Elvértve találkoznak csak, és elmondta neki, amit nekem tíz év után árult el.

Az öreg bizonytalan kézmozdulatot tett.

– Nem róhatjuk fel senkinek. „Al tadin et chaverkha, setagija limkomo”, mondja a Pirké Ávot. Nem ítéltetünk meg senkit, amíg nem voltunk a helyzetében. A halottakat pedig el kell temetni.

– Vegye be ezt, és feküdjön le, reb Slojme – Sári az altatót az öreg kezébe nyomta. – Én most hazamegyek, mert holnap hosszú napom lesz. Miki még biztos marad – nézett rám.

– Jövök én is mindjárt.

– Aztán vigyázzanak egymásra, Sárika. Ez egy sverer bócher... nehéz fiú, de jóra való.

– Én se vagyok egyszerű eset... Aludjon jól, reb Slojme – köszönt el Sári, miközben felállt és kifelé indult. Kikísértem.

– Most már jobban van. Próbáld belediktálni az altatót, aztán gyere te is – suttogott az ajtóban, gyorsan megcsókolt, elfordult és lezaladt a lépcsőn. Hitetlenkedve néztem utána. Másokat elbűvölt és megnyugtató, ő mégse tudott megnyugodni. Ahogy beléptem a szobába, még mindig imbolygott a gyertyák lángja, mintha nem a huzat, hanem szellemek vagy boszorkányok játszottak volna velünk.

– Helyes lány ez a maga Sárija – jegyezte meg ismét az öreg. – De voltak már magának ilyen nyughatatlan barátnői azelőtt is, nem?

– Mind világotazó. Képtelenek megülni a seggükön.

– Maga miért nem megy velük?

– Nem szeretek utazni. Nekem itt van dolgom.
– Ugyan már, az a dolga, hogy éljen. Legalább egy kicsit. Élvezze az életet. Akkor írni is jobban tud majd.

– Látom, jobban van – mondtam gúnyosan.

– Magának olyan konszolidált a családja. Gyűjti az érdekes embereket. Egy írónak szüksége van élményanyagra. Pláne, ha nem utazik.

– Ne legyen cinikus, reb Slojme.

– Komolyan beszélek. Menjen haza maga is. Lefekszem. Köszönöm, hogy ájtott.

– Biztos ne maradjak?

– Nem, azt hiszem, nem kell.

– Nem veszi be az altatót?

– Nem kell. Szeretek így üldögélni és olvasni. Közben alszom is kicsit. Azt tudja, hogy a szanzi rabbi sose feküdt le éjjel? Az asztalnál ült, tanult, és ha elbóbiskolt, meghagyta a tanítványainak, hogy egy idő után ébresszék fel. Sok haszid rebbe virrasztott így.

– Jöjjön, zárja be utánam az ajtót. Nehogy bejöhessen valaki.

– Na, ne szemtelenkedjen.

Az előszobában megállok egy fehérre festett szekrényke előtt.

– Ebben van a kapcsolótábla?

– Fogalmam sincs.

– Megengedi, hogy belenézzek?

– Csináljon, amit akar.

Benyúlok, taláломra felkattintok egy színes kapcsolót, és mindenütt fény gyúl: a szobában, a fürdőszobában és az előszobában is. Hunyorog a hirtelen támadt világosságban. Több mint egy órát ültünk a sötétben, mert nem engedte, hogy megnézzem.

– Ez nem bizonyít semmit – mentegetőzik, és a szeme idegesen tikkelt megint. – Lehet, hogy kívülről csinálják. A mai technikával mindent lehet. – Mintha félne, mit fogok mondani.

– Legalább beszélgettünk egyet – mondom az ajtóban hátrafordulva. Igyekszem a lehető legnyugodtabb lenni.

– Jó éjszakát – mondja kicsit elszégyellve magát, és gyorsan becsukja az ajtót.

A lépcsőn lefelé menet mélyeket lélegzek az orromon át, de a mellemből nem távozik a feszültség. Tudom, ezt az éjszakát sem úszom meg altató nélkül.

Borsik Miklós

JUHÁSZ FERENC- ÁTIRATOK

Olvastam én gyufát gyűjtve a takaró alatt, egy egész doboz elfogyott a bűdös dunyha-lugasban. És a barna égésfoltok a vászonbelsőn, mint anyám mosott havi-rongyain, ahogy üveg-maskarává fagytak az udvaron a szederfa és az ecetfa közé feszített spárgára akasztva. Ti, Szent Ágyék-Álarcok!, Szent Szülőnyílás-Kendők!, Szent Vagina-Vérmaszkok! Hiányoztok.

*

Szentkuthy Miklósnak

Verset írok. Eddig már nyolcvan oldal, így arra gondoltam, iszunk egy pohár whiskyt, mégsem hívtalak, inkább belopóztam. Ültél az öreg bőrfotelben szétvetett lábakkal, szinte feküdtél. Nyitott szád odvas ravatalszoba, hol minden koporsót fölnyitottam, de csak magamat találtam bennük. És mire a kályha előtt Joyce gatyája megszáradt, ki is pakoltam volna mind az apró Juhász-bábukat, csakhogy fölébredtél a végére, hogy a legutolsó másom akaratlanul kettéharapd.

Forrás: *A boldogság*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 46, 21.

ST. EUPHEMIA

– részletek egy készülő
kihagyásos regényből

Hagyaték

Józsi bácsi, miután a felesége meghalt, egészen egyedül maradt, egy idő után meg már azt is megjátszotta, hogy tehetetlen, így a rokonságból valaki arra kényszerült, hogy megsajnálja, és foglalkozzon vele. Anyám volt az, aki elkezdett főzni rá, minden nap vitt neki friss ételt, takarított nála, meg ilyesmi. A keresztényi önfeláldozáson túl, apám hatására az is munkált benne, hogy esetleg valamiféle vagyonhoz, ingatlanhoz juthat a családjunk, miután Józsi bácsi elhalálozik. Noha végrendelet sohasem született, Józsi bácsi már nálunk lakott, nekem kellett a gyerek-szobámat átadnom, és költözni át a szüleimhez. Az apám nagyon belendült ebbe a lehetőségként kínáló, vagyonszerzési dologba, mert hogy ő soha semmibe nem mert belevágni, majd most. Teljesen elhomályosították a gondolatait az apró ajándékok, olyan dolgok, amiket Józsi bácsi még a piacozó, seftelő oroszoktól kapott annak idején, amikor mindenféle szirszarért nála laktak. Szóval lett apámnak multifunkcionális fűrógépe, amivel kávé is lehetett főzni, anyámnak meg Rakéta porszívója, ami még a kutyát is felszippantotta, ha nem vigyázott az ember, vagy éppen a saját lábujja szippant a csőbe, ami aztán napokig fáj, meg kékölt. Miután Józsi bácsi meg-

halt, két hét múlva jelentkezett Ausztráliában élő lánya, meg annak családja, hogy igényt tartanak mindenre. Bírósági tárgyalás lett belőle, mert nem volt elég, hogy mindent alanyi jogon megkaptak, még azzal is szerencsétlenkedtek, hogy végül beperelték anyámékat, miszerint mindenfélét elloptak Józsi bácsitól, tőle, meg a házából, húsdarálót, hegesztőt, orosznyakú pizsamákat, számtalan karton gyufát, étkészletet, meg néhány agyament marhaságot, orosz csodaholmit. Én csak azt sajnáltam, hogy vissza kellett adnom a fekete, rózsaszín-kék kétkazettás magnót is, pedig azzal végre másolgathattam a szomszéd haverok amúgy is kalóz, PGB kazettáit.

Požarevac

Požarevacon kötöttem ki, a hatalmas, úgynevezett büntetőkaszárnnyában, mert valami idióta félreértés miatt, állítólag nem teljesítettem megbízhatóan a szemeteseknél a civilszolgálatom. Reggel már fél ötkor keltünk és gyalogoltunk át a lemeztelenedett osztorfák alatt a ködben, hogy ötre odaérjünk a munkahelyünkre. Egy álló hónapig a bűdös, csótányos konyhában kellett előkészíteni és főzni a több száz személyes ételadagokat, csúszkálni a katonabakancsban a percenként nyakon öntött sárgaköves padlón. Este fél kilenckor hagytuk abba a munkát és gyalogoltunk vissza a zászlóaljhoz, a hatvannégy ágyas terembe. Bedőltünk az ágyba, ruhástul, hogy meg ne fagyjunk, mert a hatalmas termet csak egyetlen smedereói kályhával fűthettük. De a fasznak volt kedve még fűtögetni, amikor nemsokára újra kelni kell. Én három hétig húztam, aztán megjátszottam, hogy nem vagyok egészen normális, hogy nem tudok aludni és emiatt a gyerekkori szorongásaim kiújultak, és azt mondtam, hogy én nem tudom mi lesz, de túl sok a kés a konyhában. Végül a VMA¹-ra küldtek. Mikor az akadémista, gyakorló tizedessel felszálltunk a Belgrádba tartó buszra, csak akkor éreztem meg, hogy mennyire bűdös vagyok, ami a kaszárnnyában fel sem tűnt, ahol már hetek óta nem fürdött, nem hordott pi-

1 Vojna Medicinska Akademija (Katonai Orvosi Akadémia)

zszámát senki, csak dőlt az ágyba ruhástul. A katonakórház pszichiátriai osztályán, miután végigvártuk, hogy viziteljen az összes bentlakó, gumipapucsos kiskatona, végre én is sorra kerültem. Az orvos az adatlapomon rögtön kiszúrta, hogy magyar vagyok meg szakács. Egy igazi magyar gulyás receptért cserébe egy évre kaptam felmentést. Miután hazajöttem, egy hét múlva, Hágában, meghalt Milošević.²

Toplica

Miután végigjártam a magyar lapokban hirdetett albérleteket és rájöttem, hogy nem lesz pénzem abban a félévben lakást, vagy akár csak szobát is bérelni Újvidéken, végül abba a kimondhatatlan nevű katolikus kollégiumba kerültem. Szerencsére Péter atya készséges volt és megengedte, hogy ingyen beköltözzek a templom mögötti fiúkollégiumba, cserében azért, hogy majd a számítógépben katalogizálom a könyvtárunk állományát. Rövid idő alatt tele lett a tükör a katalogizálással meg az egész kollégiummal is, de muszáj volt maradnom. Amellett, hogy este tízig be kellett érni a kollégiumba, vagy, hogy csak engedéllyel lehetett vendéget fogadni, a legnagyobb baj az óriási paraszt gondnok volt. Képesnek érezte magát arra, hogy napi szinten mesélje a konyhában az idióta történeteit, olyanokat például, hogy hogyan vezetett csövet a falba a saját szobájától a lánya emeleti szobájáig, és fingik abba bele. Komoly energiába került, hogy türtőztessen magam, és ne verjem pofán, igaz gondban lettem volna, mert a Béla afféle rendfenntartóként is dolgozott egy időben. A konyha télen közösségi

² „Slobodan Milošević földi maradványait a nap folyamán átszállították a ravatalának helyét adó belgrádi múzeumból a parlament előtti térre, ahol emelvényre helyezték a szerb zászlóba burkolt koporsót. A gyászszertartáson összegyűlt tömeg teljesen betöltötte a parlament előtti teret és a parkot, ahol 2000 októberében spontán népfelkelés tört ki, elsöpörve a háborús bűncselekményekkel megvádolt jugoszláv államfő uralmát. A szerbiai belügyminisztérium nyolcvanezerre becsülte a szombati rendezvény résztvevőinek számát. (...) Slobodan Miloševićet a késő délutáni órákban helyezik végső nyugalomra a požarevacai családi házának udvarán. Csak három tévéállomás kapott engedélyt arra, hogy tudósítson a temetésről: a belgrádi BK tévé, az orosz állami tévé harmadik csatornája, illetve jelen lehet a Reuters hírügynökség operatóri gárdája. Az elhunyt szűkebb családjából nem lesz jelen senki a temetésen, sem a Moszkvában élő felesége, Mirjana és fia, Marko, sem pedig Montenegróban élő lánya, Marija.” (ma.hu, 2006. március 18.)

térként is szolgált, mert csak azt lehetett valamennyire felfűteni a gázsporhettel, az atya spórolt a fűtésszámlán, hogy másról ne is beszéljünk. Egy alkalommal annyira beszéltam a Toplicában, hogy amikor hazaértem, és miután megdézsmáltam a paraszt lakótársaim igazán gazdag ételtartalékát, olyan hülye ötletem támadt, hogy mindent felfordítok a konyhában, az evőeszközöktől kezdve, mindent a szekrényekben, az asztalt, a székeket is, a hűtőben is az ételeket, mindent. Még a katolikus naptárt is átragasztottam a konyhaajtón, és ez volt a baj. Mert másnap, amikor felébredtem, és lecsoszogtam a konyhába kávé főzni, már arról folyt a duma, hogy ide is betörték, bejutottak valahogy a sátánisták, akik nemrég a közeli temetőben rongálták a sírokat, fordították meg a kereszteket, ott, ahol a Bori Imre is el van temetve.

Jobb mint otthon

A Mohácsi út végén, a pécsi, külső ipartelep kisüzemeinek egyikében kaptam munkát. Délután kettőtől este tízig, nyolcórás műszakban kellett normára bugyit csomagolni. Soha nőket nem láttam olyan eszméletlen gyorsan női alsóneműt hajtogatni és dobozolni, de mást sem. Némileg azért emlékeztet a dolog arra, amikor még régen, egészen kiskoromban, a Március 8-a harisnyagyárba jártam be anyámhoz a csomagolóosztályra segíteni. De

itt most nem csipkedte az arcomat senki. Eből a munkából is hamar elegem lett, nem csak azért, mert megalázó volt, hogy minden este a munka végeztével, a kijárat ajtónál áttapogattak, nem rejtettünk-e el bugyikat, hanem azért is, mert az állandó délutáni műszaktól annyira kimerültem, hogy délelőttönként alig tudtam figyelni az iskolában. Így hát elhatároztam, hogy füvet fogok árulni. Úgyis mindenki szív, és vásárolja a méregdrága pesti anyagot, nálunk meg jóval olcsóbban hozzá lehetett jutni akkoriban, a pestihez egészen hasonló montenegrói cucchoz. Ez, meg a két határ közti duty free shopból csempészett tömény, amit a *Jobb mint otthon* tulajának adtam el, meg is hozta az eredményt. Egy idő után, akár már egy kisebb bugyivarrodát is nyithattam volna. De elbaszódott minden.

Pécsi FIAT

Szinte minden héten valami más feladatot kellett végrehajtani: szórólapozást, plakátra-

gasztást, anyakönyvi hivatal irodájának átköltöztetését, állványzatszerelést a Tejgyárban. Aztán megint a pécsi iparnegyedben kötöttem ki, diákmunkát végezni a Fiatnál. Eleinte az volt a munkám, hogy bizonyos alkatrészeket egy géphez csipeszeltem, és ha az alkatrészekkel minden rendben volt, akkor a gép csöndben maradt, ha nem, akkor vinnyogott, aztán cinezni kellett, majd végül valami műanyagcsöveket hajlítottam, túlméretezett hajszáritónak tűnő fújtatók segítségével. A sorok között meg ott grasszált farkaskutyájával az oldalán valami olasz nő, a tulajdonos. Mindig ugyanabban a sűrke szoknyájában, meg a khaki színű vállpántos ingjében, olyan volt, mint valami nőnemű Mussolini-diktátor, és állandóan elégedetlenkedett. Egy alkalommal megsütöttem az ujjam a fújtatóval, és odajött nekem ordibálni. Ez volt az utolsó napom a pécsi Fiatnál, kifelé menet a bepirosodott, lüktető ujjammal visszaintettem egy lófaszt. De nem hiszem, hogy bárki is észrevette.

AZ ALAGÚTON ÁT

A nyaralás első reggelén kimentek a part-
ra. Az angol kisfiú megállt a kerti ös-
vény kanyarulatában, és végignézett a nagy
sziklás öblön, majd a zsúfolt parton, amit a
tavalyi évekről már oly jól ismert. Az anyja
továbbment. Egyik kezében világos, csíkos
táskáját tartotta, másik karját pedig, amely
szinte vakítóan fehérlett a napon, szabadon
lóbálta maga mellett. Jerry némi rosszállással
pillantott erre a fehér, mezítelen karra, utá-
na az öblre, és megint az anyjára. Mikor az
anyja megérezte, hogy nincs mellette a fia,
megfordult. „Ó, hát itt vagy, Jerry” – mon-
ta kissé türelmetlenül, majd elmosolyodott.
– „Édesem, miért nem jössz velem, mint in-
kább...” – Aggodalmaskodott, helytelenít-
ette fia kedvteléseit, amelyek után Jerry ti-
tokban oly nagyon vágyódott, neki azonban
sem ideje, sem ereje nem volt átérezni ezeket.
Jerry jól ismerte anyja féltő mosolyát; büntu-
data arra ösztönözte, hogy utána szaladjon.
Még futtában is visszanezett a válla fölött a
vad öblre; aztán egész reggel, mialatt a bé-
kés strandon játszott, ez járt a fejében.

Másnap reggel, amikor elérkezett a szoká-
sos úszás és napfürdőzés ideje, az anyja azt
kérdezte tőle: „unod a szokott partot, Jerry?
Akarsz máshová menni?”

„Dehogynem!” – vágta rá, és az anyjára mo-
solygott, azzal a félreismerhetetlen, ösztö-

nös büntudattal, tulajdonképpen udvarias-
ságból. Miközben sétáltak le az úton, azért
mégis kibökte: „szeretném megnézni azokat
a sziklákat ott lent.”

Az anyja eltűnődött az ötleten. Zord hely-
nek látszott, nem volt ott senki, mégis azt vá-
laszolta, hogy „Természetesen, Jerry. Ha már
kijátszottad magad, gyere át a nagy partra.
Vagy, ha gondolod, visszamehetsz egyene-
sen a villába is.” Elment, azzal a csupasz, teg-
nap óta kipirosodott, lengő karjával. Jerry el-
viselhetetlennek érezte, hogy magára hagyja
az anyját, kis híján utána is szaladt, de aztán
mégsem.

Az anyja tépelődni kezdett: Jerry csakugyan
eléggé nagy már, hogy tudjon vigyázni magá-
ra egyedül is. Talán túl közel tartja magához?
Nem lenne szabad azt éreznie, hogy össze
vannak kötve. Vigyáznia kell.

Jerry tizenegy éves volt, egyke, ő pedig öz-
vegy. Eltökélte, hogy a fia sem odaadásban,
sem bármi másban nem szenvedhet hiányt.
Kiment hát a partra, hogy megnyugtassa ma-
gát.

Amikor Jerry látta, hogy az anyja odaér, le-
mászott a meredélybe. Egy magaslaton állt,
vörösésbarna sziklák között, ahonnan a fehér
tarajos, kékeszöld hullámokra látott. Ahogy a
kis sziklaormok és éles kőtörmelékek között
leereszkedett, kitárulkozott előtte a fodrozó-
dó, nyaldosódó, lilán és sötétkéken foltozott
vízfelszín. Átverekedte magát az utolsó mé-
tereken, és meglátta a fehér homokot, azon
túl a csapdosódó, habzó hullámokat, a sekély
víz lassú mozgását, ahogy csillámlik, mögöt-
te pedig a nagy, szilaj kékséget.

Egyenesen a vízbe gázolt és úszni kezdett.
Jó úszó volt. Gyorsan túljutott a világos ho-
mokon, túl a vízfelszín alatt sötét szörnyként
heverő sziklákon, és már kint is volt, kint
az igazi, nyílt, meleg vizű tengeren, csak a
mélyről jövő váratlan hideg áramlatok der-
mesztették meg a tagjait.

Amikor már elég messze volt ahhoz, hogy
ne csak a kis öblre, hanem a nagy partra és
köztük a sziklaormokra is rálásson, megfor-
dult és lebegni kezdett a felszínen: az anyját
kereste. Ott is volt: apró sárga pötty az egyik
napernyő alatt; úgy nézett ki, akár egy sze-

let narancshéj. Megkönnyebbülve, hogy látja az anyját, visszaúszott a partra, de hirtelen mégis magányos lett.

A völgybejáratot jelző kis földfok peremén, a kötörmelékektől valamivel odébb sziklák álltak elszórtan. Közöttük néhány fiú vetkőzött, majd rohant le meztelenül. Az angol kisfiú közelebb úszott hozzájuk, de egy kőhajításnyi távolságot megtartott. Helybéliek voltak; mindegyikük teste fénylő sötétbarnára sült, s olyan nyelven beszéltek, amelyet Jerry nem értett. Annyira vágyott rá, hogy velük lehessen, hozzájuk tartozhasson, hogy egész teste beleremegett. Egy kicsit még közelebb úszott. Erre megfordultak, és gyanakodva, sötét szemmel meredtek rá. Aztán az egyikük elmosolyodott és intett neki. Ez elég is volt. Egy perc alatt beúszott, s már ott is volt mellettük a sziklákon, félénken, izgatottan, kérlelőn mosolyogva. Vidáman üdvözölték, kiáltottak felé. Amikor azonban látták, hogy a fiú továbbra is értetlenül mosolyog, rájöttek, hogy külföldi, aki elcsatangolt a szokott partjától, úgyhogy ettől fogva ügyet sem vetettek rá. De Jerry már boldog volt, mert közékük tartozott.

A fiúk egy magaslatról kezdtek a vízbe ugrálni, alattuk a hegyes, éles kövek között egy kis tiszta vízfelület volt. Az egyik fejest ugrott, majd feljött, körbeúszott, a többiek felhúzták, és várni kezdte, hogy újra sorra kerüljön. Nagyfiúk voltak, Jerry szemében már kész felnőttek. Ő is ugrott. A többiek nézték. Miután körbeúszott, utat engedtek neki. Úgy érezte, elfogadták. Megint ugrott, vigyázva, de büszkén.

Ezután a legidősebb elrugaszkodott, belesobbant a vízbe, de nem jött föl. A többiek topogni kezdtek, a vizet figyelték. Jerry, látva, hogy a fénylő barna fej nem bukik fel, kiáltott egyet. A többiek közönyösen ránéztek, majd visszafordultak a vízhez. Jó sokára jött csak fel, egy nagy sötét szikla túloldalán. Győzelemkiáltás szakadt ki a tüdejéből, és zihálni, fröcskölni kezdett. A többiek is azonnal utána ugrottak. Egyik pillanatban a reggel még tele zsvajjal, a következő pillanatban a víz, a levegő: teljesen néma. De a nehéz kékségen át sötét árnyak látszottak eliramlni.

Dan Chiasson

VISIT

(lat. „látott”, „nézett”)

A haldoklás nem átöltözés volt, nem is egy esély

pizsama-viselésre. Tudtam, hogy végtagjai merevek

hét éve, akár Dante egyik öngyilkosának, akit élve

zártak egy fába. Tudta, minden fájdalom megerősíti

végül, nézte, ez hogyan történik vele és engem is

nézett, ahogy őt néztem. Az ablakából látott, mikor

kihoztam egy horgászbotot a fészerből és beraktam a kocsimba.

„Láttam, hogy elloptad a pizstrángozó botomat”, mondta,

azt jelentette, „Még nem haltam meg”. Úgyhogy visszatettem. Olyan volt

halálát látni, mintha egy kölyök tizórais zacskót fújta volna tele

levegővel, hogy aztán kiengedje. Húsa, mi egykor hús volt,

majd szilfa, hamuvá vált. Egy hétig maradtam, aztán,

amikor már nem haldoklott tovább, elindultam.

A TÁRGYAK UTÓÉLETE

Az orgona az üveg mögött, a régi kapa, amit behoztak.

*Azt álmodtam, hogy az orgona
fullasztó ölelésébe burkolva alszom.*

*Felébredtem és az ágyamban találtam
a régi kapát, agyag száradt végtagjaimra.*

Az öreg védőruhák porladó csillámja.

Azt álmodtam hogy beborít a szétmálló
hadtörténeti könyvek krétája.

Felébredtem és rájöttem, hogy én
írtam Vermont kiürítési tervét.

A pince, ahol a húskonzerveket tartották.

*Álmomban a Kennedyék meghívtak
piknikezni, éppen olyanok, mint mi.*

*Nagyapám írta azt a kódot,
ami fenntartotta a hidegháborút.*

A régi kapa, amit behoztak. A horgászbót, amit
megpróbáltam ellopni.

*Azt hittem, hogy fáradtak a szemei,
mert a karjait és lábait lekötötték.*

*A halálát soha sem kívántam,
azt kívántam, vakuljon meg.*

KRUSOVSZKY Dénes fordításai

Jerry is ugrott, átszáguldott a víz alatt úszók raján, majd egy homályos fekete sziklafal megállította. Kitapogatta, de azonnal fel is bukott a felszínre; a fal csak lent akadályozta, fölötté át lehetett látni rajta. Senki nem volt már ott; a vízben úszók homályos körvonalai eltűntek alóla. Aztán a fekete sziklafal túlsó oldalán sorban felbukott előbb az egyik, majd egy másik fiú, és Jerry rájött, hogy a sziklafalon kell lennie egy résnek vagy lyuknak, amin átúsztak. Újra lebukott, de a tömör sziklafelületen kívül semmit sem látott a csípős, sós vízben. Amikor feljött, a fiúk már mind a sziklán voltak, és készültek újra megkísérelni a mutatványt. A kudarcától rémülten, angolul kezdett kiabálni – „Ide nézzetek!” – és paskolta, rugdalta a vizet, mint egy szeleburdi kiskutya.

Felvont szemöldökkel, hűvösen néztek le rá. Jerry ismerte ezt a rosszalló tekintetet. A kudarc pillanataiban, amikor bohóckodni kezdett, hogy kicsikarja a figyelmét, az anyja is épp így nézett rá. Égető szégyenén keresztül is érezte az arcára erőltetett vigyort, akár egy sebet, amelyet soha nem fog tudni eltüntetni. Felnézett a sziklán álló nagy barna fiúkra, és azt kiabálta: „Bonjour! Merci! Au revoir! Monsieur, monsieur!”, közben ujjjaival a fülébe csimpaszkodott és grimaszolt.

A víz a szájába ment, fuldokolni kezdett, lesüllyedt, újra felbukott. A szikla, melyet az előbb még a fiúk súlya nyomott, egyszerre kibukott a vízből. Az ég tele volt elrugaszkodott testekkel; mind utána ugrottak a vízbe, a szikla elnéptelenedett a tűző napsütésben. Jerry számolni kezdett: egy, kettő, három...

Ötvennél nagyon megrémült. Biztosan mind megfulladtak alatta, a vízzel teli sziklaüregben. Amikor százig eljutott, bámult minden irányba, bámulta az üres hegyoldalt, és segítségért akart kiáltani. Egyre gyorsabban és gyorsabban számolt, hátha attól majd sietnek, vagy hamarabb felbuknak a felszínre, vagy azonnal megfulladnak – bármi jobb, mint itt számolni és csak számolni a nagy reggeli kékségben. És akkor, úgy százhatvannál, a szikla innenső oldalán egyszerre megjelentek a vízben, úgy fújtattak, akár az óriásbálnák. Együtt visszaúsztak a partra, de a fiúk még csak rá se néztek.

Jerry visszamászott a sziklára, és leült. Érezte combjai alatt a forró érdességet. A fiúk összeszedték a ruháikat, és átszaladtak egy másik sziklaszirthez. Őt meg otthagyták, egyedül. Senki sem látta, ahogy öklébe temeti arcát és hangosan, keservesen zokog.

Úgy érezte, rengeteg idő telt el. Kiúszott oda, ahol az anyját látta. Igen, még mindig ott volt: sárga pötty a narancssárga napernyó alatt. Visszaúszott a nagy sziklához, felmászott, és beugrott a kék tavacskába, az undok, haragos sziklák között. A víz alatt újra kitapintotta a sziklafalat, de a sós víz annyira csípte a szemét, hogy nem látott.

Feljött a felszínre, kiúszott a partra, és viszszaúszott a villába, hogy megvárja az anyját. Hamarosan meg is jelent az úton, csíkos táskáját lóbálva, kipirult, meztelen karja himbálózott mellette. „Úszószemüveget akarok!” – követelte Jerry.

Az anyja türelmesen, érdeklődve nézett rá, és mintegy melleleg megjegyezte: „Természetesen, édesem.”

De most, most, most. Neki most rögtön kell, nem máskor. Addig nyaggatta az anyját, amíg el nem mentek a boltba. Amint meglétt az úszószemüveg, Jerry kikapta az anyja kezéből, mintha az meg akarná tartani, és már ott sem volt, rohant le a meredek úton a szurdokhoz.

Jerry kiúszott a sziklához, amelyik eltorlaszolta az útját, feltette a szemüveget, és lemerült. A vákuumzáras gumi azonban leszakadt a merüléstől, és az úszószemüveg meglazult. Tudta, hogy most le kell úsznia a felszíntől a szikla aljáig. Kezével rögzítette a szemüveget, nagy levegőt vett, és lebegni kezdett a vízen, arccal lefelé. Most látott. Olyan volt, mintha különleges szemei lennének – halszemek, amikkel mindent tisztán, remekül lát a hullámzó, fényes vízben.

Két méterrel alatta tiszta, ragyogó, fehérhomokos talaj volt, amit a dagály erősen megfodrozott. Két szürkés alak sodródott arra, mint hosszúkás, tompa fa- vagy fémdarabok. Halak voltak. Látta őket egymással szemben, mozdulatlanul egyhelyben lebegni, aztán előrerugaszkodtak, de kitértek egymás útjából, és előlről kezdtek. Vízitánchoz hasonló-

tott. Pár centiméterrel felettük úgy csillogott a víz, mintha aranypénzt dobtak volna bele. És megint halak – számtalan parányi hal rajzott át a vízen, olyan kicsik, mint Jerry körme... A következő pillanatban érezte a halraj millió apró érintését a tagjain. Mintha ezüstpehelyben úszna. A nagy szikla, amin a fiúk átúsztak, meredeken emelkedett ki a fehér homokból, feketén, zöldes növénycsomókkal. Nem látott rajta rést. Leúszott az aljához.

Újra és újra feljött, hogy nagy levegőt vegyen, majd visszabukott. Újra és újra kitapogatta a sziklafelszínt; olyan hevesen kereste a bejáratot, hogy szinte átölelte. Egyszer csak, ahogy a falba kapaszkodott, és a térde felkúszott, rúgott egyet, de nem érzett akadályt. Megtalálta a rést.

Felért a felszínre, szétgörgette a köveket, amelyek betemették a sziklát, s amikor talált egy kellően nagyot, kezébe fogta, és lemerült vele a sziklafal mellett. Aztán egyenesen a fehérhomokos talajra ejtette. Szoroson belekapaszkodott a kőhorgonyba, átvette magát rajta, és benézett a sötét helyre, ahová a lábával rúgott. Látta a rést. Egy egyenetlen, sötét nyiladék volt, nem nagyon lehetett belátni rajta. Elengedte a nehezéket, belekapaszkodott a lyuk peremébe, és megpróbálta belökni magát.

Bedugta a fejét, a válla azonban beragadt. Előremozdította őket, ekkor egészen a derekáig bent volt. Szemből semmit sem látott. Valami puha nyálka a szájához ért. Egy sötét hínárt látott a szürkés szikla felé úszni. Jerry pánikba esett. Polipnak hitte a kúszónövényt. Hátralökte magát, és felvillant előtte egy kép, ahogy az alagút bejáratánál megfutamodik egy polipkarnak hitt ártalmatlanul lebegő hínártól. Ennyi elég is volt. Visszaért a napfényre, kiúszott a partra, és ledőlt a sziklára. Aztán lenézett a vájat kék vizébe. Muszáj volt átjutnia a barlangon, járaton vagy résen, át a túloldalra.

Először arra gondolt, hogy meg kell tanulnia szabályozni a légzését. Leereszkedett a vízbe egy másik nagy kővel a kezében, és így minden megerőltetés nélkül feküldhetett a tengerfenéken. Egyenletesen számolt: egy, kettő, három. Hallotta a mellkasában, ahogy

áramlik a vére. Ötvenegy, ötvenkettő... Fájni kezdett a mellkasa. Elengedte a követ, és felment a levegőre. Ment le a nap. Visszasietett a villába, ahol az anyja már vacsorázott. Csak annyit kérdezett: „Jól érezted magad?” Jerry pedig mondta: „Igen”.

A fiú egész éjszaka a vízzel teli sziklabarlangról álmodott, és amint vége lett a reggelnek, rohant is az öbölbe.

Este erősen vérzett az orra. Órákig volt a víz alatt, hogy megtanulja visszatartani a lélegzetét. Gyengének érezte magát és szédült. Az anyja megjegyezte, hogy „én a helyedben nem esnék túlzásokba.”

Az azt követő napon Jerry úgy edzette a tüdejét, mintha minden, az egész élete, minden, amivé válhat, csakis ezen múlna. Este megint vérzett az orra, az anyja ezért erősködni kezdett, hogy Jerry okvetlenül vele menjen másnap. Kész gyöttrődés volt egy egész napot elvesztegetni gyakorlás helyett, mégis vele maradt a másik parton. Ez a kisgyerekek meg az anyja strandja volt, ahol nyugodtan napozhattak – ők, de semmiképp sem Jerry.

Másnap nem kért engedélyt, hogy a saját partjára mehessen. Elment, még mielőtt az anyja átgondolhatta volna a dolgot. A nap hátralévő részében rájött, hogy tizzel tovább tud számolni. Legutóbb, mialatt elszámolt százhatvanig, a nagyfiúk átértek az alagúton. Igaz, ijedtében gyorsan számolt. Talán most már át tudna menni ezen a hosszú járaton, de egyelőre még nem próbálja meg. Valami különös, a legkevésbé sem gyermeki állhatatosság megzabolázta a türelmetlenségét, és várakozásra bírta. Amíg a fehér homokos vízfenéken hasalt, amelyet a felszínről hozott kövekkel rakott körbe, a bejárat minden belátható kis sarkát és kiszögellését kiismerte. Mintha máris érezte volna a vállán a kövek életét.

A villában, ha az anyja nem volt a közelben, leült a vekkerórával szemben, és leellenőrizte az idejét. Eleinte kétkedett, de mikor rájött, hogy erőlködés nélkül két teljes percig tudja visszatartani a lélegzetét, büszkeség töltötte el. Kimondani azt, hogy „két perc”, amire a vekkeróra is feljogosította, közel hozta a várva várt kalandot.

Egy reggel az anyja mellékesen megjegyezte, hogy négy nap múlva haza kell menniük. Egy nappal a hazautazásuk előtt megcsinálja, akkor is, ha belehal, mondta magának kihívóan. De két nappal a hazautazásuk előtt – egy diadalittas napon, amikor újabb tizenötlettel javult az átlaga – megeredt az orrvérzése, és annyira elszédült meg legyengült, hogy úgy feküdt le a sziklára, akár egy darab hínár. Nézte a sűrű vért, ahogy a sziklára folyik, és lassan a tengerbe szivárog. Nagyon megijedt. Lehet, hogy az alagútban is elszédül? Lehet, hogy beszorul és meghal? Lehet, hogy – kóvályogni kezdett a forró napon, kis híján feladta. Arra gondolt, hogy vissza kéne mennie a házba lefeküdni, és majd talán jövő nyáron, amikor már egy évvel idősebb lesz, talán majd akkor megy át az alagúton.

De még azután is, hogy meghozta a döntést – vagy legalábbis azt hitte –, a sziklán ült, és a vizet bámulta. Tudta, hogy most van itt a pillanat. Az orrvérzése épp csak elállt, a feje még mindig fájdalmasan lüktetett, mégis ez volt a pillanat, amikor meg kellett próbálnia. Most vagy soha. Remegett a félelemtől, hogy talán mégse sikerül, de elszörnyedt, ha a sziklák, a tenger alatti hosszú, hosszú alagútra gondolt. A szikla még a tiszta napsütésben is hatalmasnak tűnt; irgalmatlan tonnák erejével préselte az alagutat, ahol majd úsznia kell. Ha meghal, addig feküdné ott, amíg egy napon – talán több, mint egy év múlva – azok a nagyfiúk újra be nem úsznak az elzárt járatba.

Fölvette az úszószemüvegét, szorosra állította, ellenőrizte az illeszkedést. A keze remegett. Aztán kiválasztotta a legnagyobb követ, amelyiket csak fel tudta emelni, és a szikla széléhez csúszott, ahol már csak félig érte a forró nap, félig pedig a hideg víz. Még egyszer felnézett az üres égre, nagy levegőt vett egyszer, kétszer, majd sietve lemerült a vízfenékre a kővel. Elengedte a követ és számolni kezdett. Megragadta a lyuk szélét, s vállával tuszakolva, lábával rúgva a testét előre, behúzta magát.

Nemsokára teljesen bent volt: egy szűk sziklajáratban, melyet sárgásszürke víz töltött ki. A víz felnyomta a járat éles, durva te-

tejére. A kezével húzta – gyorsan, gyorsan –, a lábával tolta magát előre. A feje nekikopant valaminek, az éles fájdalomtól megszédült. Ötven, ötvenegy, ötvenkettő... Semmi fény nem volt, s mintha a víz a sziklahegy súlyával nyomta volna. Hetvenegy, hetvenkettő... Nem erőlködött a tüdeje; könnyű volt, mint egy felfújott lufi, a feje viszont lüktetett.

Folyamatosan nekinyomódott a járat nyálkás és érdes tetejének. Megint eszébe jutottak a polipok, és hogy talán az alagút tele van hínárral, amibe belegabalyodhat. A pániktól szinte rángatózva rúgta magát előre, fejét behúzza úszott tovább. A keze és a lába most szabadon mozgott, akár a nyílt vízen. Biztos kiszélesedett a járat. Megrémült, hogy talán gyorsan úszik és az újra összeszűkülő járatba üti majd a fejét.

Száz, százegy... A víz derengeni kezdett. A győzelem közel volt, a tüdeje szorított. Még néhány csapás és kint lesz. Vadul számolt. Száztizenötnél járt, majd jóval később, újra száztizenöt. A víz tiszta smaragdzöld volt körülötte. A feje fölött egy repedést látott felszaladni a sziklatestben. A napfény hatolt át rajta, amely megvilágította a sötét járat belsejét, egy üres kagylóvázat, és előtte a nagy feketeséget.

Képességei határán volt. Fölnézett a repedésen, mintha az nem vízzel, hanem levegővel volna tele, mintha odatapasztotta volna a száját, hogy levegőt vegyen. Száztizenöt – hallotta, ahogy mondja magában, pedig már nagyon rég mondta. Tovább kell mennie a sötétben, előre, különben megfullad. A feje majd szét pattant, a tüdeje majd szétroppant. Száztizenöt, száztizenöt, üvöltötte magában, és vakon, erőtlenül kapaszkodott a kiszögellésekbe, húzta magát előre, hátrahagyva a napsütötte sávot. Úgy érezte, haldoklik, nincs már egészen magánál. A kudarc és az öntudatlanság között vergődött a sötétségben. A fejében iszonyatos erővel, robbanásra készen lüktetett a fájdalom, mire egy zöld fénynyaláb szakította fel a sötétséget. Kezével előre tapogatózott, de nem talált semmit. Lábával rúgkapálta magát előre, ki a nyílt vízbe. Felhajtotta magát a felszínre, és az arcát az ég felé fordította. Úgy kapkodta a levegőt, akár

egy hal. Érezte, hogy elsüllyed és megfullad, hogy nem képes már megtenni a sziklához vezető néhány métert. Aztán csak kikapaszkodott és húzta, vonta fel magát. Lehasalt, lihegett. Nem látott mást, csak a vér vörös sötétjét. Biztosan bevérzett a szeme, gondolta, tele van vérrel. Letépte a bűvárszemüveget, vér fröccsent a tengerbe. Folyt az orrából a vér, bele a szemüvegbe.

Kimert a markában egy kis vizet a hús, sós tengerből, hogy megmossa az arcát. Már nem tudta, vajon a tenger vagy a vér ízét érzi. Amikor a szíve lecsillapodott és a szeme kitisztult, felállt. Látta a nagyfiúkat jó fél mérfölddel odébb, ahogy játszanak és ugrálnak, de nem érdekelték őt. Nem akart semmit, csak hazajutni és lefeküdni.

Nemsokára kiúszott a partra, aztán lassan fölkapaszzkodott a villához vezető útra. Bevágódott az ágyba és elaludt. Az út felől érkező léptekre ébredt. Jerry kisietett a mosdóba, nehogy az anyja meglássa a vérfoltos, könnyáztatta arcát. Amint kifordult a mosdóból, épp az ajtón belépő anyjába ütközött, aki csillogó szemmel mosolygott. „Jó volt a reggeled?” – kérdezte, s egy pillanatra meleg, barna vállára döntötte a fejét.

„Igen, köszönöm” – válaszolta Jerry.

„Egy kicsit sápadtnak tűnsz.” Majd némi szigorúsággal, aggódva hozzátette: „Mi történt a fejeddel?”

„Semmi, csak beütöttem” – mondta Jerry.

Az anyja méregetni kezdte. Jerry megfeszült, a szeme elhomályosult. Az anyja aggódott, de azt mondta magának: „Ugyan már! Hisz mi történhet vele! Úgy úszik, mint egy hal.”

Leültek ebédelni.

„Anyu” – kezdte Jerry –, „két percig, akár háromig is a víz alatt tudok maradni” – tört ki belőle.

„Csakugyan, édesem?” – válaszolt az anyja. „Nos, én azért nem esnék túlzásokba. Mára talán elég is volt az úszásból.”

Akár csatába is szállt volna a fiával, de Jerry föladata. Többé már nem volt értelme az öbölbe menni.

GERŐCS Péter fordítása

HOL JÖJJÖN KI, HA NEM AZ ÁLOMBAN?

Beszélgetés Bakó
Tihamér pszichiáterrel,
pszichodramatistával

A Pizsama-szám hívószavai közül melyiket választaná?

Számomra leginkább az alvajárás volt izgalmas, az, hogy valaki elkezd álmában egy picit önálló életet élni, és önmagától függetlenül elindul. Az álom is ilyen, egy hétköznapi túli élmény, utazás valamilyen belső világba, ahol napközben lehet, hogy nem úgy vagyunk jelen, hanem sokkal tudatosabban, sokkal fegyelmezettebben, sokkal kontrolláltabban. Az alvajárásnak ez a racionalitáson kívülsége, a racionalitáson túli jelenléte volt mindig izgalmas terapeutaként is.

Betegségnek tekintjük? Okoz szenvedést?

Nem hiszem. Nyilván van egyfajta veszélyhelyzete, de én inkább izgalmas állapotnak tartom. Nem biztos, hogy az alvajáró számára is izgalmas, de kívülről nézve nagyon. Emlékszem, Debrecenben, a kollégiumban volt egy srác, aki mindig elindult álmában, és hogyha korábban lefeküdt, mindig vártuk, hogy neki fog indulni a világnak. Akkor persze még bután, gyerekesen neveltünk rajta, mégis valahol kitüntetett helyzete lett. Ezt ő valószínűleg nem így érezte az elején, mert furcsának, másnak tartottuk, de éppen ettől lett a közösségben kitüntetett szerepe egy kicsit. Hasonlóan ahhoz, ahogy az ősi társadalmakban az epilepsziások, vagy azok, akik másként viselkedtek, mint a többiek, megkapták a varázsló, gyógyító, vagy a jós szerepét. Úgy éreztük, hogy ő valamit tud,

amit mi nem tudunk, hogy olyan képességgel rendelkezik, amivel mi nem rendelkezünk. Végül ez jó helyzetet is hozott neki, óvatosabbak lettünk vele szemben, kíméltük, csodáltuk is egy kicsit, kerestük is a kapcsolatot vele, meg akartuk fejteni a titkot, amit ő tud, de mi nem.

Emlékezett arra, ami alvajáráskor történt vele?

Nem, nem emlékezett, de érdekes narratívája lett a történetének azáltal, hogy mi mindig elmondtuk neki, hogy merre járt, mit csinált, és ez beépült a tudatába. Aztán a későbbiekben úgy beszélt róla, mintha tudatánál lett volna. Ahhoz hasonlóan, mint amikor valakinél kimarad néhány nap, mert egy sokk vagy áramütés miatt öntudatlan állapotba kerül, és ezt a traumát úgy tudja feldolgozni, hogy a közösség tagjai teszik hozzá a történet részleteit.

Egyéni vagy csoportos terápiában felmerült már a kérdés? Hogy miért vagyok én alvajáró, vagy a környezetemben miért alvajáró valaki, vagy egyáltalán, mit kezdjek ezzel, hogy alvajárás?

Érdekes, hogy ők maguk egyfajta betegségként kezelik. Két ilyen történet van a fejében, mindketten úgy viszonyultak hozzá, hogy valami baj van. Holott én azt gondoltam, hogy ezek üzenetek lehetnek az életük-ről. Így aztán megnéztük, hogy mi ennek a rendszere, melyek azok az időszakok, amikor gyakoribb az alvajárás az életükben, mi annak az időszaknak jelentősége.

Milyen típusú helyzetről beszélünk? Fáradtság, krízis, boldogság?

Mindig feszültséggel teli időszakokról. Nem feltétlenül külső konfliktus, esemény miatt, hanem rendre belső krízis időszakában lett gyakoribb az alvajárás. Úgy is lehetett aztán értelmezni, mint egy üzenetet, hogy tennem kell valamit magammal, végig kell gondolnom, hogy hol is tartok, mi is van velem.

Maga az álom félelmeket is okozhat – többek közt amiatt, hogy megmutathatja a rosszabbik énünket. Ez a motívum az irodalomban vagy a filmen is rendre előkerül, elég, ha arra gondolunk, hogyan válik dr. Jeckyllből Mr. Hyde. Reális az attól való félelem, hogy esetleg a hipnotikus álom túl jól sikerül, az így előkerült alteregónk

megváltoztatja a viselkedésünket, felül kerekedik a másik, titkolt éniünk?

A pszichodramában van egy módszer, úgy hívjuk, hogy antiszerep. Amikor a csoport tagjai már ismerik egymás, szerepeket adnak egymásnak. Mindenki olyan szerepet kap, amely a viselkedésével látszólagos ellentétben van. Így annak, aki nagyon elfogadó és nagyon pozitívan közeledik az emberekhez, nehéz lesz agresszívnek, dühösnek lennie. Holott a viselkedése egy csomó helyzetben kiszolgáltatja őt, nem tud úgy elmenni mondjuk egy kéregető mellett, hogy ne adjon neki pénzt, ahol csak lehet, kibabrálnak vele, mert érzik, hogy őt be lehet húzni. És akkor a csoport azt a szerepet adja neki, hogy teszem azt törtető menedzser vagy egy agresszív személy legyen. Végül nagyon fontos lesz számára, hogy megéli azt a szerepet, amit ő látszólag nem használ. Megéli azt az élményt, hogy tud ő más is lenni, csak fél attól, hogy tönkreteszi azt a képet, amit önmagáról mutatni akar. Az álom és a fantázia nekem ebben az értelemben hasonlít ehhez a helyzethez. Az álom lehetőséget ad arra, hogy ki tudjuk élni a dühünket, indulatunkat. Arra tanítom, nem csak a pácienseket, hanem a diákjaimat is az egyetemen, hogy meg kell tanulnunk, hogyan lehet a fantáziának és az álomnak ezt a szabadságát megadni. Sokszor megtörténik, hogy valaki elmond egy álmot, amiben, tegyük fel, a második, harmadik, tizenkettedik énje jelenik meg, és emiatt elkezd önmagát szégyellni, hogy milyen gonosz, vagy agresszív lehet, ha ezt meg ezt álmodta. Olyan jó segíteni megértetni, hogy ez nem a valóság. Hol jöjjön ki, ha nem az álomban? Ha még ott sem jön ki, akkor beszorulhat egy túlszabályozott viselkedésbe, és nem jöhetnek ki a feszültségek, védtelen lesz, kiszolgáltatott lesz, szűk mozgástérben tud csak közlekedni. Az álom, a fantázia nagyon hozzá tud járulni ahhoz, hogy igenis megéljük egy csomó olyan dolgot, amelyek bennünk vannak. Amelyek akkor válnak saját részünké, hogyha ezt megengedjük. Akkor ez az éniünk nem önálló személyiség lesz, amit le akarunk hasítani, hanem egyik reakciónk lesz. Traumával foglalkozom, és

azt látom, hogy a trauma hatására ilyen énrészek jönnek létre, lesz egy nagyon sérülékeny, kiszolgáltatott én-rész, és van egy énrész, amely annak hatására, hogy meg kell védenem ezt a kiszolgáltatott én-részt, dominál. Ugyanakkor megfosztja őt az érzésektől, elzárja a világtól teljesen. Ebben az életállapotban az énrészek önállóak lesznek, vagyis nem lesz egymással kapcsolatuk. A terápiás folyamatban ezek az énrészek először önállapottá válnak, vagyis még visszahúzódoan ugyan, de kapcsolatba kerülnek egymással. Éppen a traumánál nagyon fontos a terápiás folyamatnak ez a része, hogy kooperáció legyen a sérült énrészek között, hogy az integritás összeálljon. Akkor ezek az énrészeink, úgymond különböző személyiségeink már nem fenyegetnek, már nem szolgáltatnak ki, hanem egy belső párbeszédben képviselnek bennünket. Ha veszélyhelyzetben vagyunk, akkor az agresszívabb részünk kerül előtérbe, ha szerelemben, akkor az érzékenyebb részünk, ha tanítanunk kell, akkor az okosabbik részünk.

Kell-e félnünk attól, hogy az álomban megket-tőződik a személyiségünk? Hogy álomban két macska leszek?

Egyszer horgászni mentünk a gyerekeimmel és az öcsémrel ott, ahol gyerekkoromban laktam. És láttam magam, amint ugyanott megyek a haverommal nyolc-tíz évesen horgászni, és ez nagyon meleg szeretet-érzéssel töltött el. Ugyanakkor azt éreztem, hogy jézusom, megbolondultam, most melyik vagyok én?! A gyerekkori barátomról van szó, aki tizennyolc éves korunkban bal esetben meghalt. Mindig félttem attól, hogy ehhez az élményhez visszamenjek, mert nagyon fájdalmas volt. De akkor hagytam, hogy menjen bennem végig ez a fantázia, és visszamentem egy olyan élménybe, amikor ő még élt. Ez elkezdett segíteni a trauma feldolgozásában. Ezért is ijedhetünk meg az ilyen fantáziáktól, mert kapcsolódhatnak valamihez, ami esetleg félelmetes, vagy fájdalmas, mint nálam a barátom halála, hosszú-hosszú ideig nem tudtam magam közelebb engedni ehhez. Érdekes volt, ahogy ez a melegség, ahogy együtt vagyok a családommal, olyan

gyerekkori élményeket hozott elő, amelyek ehhez a jó érzéshez hasonlítottak. Tehát egy többszörösen védett helyzetben kezdett el ez a veszteség előjönni. A terápiában úgy szoktuk ehhez hozzásegíteni a páciens, hogy azt mondjuk: nem kell a negatív élményhez kötni a veszteséget, menj vissza az előző, a pozitív élményhez, amikor még együtt voltatok.

Amiről eddig beszéltünk, egyidejű élethelyzetek voltak: most történt a trauma, most kell megküzdennem a problémával. De a múltat is fel lehet térképezni például hipnotikus álommal. Ráadásul az álomhoz gyakran a jövő megálmodása is társul, vagyis az álom gyakran lép ki az egyidejűség korlátait közül. Itt van mindjárt az ősemlékezet – ezzel szkeptikus?

Nem. Hipnózissal is dolgozom, és hipnotikus regresszióban nekem is voltak olyan élményeim, amelyek – mondhatjuk – visszamentek előző korokba, korai, vagy transzgenerációs élmények jöttek elő. Én is azt gondolom, hogy ezek valahogy átöröklődnek. Egy holokauszt-történetben azt lehet látni, hogy a nem tudom, hányadik generációban is ott van a trauma a családban. Azt is gondolom, hogy valószínűleg van olyan memóriatároló a génekben, ami generációról generációra ad át élményeket, mintha beégetődnének a génekbe. A hipnózis fantasztikus helyzetekben tud segíteni. Funkcionálisan meddő házaspárokkal is foglalkozom, mélyhipnózisban is megnézzük, hogy mi a probléma, hol vannak az elakadások. És akkor vezethetőek vissza a meddőség okai olyan gyerekkori élményekre, hogy adott esetben együtt fürdik a kislány a mamával, megkérdezi, hogy mi ez a vágás a hasán, és a mama mondja, hogy akkor keletkezett, amikor téged szültelek. És látja, hogy megjelenik a mama arcán egy torz vonás, az ő gyermekfejébe pedig tudattalanul beépül az üzenet, hogy akkor ez fájdalmas, ezt el kell kerülni.

És a jövőről való álmodás? Hogyha azt gondoljuk, hogy a szüleink tapasztalata megjelenik az álmainkban, akkor elvetíthetjük a sajátjainkat a gyerekeinkbe is, az unokáinkba is?

A gyerekeimmel éltem meg azt, hogy egy-két nappal előre elmondtak dolgokat, hogy mi lesz, és bejött. Mint a tévében, amikor a

Keresztesi József

A DÍJ

Az Új Párduc zenekar dalszövegeiből

a kastély előtt tett le a taxi
elém jött három kedves hosztesz
a szobában ott várt egy tálca szendvics
de csak keveset ettem, mert a lazac jobb lesz
az interjú előtt még szmokingot vettem
maradt egy órára a díjátadóig
vegyünk föl egy-két vágóképet
a kastélyparkban, ha már így adódik
elcsevegtem kicsit a stábbal
aztán azt mondtam, sétálnék egyet
a lombzúgásban, a fenyőmorajban
a beszédem előtt hogy elmélkedjek - - -

és a tó partján a lány
ott ült a kezében hosszú bottal
és mosolygott a kakán
ahogy újra és újra előbukkan
azt mondta, figyelj jól
hogy a Hold alatti világ miről szól
minden ismétli önmagát
csak figyeld, figyeld a kakát!

este a kastély fényárban úszott
állva tapsolt a díszterem
és átvettem akkor az emléklakettet
meg a harmincezer eurót, hát istenem
megtartottam a díszbeszédem
hogy a nyugati kultúra miért vesztes
és előkerült egy Dom Pérignon
ezerkilencszázötvenkettes
gratulált mindenki, aki csak számít
meg voltak kurvára elégedve
és úgy aludtam számban a lazac
ízével, mint egy Kodiak-medve - - -

és a tó partján a lány
ott ült a kezében hosszú bottal
és mosolygott a kakán
ahogy újra és újra előbukkan
azt mondta, figyelj jól
hogy a Hold alatti világ miről szól
minden ismétli önmagát
csak figyeld, figyeld a kakát!

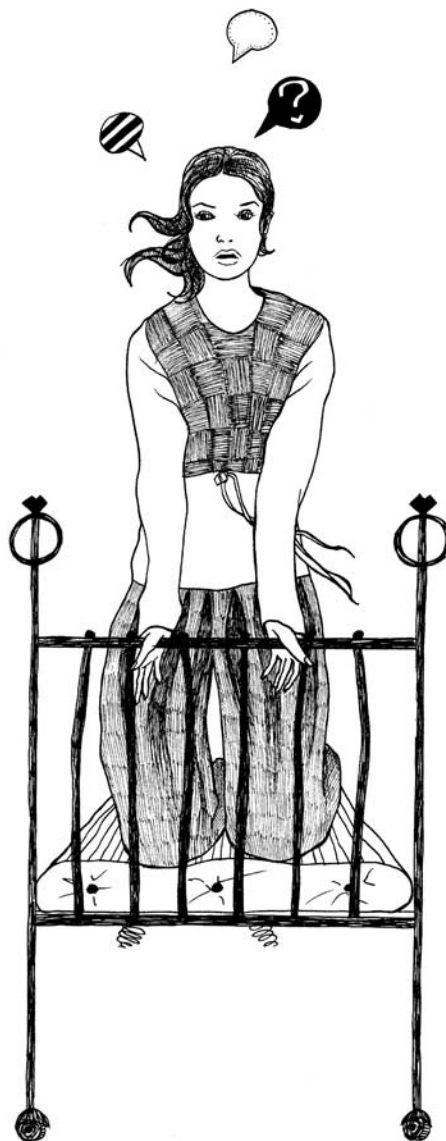
hang és a kép el van tolódva, és a riporter azt mondja, hogy gyönyörű gól, és mi még nem látunk semmit belőle. Így voltunk számos alkalommal, meglepődtünk, hogy megmondott a gyerek valamit, ami másnap, vagy harmadnap úgy is történt. Ezt nem tudom megmondani, hogy hogyan történik, el sem tudom képzelni. Azt igen, ha az álomban jönnek ilyen képek, amelyek összeállnak a múltunkból, jelenünkből és elkezdik egy picit a jövőt formálni. Teszem azt egy anya álmát, aki a nagymamaságról fantáziál, és elkezdi látni az unokáját, akivel együtt vannak, ezt könnyebb elképzelni, mert ennek valahogy ott van a folytonossága a múltból és a jelenből.

Az is előfordulhat, hogy valaki megálmodik valami fenyegető bajt, és utána lelkiismeret-furdalása lesz, hogy lám, figyelmeztette az álom, mégsem védekezett...

Ez abszolút létező dolog, igen, emlékszem több ilyen esetre. Egy anya megálmodta például, hogy meg fog halni a fia. A srác focizott és a mama azt álmodta, hogy meg fog halni a pályán, de nem mondta el neki, mert ez egy olyan butaság, és különben is, hogy lehet ezt megmondani és aztán hosszan volt büntudata. Mintha ő maga okozta volna a halálát azzal, hogy nem figyelt az üzenetre.

A pszichodráma mennyi használja úgy az álmot, mint a háziasszony egy alapanyagot vagy alapfűszert a konyhában?

Van olyan, hogy álomszínház, az egyik srác a régi társulatból csak olyan előadásokat tart, hogy álmokat mesélnek a nézők, és azokat jelenítik meg. A drámában minden alkalommal megkérdezzük, hogy van-e valakinek álma. De az álommal az analízisben dolgoznak, én a drámában főleg a hangulat mentén szoktam dolgozni, nem az álom történetiségét, hanem a hangulatát használom. Hogy milyen hangulati története van a drámának. Mi az indító hangulat, mi a következő hangulat, hogyan változik. Ezek bárhová elvezetnek, akár az előző napi történésekhez, akár múltbeli esetekhez, akár jövőbeni eseményekhez. Ennek nyomán szabadabb lesz az átjárhatóság a múlt, a jelen és a jövő között, vagy a belső viszonyokban.

Az álom XX. századi divat, amelyet a pszichiaterek hoztak játékba, vagy van a történetének a szakma számára értékelhető korábbi régebbi vonatkozása is?

Az archaikus népeknél rendre dolgoztak az álommal, ezzel a fajta más állapottal. Úgy gondolom, minden korban szerepe volt, amióta az ember gondolkodik önmagáról. Nyilván a viszony ehhez különböző volt, az archaikus népek egyfajta valóságként élhették meg az álmot, ahogy a rajzaik alapján következtethetünk. Még azt sem mondhatom, hogy a gyógyításba az analízis hozta volna be, hisz Freud, ugye, nagyon jól tudott beemelni olyan eszközöket, amiket esetleg már mások használtak akár hipnózisnál, akár az álomnál. És ezeket rendszerbe helyezte. Aztán Jung egy másfajta álomértelmezést hozott, aztán az egzisztencialisták... tehát mindenki megteremtette a használhatóságát,

de ez olyan, mint a divat. Ott is sokszor több száz évvel ezelőtti divat jön be újra és újra. Az álomnak is van egy ilyen útja, ahogy újra és újra visszajön az ember életébe, hogy hogyan tudja azt használhatóvá tenni. Ez az izgalmas, hogy ezt hogyan lehet jól használni.

Mi van azokkal az álmokkal, amelyekre nem emlékszünk? Azokat kidobtuk?

Azt gondolom, amit Freud is mond, hogy azok a dolgok, amelyek fontosak számunkra, újra és újra visszajönnek. Tulajdonképpen ugyanazokat az élményeket hozzák vissza. Lehet, hogy valamit éppen akkor elfelejtünk, vagy nem tudjuk felidézni, mert túl intenzív, nehezen tudunk valamit kezdeni vele, és akkor eltűnik a tudatunkból, de visszajön egy másik formában, egy másik álomtartalomban.

Az alkotófolyamat hasonlíthat a hipnózishoz?

Igen, abszolút. Én rajzolok, de ha most azt mondaná, hogy rajzoljak valamit, akkor valószínűleg hosszú ideig elbénáznék rajta. De azokban az órákban, amikor egy-egy élmény hatására inspiráló helyzetbe kerülök, és adott esetben éjfél körül valahogy elkezdem az élményt megrajzolni, akkor azt veszem észre, hogy kezdik a vonalak megjeleníteni azt, ami bennem van. És utána nem tudok elaludni. Gyakran előfordul, hogy a színház után hazamegyek, és mondom a feleségemnek, hogy menj nyugodtan lefeküdni, én biztos, hogy kettőig nem tudok elaludni. Van olyan lélektani tér, ami belső élményekkel, érzésekkel, hangulatokkal és ugyanakkor egyszerre kifejezési formákkal lesz teljes, ekkor igazi kreativitást inspiráló állapotba lehet kerülni. Ami egy kicsit hasonló a hipnózishoz.

A művészet fogyasztása közben is lehet ilyen állapotba kerülni?

Igen. Amikor az ember múzeumokba jár, akkor azt látja, hogy vannak, akik hamar végigrohannak és letudják a kiállítást, és vannak, akik leülnek egy kép előtt és lehet látni az arcukon az egész hatást, amit egy kép társaságában átélnek. Volt egy kolléganóm, aki csak egy-egy képet ment el megnézni, több mint egy órát töltött el azzal a képpel, aztán elment, majd visszajött, megint megnézte. Sokat mesélt arról, hogy ő így jár kiállítá-

sokra, és már ahogy mesélte, az fantasztikus volt, elképzelttem, hogy neki milyen lehetett, amikor megélte ezeket az élményeket.

Szokott használni terápiában művészeti alkotásokat? Olvas terápiás célból szépirodalmat?

Persze. A páciensek mindenhova bevezetnek bennünket. Volt egy páciensem, aki versekben beszélt, utána kellett menni, elolvasni. Fontos, hogy találkozni lehessen velük egy-egy irodalmi alkotásban, meghatározó lehet, hogy ő mit élt meg általa. Van, amikor tudom, hogy ő mit olvas, és akkor a terápiában lehet arra utalni, hogy ebben vagy abban az alkotásban ugye ez olyan, mint amiről most beszél. Segít a helyzet azonosításában.

Van olyan alkotás, amihez gyakran nyúl? Ami inspiratív szakmailag?

A Varázshegy, az nagyon. Ahogy Thomas Mann abban a fizikai térben a lélektani teret megteremti. Ez modellhelyzet számomra is, mert sokszor a páciens is egy lélektani körben él, de a lélektani teret nem ismeri. Nem ismeri a hatását, a viszonyulását a benne levő szereplőkhöz. A terapeuta megismerteti a páciensét a saját világával. És ahogy ő ezt megismeri, elkezd tudatosabban, jobban, kontrolláltabban vagy gazdagabban jelen lenni. A regény olvasójának az író segít, hogy ismerje meg az egész rendszert, és azt a világot, amiben a főszereplő nagyon hosszan él. De a művészet olyan határokat tud átlépni, amelyeket mindennapi helyzetekben mi nem tudunk. A kérdések ott vannak bennünk is, de az alkotó átlép minden határon. Bejut az emberi érzésnek, az emberi hangulatvilágnak, az emberiség létezésének egy olyan hangulatrétegébe, ahová más nem. Van ugyanis egy spirituális hasadék az emberben. Ez olyan, mint amikor bejut egy cseppkőbarlangba a barlangász. Aki pusztán azért, mert végig tudja magát préselni egy olyan lyukon, amibe én bele se nézek, mert elborzadok, de ő órákat tud ott eltölteni csak azért, mert tudja, hogy lehet valami a rés mögött, és amikor bemeleg, olyan élményei lesznek, amelyeket nem tud senki más meglátni, mert neki se indul ennek a vállalkozásnak.

JÓZSA Márta

ÁLOM ÉS INTIMITÁS

Álom, június 27. – szombat éjjel¹

N.² fürdőköpenyben a fürdőszobában, meztelenül, egyedül, a kanapéra ültünk, nem néztem rá, egy váratlan pillanatban összeért a kezünk, éreztem a szorítását, ahogy átka-rol, és egyenesen a karjába zár, azt hiszem, ránéztem és a válla köré tekertem a kezem, ő elfeküdt, a mellkasomra helyezte a fejét és két karjával átölelt – felizgulás (melyik szó írja le pontosan az érzést, mikor a szerelmünket elfogadják?) –, az álmom összefüggés-tenenné vált, kimentem a fürdőszobából (a kanapén voltunk pedig) és beléptem a nap-paliba, ahol a családom támaszkodva ücsör-gött – az étkezőasztal körül boldogan, mind egy irányba néztek: Clara nénémel, a fia-tal Hannah-val beszéltem, majd lehajoltam és megcsókoltam a nagymamámat – vissza a bezárt fürdőszobához, ahol N. rejtőzködött – Hajat halásztam ki a számból – amint el-

1 Ginsberg 1954-től 1997-es haláláig rendszeresen följegyezte az álmait, amelyeknek szinte az éber élményekkel megegyező súlyú jelentőséget tulajdonított, sőt utóbbiak tiszta forrását látta bennük. Amint egyik följegyzéséből itt is kiviláglik, s mint Eörsi Istvánnak is nyilatkozta Gazdag Gyula „Egy költő a Lower East Side-ről” című 1995-ös dokumentumfilmjében, az álmokat olykor igyekezett közvetlenül megálmodásuk után leírni, és a lejegyzés tudatállapo-tát nagyjában-egészében az áloméval megegyezőnek tartotta. Itt olvasható válogatásunk a folyamat kezdeti időszakát, 1954 nyarát fogja át. A szöveg forrása a Ginsberg 1954–58 közti naplóit tartal-mazó kötet (Gordon Ball szerk.: *Journals Mid-Fifties*, New York, 1995.) (A lábjegyzetek a 8. pont kivételével a fordító megjegyzései.)

2 Neal Cassady (1926–1968) Ginsbergen és Jack Kerouac-on keresztül a beatnemzedék egyik középponti tagja; a negyvenes évek végétől haláláig rendszertelen szexuális kapcsolatban állt Ginsberggel.

kezdtém kihúzigálni a hajszájakat, fölismer-tem, milyen mélyre gubancolódtak be a ga-ratomba, töredezték, ahogy húztam ki őket, s újabbak meg újabbak akadtak a kezem ügyé-be – valószínűleg arra gondoltam, végig ez okozta a gyengeségemet.

... Előhívom magamból az erőt, hogy va-lamiképp azt kisugározva, valamiféle titok-zatos törődés formájában folytassam – noha valójában semmi mást nem adhatok a jelen-leg vidám lelkemen és mosogatóra alkalmas kezemen kívül – hogy erőt sugározzak a ma-gam és mások kedvére – tanulok szeretetet adni anélkül, hogy kétségbeesnék a követ-kezményektől.

Ami a mai estét illeti, túlságosan silány és közönséges ahhoz, hogy érdemes legyen le-írni, megvártam, míg Neal befejezi az elvont és embertelen sakkjátszmáit, hét játszmán át vártam, mire végre megérkezett Carolyn,³ és talán legelőször tényleg szabadon azt csinál-hattuk, ami eszünkbe jutott, az enyémbe, leg-alábbis, de tegyük föl, az övébe is, hirtelen, néma visszahúzóadás ezután – bárcsak ezút-tal többet beszélhetnék, mint amennyit vá-rakoznom kell! –, miután megigazítottam a lámpaernyőt, leoltottam a lámpát és előké-szítettem egy helyet a kanapén.

Ismételten egy zavaros eszményi helyzet-be lavíroztam magam, amiben a magasztos nyomorúság szintjére szorulok vissza.

Legjobban talán e menedéken kívüli vilá-gtól félek, ahol dolgoznom kell, és vívódnom a céltalansággal.

Mit akarok? Nem a konfliktus mellékös-vényét – S jelentene-e bármi különbséget Carolyn számára, ha N.-l elaludnék? – A ma esti helyzetbe mindenesetre mélyen beékelte már magát a visszautasítás.

Még az a pár pillanat is Neallel – a betelje-sülés eleve csak rövid életű lehet, tekintettel a felelősségére és életmódként való nyilván-való tarthatatlanságára – azaz hogy itt élek és úgy csüngök rajta, mint egy beteg narkós.

Neal akarja egyáltalán, hogy itt legyek? Carolyn igen, bizonyára egész addig, míg Neallel nem kerülök túl intim viszonyba. A

3 Carolyn Cassady (szül. Robinson; 1923–): Neal Cassady felesége, ugyancsak a beatnemzedék tagja.

sakkjátszmák elpazarolt ideje. Jobb lenne talán Friscóban állás és szoba után nézmem, ki menekülnöm ebből a helyzetből, amelyben gyakran boldogtalan és gondterhelt vagyok, a szerepem pedig értelmezhetetlen. Abban a reményben élek, hogy Nealt is éppen annyira nyomasztják ezek a kérdések, mint engem. De mit is tehetne?

Úgy érzem magam, mint aki létezése egy részét áldozza érte – ő pedig pénzt és némi időt megfigyelmet szentelt rám, mondjuk, de soha nem áldozta föl értem a létét vagy az énjét, túl sok érdeklődést sem mutatott, legfeljebb fölényesen és leereszkedően, azt a néhány gyöngéd pillanatot leszámítva, amiért keményen megküzdöttem, és ami az öröm véletlenszerűen ritka beszivárgását jelenti az itt megszokott kinszenvedéses sóvárgásaimba. De bátorkodhatom-e egyáltalán magától értetődőnek tekintve az önfeláldozás kölcsönösségét igényelni? Akár egy örült dosztojevszkiji figura...

Furcsa bolondnak érzem magam, ahogy ott állok a felesége és a gyerekei közt, akik mind az ő szeretetére és figyelmére vágnak, s én a kitüntetett figyelmére sóvárgok – mint ha valami gonosz szörnyeteg, nímánd betolakodó módjára versengenék a törődéséért a gyerekeivel, a feleségével meg a munkájával, amely láthatóan lefoglalja, föl villanyozza, halálra untatja és kifárasztja.

*

Alhatok Neallel, alhatok Carolynnel, alhatok egyedül, valamint maradhatok. Illetve fölváltva alhatok mindkettőjükkel és egyedül is, telis-tele zaklatottsággal. Vagy a távozásommal véget vehetek ennek a mindhár-munkat megbénító rémes háromszögnek.

Probléma továbbá a különbség a N.-ről szóló ma éjjeli álmom és egy másik éjszaka valódi pillanata között, amikor átölelt: azon az éjszakán messzemenő bizalom alakult ki köztünk, és mégsem szolgált – már-már álomszerűen – élvezetemre és enyhülésemre, a megkönnyebbülés nem adott annyira közvetlen és átfogó élvezetet, mint az álombeli érzések, amelyek nem lehetnek hamisak, ha egyszer mélyen álomban érzem őket –

Eredendően borzalmas ötlet, hogy itt maradjak ebben a mesterkélt szituációban.

*

Tudom, hogy Neal mindezt érti, mindezt tudja; de vajon mi az, amit *akar*? Ő azt mondja, tegyem azt, amit jónak érzek – nem bátorít ebben a helyzetben, és ismét csak azon tűnődöm, mit is várhatnék tőle. Úgy érzem, eleve rossz érzelmi vágányra kerültem azzal, hogy aktív érzéki szeretetet várok Nealtól – Tényleg boldogabb és szabadabb lenne, ha végül föl adnám és magára hagynám? Milyen karmája lehet velem, ha nekem sincs mélyebb erotikus karmám velem, mint egy baráttal, mint segítő és megsegítettje között? Igényli-e egyáltalában az én kóros figyelmemet? Ha nem, megvan ahhoz is az erőm, hogy más-hogy alakítsam; nem fogok többet szenvedni, mint amennyit kibírok; rövid ideig boldogtalan leszek, és alkalmazkodom. Így lesz ő szabad. Így leszek én is az. Tehát miről is van itt egyáltalán szó. Meg kell oldanom ezt vele, mielőtt elharapózik és elveszek a zavarodottság és a képzelt visszautasítások süllyesztőjében.

Bizonyos értelemben ő egy igazi görény, ahogy hív, azután elutasít, ennyire összevisz-sza csinál mindent, megvárakoztat, miközben jól ismeri a vágyaimat, míg végül azt kívánja tőlem, én oldjam meg és adjam föl magam az ő gondoskodása és égése alatt – másrésztől a följajlásai, pillanatnyi érzékisége, a jövőben várható beleegyezései, föl-fölcsillanó szexuális éhsége a remény képzetét nyújtja, hogy szívesen látott vendég vagyok nála.

Álom – július 6.

A földön alszunk mindnyájan, C. is ott van – paplan vagy takaró rajtunk, de külön-külön, ott az apám és az öcsém mellettem – C. – megérintem Nealt, de az apám, az öcsém megláthatná – odébb húzódnak kissé, de még mindig ugyanaz az akadály. Enyhén fázunk, a testmeleg miatt testünk egész hosszában megpróbálunk összebújni az ő pokróca alatt. Majd egy lépcső alatt próbáljuk, de ott

megláthatnak, végül ideje fölébredni, és megyünk a szűk fürdőszobába, New Yorkot látjuk az ablakból – eddigre valami újfajta megértés alakul ki köztünk, de én nem bízom benne – ő sem bennem. Lehajolok leszopni őt, beleegyezik, de csak ha fölkelek, föl is kelek, de eddigre ő már lerogyott, levette vékony alsónadrágját, félig kilátszik a farka, azt mondja, most nem cicomázunk annyit, mint a múltkor – a test többi részének érintésével, a combok csókolgatásával, csak egyszerűen vegyem a számba a hegyét, elkezdem, s azt látom, ahogy ráillesztem az ajkam, máris fehér a hegye, elment, beleélvez a számba, hosszán ömlik, a farka nagy, nem veszem az egésztestet a számba, csak a hegyét, fölállunk, készen állok, rá, hogy kimenjek, hogy elmenjek. A végülőke mellett voltunk a földön.

Azt mondja, „istenemre, ki is mehetnénk” – azt sugallva, hogy mivel egy rántás nélkül elélezett, ugyanúgy csinálhatnánk ezentúl a városban is, mint azelőtt. Vissza akarok menni a gatyámért, mire nagy dérral-dúrral odaveti a saját alsóneműjét, vegyem föl, de nem árulja el a gesztusa okát.

A város, egy lakóház Bronxban, ahova elmegyünk majd.

Álom

Ülök az Eastside Parkban, buszos kiruccanás vár rám, messze le a völgybe, spagettiért – Jack⁴ festményeit látom a kelet felé néző hegyek Russian Hill nevezetű dombjáról. Ott lent a földön sátor alakba hajtogatva a Salt Lake tó, Butte, Denver stb. – pasztellrajzok színes zsírkrétái.

Bemegyek az étterembe buszjegyet venni, hogy két adag spagettit szerváljak valami kábé két órányira innen lévő városból, de amikor tudakolom: kettő és háromnegyed órányira van innen – mondja a nő, aki a vendéglő pénztárgépe mögött áll (mint a Los Gatos-i pultnál), és már szolgálja is föl a spagettit – először azt gondolom, nekem. A két tányéron kevés krumpli, mártással, paradicsom és valami más, csekély adagok, hús nélkül (Carolyn készíti így), erre azt kérdem, van

spagettijük? Nincs, feleli, de van Napoleon & Fritti – egy másik fajta olasz spagetti –, úgyhogy rendelék abból, abban bízva, hogy így megúszom a hosszú visszautat –

Vissza a padlástérbe egy jóképű fiatal férfi után kutatva, egy magas fiú fekszik az ágyon meztelenül, verse szétárad körötte a papíron, egy másik, mélabús, idősebb férfihoz beszél, aki a széken ül, a Frankel hobokeni tetőterére hasonlító padlási kuplerájban. – A kézirat utolsó oldalát nézem. Lírai, de zsenge költemény, központozás nélkül, akárcsak Corso több érett verse, jegyzem meg, majd leheveredek a fiúval és köré fonom a karom, a dunyha alatt, az ágyon izegve-mozogva olvasom a versét, ki kell nyújtanom a lábam, hogy megérintsem őt és felém forduljon, érintése akárcsak Hal C.-é – mily kellemes –; a töredék itt véget ér.

Azután az öreg hölgygel (Signora Shieldszel) sétálok át a parkon, a tenispályák melletti fás részlegre érünk – a hatalmas fák egyike-másika takarosán karbantartva, a virágos vagy a gyümölcsfák jobbára vagy teljesen elhanyagoltak –, majd egy nagy szoba: a városi közgyűlés ülésén vagyunk, ott van La Guardia,⁵ az ülés már-már félbeszakad, de én ott ülök a fal menti összecsukható széken a hosszú és keskeny teremben a központban, megszólalok, „de pocsek a városüzemeltetés”, La G. figyel rám, jelent a tanácsosnak, aki nincs ott vagy nem tud semmit, továbbra sem tágitok a fák hiányos gondozása ügyében, ám hirtelen elbizonytalanodom a – Signorától vett – tényekben, de ott áll ő is, támpontként, rutinos üzleti tárgyaló, megbízható hát – (miközben írom ezt most, rádöbbenek, hogy a fiú csak álom, elszomrododom, hogy ő tényleg csak a tudattalan tartomány része, nem valós személy ragyogja be az életem)

Folytatom az érvelést, nézem a politikusokat, a tanácsadókat – minden egyes politikus nadrágja hátulján fehér följegyzés pecsétlik, akárcsak a kölcsön edzőnadrágok hátulján – egy állásfoglalás, „Boro of Water Commissioners LaGuardia Reign City Hall 1954” vagy valami ilyesmi.

4 Álombéli hallucinációk Jack Kerouacról.

5 Fiorello LaGuardia: New York polgármestere 1934 és 1945 között.

Álom – augusztus 6.

Vizsga Barzunnál és Trillingnél⁶ – ennél már nem tehetnek többet értem most, túl késő lenne új módszereket tanulnom és megtalálnom a helyem a világban – Annak idején azt mondtuk, megteesszük, ami tőlünk telik, de annyira szűk szerepben mozogsz és olyan rosszak, legalábbis annyira periférikusak a verseid.

Sötét fasonon át távozom utána, egy útonálló késsel rám támad – Egyetlen értékemért, a karórámért kellene lebirkóznom őt –, a helyzet pedig, amint Trilling és Barzun rámutatott, az én végtelen felelőtlenségemet jellemzi megint csak.

Álom – augusztus 7.

Meglátogattam C.-t a lakásán, valamivel fiatalabbnak tűnt, bajusztalan, még babaarcúbb – üdvözöl a viszontlátás alkalmából – soká voltam el –, azt mondja: „Na, végre, az istenbe is, édes Allen, merre jártál?“, mondom: „De miért nem voltál itt, hogy láss engem és hírt adj?“, illetve hozzáteszem, azért nem akartalak föl hívni, mert azt gondoltad volna, ott van szegény Allen egyedül a lakásban,

⁶ Jacques Barzun és Lionel Trilling a Columbia Egyetem neves bölcsező-professzorai voltak Ginsberg egyetemi felvételi idején.

szomorú, nem beszélhet senkivel, nem hívhat föl senkit, hasznavehetetlen pasas, most meg föl hív, hogy fönntartsa a rokonszenv látszatát – „Nem, nem“, mondja C., „magányos voltam nélküled – hiányoztál“, miközben ledőlök a díványra, átkarolom a vállát és csókolózunk – az álomban valójában még örül is, hogy legalább visszajöttem, kielégíttem a vágyait.

Álom [Augusztus 10.]

Neal villámgyorsan öltözött a szobában, fehér inget vett föl, indult az autóversenypályára – szombat éjszaka volt – a versenyről beszélt – bejöttem a szobájába – alsógatyára vette föl az ingjét – a gallért igazgatta a homályban. Így szóltam hozzá, „Ha nem bánod, elkísérnélek az autóversenyre ma éjjel, lehet?“ Türelmetlenül pillantott rám, attól tartottam, kifogása van az ötlettel szemben és tolakodásnak veszi, ezért újra megszólaltam, „Nem akarlak kellemetlen helyzetbe hozni vagy zavarni téged, ha nincsen ínyedre, hogy menjek – csak egy kérdés volt, te akartad, hogy megkérdezzem, jöhetek?“ – látta a fájdalmamat, körbeölelt és szájon csókolott – visszacsókoltam, átöleltük egymást – elkezdtem megnyugodni, és utat adtam a szívemnek, csókolóztunk, az ágyra huppantunk, úgy éreztem, az érzés árama tovacsusszan az ajkaim közül, a szívem, a gyomrom és a hasi idegközpontom is átkúszik belé, hullámzó löketekben a fájdalmas szerelem érzése meg az ő élvezete, ajkát még szorosabban és lágyabban szorította az enyémhez, míg nem nyögdécselni kezdtem, tisztára nőies nyögések és apró könnyecseppek, az érzés közben tovább áramlott át belőlem őbelé, míg hirtelen ki nem téptem magam a karjai közül –

Carolyn állt az ajtóban, megsejtettem a jövetelét, ám az érkezése annyira megijesztett, hogy odébb ugrottam, és a zoknimban a csúszós padlón finoman a földre huppantam, a gyerek kiságya mellé – Kimentünk, a kanapéra telepedtünk, Carolyn és én, fogta a fejem, úgy láttam, dühös, ezért elmagyaráztam neki az esetet az ajtóval, mire ő: „De ott volt a baba, Johnny, a kiságyban, erre nem gon-

doltál?” Nem, feleltem, nem vettem észre, hogy ott van – Neal eltűnt – azon szorongtam, hogy mondjam el neki, hogy elkísérem Nealt a versenyre – az már túl szoros közelséget jelentene az ő szemében kettőnk közt, mérges lenne, majd’ beleborzongtam; és föl-ébredtem –

Egyedül voltam a szobában, a saját ágyamban feküdtem, megkönnyebbültem, hogy nem veszekszem Carolynnel, viszont elke- serített a Neal-es érzés hiánya; ezután rájöttem, hogy még mindig csak álmodom, lélekben kipattantam az ágyból, futottam az ajtó küszöbétől át a nappalin, a napfényes szobába, ahol a levegőből úszó szellemek titokzatos-rémisztő zöld fényt sugároztak, miközben átviharzottam ott, a díványra ültem, még rémültebb lettem az álmoktól, amelyek fogva tartanak, képtelen voltam megmozdítani a karom, míg végül egy erőteljes kiáltással (félíg nyöszörgés, félíg sikoly) megmozdítottam a combomat, és ekkor ébredtem föl végre, merengtem fekvé az ébrenlétemen és fogtam föl, hogy ez én voltam, én kapcsoltam föl a villanyt, s alatta írtam le mindezt – s ez a fény a halk nyögések és a csókolózás pillanatának dicsfénye volt Neal karjaiban, ama pillanat emlékére, amikor álmomban fölfe- deztem az érzés igazságát fölszabadulásra – mindhiába – várakozó lelkem mélyén.

Tanulság

Annyira eszményítettem Nealt, hogy egy angyal érzelmeivel és képességeivel ruháztam föl a képzeletemben, beleértve a saját lényem iránti összhangra is képes tökéletes szerelmet; mivel azonban a valóságban nem rendelkezik egy ilyesféle ezerarcú szellem végtelen lelki és testi változatosságával és ihletőerejével, a kiábrándulásig csalódtam a képzeletemben. Túlságosan bíztam a zseniben, amit belé vetítettem – holott magam sem lennék képes ilyesmire –, és minduntalan félremagyaráztam őt emiatt: Szabad Géniuszként csodáltam őt, ami voltaképp egyáltalán nem jellemző rá, sőt bizonyára gyötörné is, ha tudná, hogy komolyan ezt a vágyat dédelgettem titokban magamban.

Augusztus 20.

Múlt éjjel az álmom (az augusztus 10-i) alapvonásaiban beteljesült, leszámítva a zöld fényt, ami a csókolózás valódi jelentőségét adta. Carolyn húzza a száját és mérgeződik. Elköltözöm Nealtól – pontosabban elhatároztam, a szavamot adtam rá, de ez egyelőre annyira lehangolt, hogy mégis megijedtem ettől kissé – ez a kis ügy *hangolt le* – ami igen érzékletesen idézte föl egy rémes gyerekkori élményemet, amikor Naomival⁷ jöttünk haza Lakewoodból a busszal – azt a kibékíthetetlen ellentmondást éreztem magamban, amit ő is, a kételyt, hogy vajon utálok-e őt miatta, s zavart az ellenérzésem következményei – végtére a mostani események következményei – miatt; valamint Neal házasságának, gyerekei születésének következményeit – ami ebbe a szétszórt katyvaszba torkollott. Ugyancsak számba kell még vennem a Neallel való kapcsolatomban lehetséges jövőbeli következményeit – egyelőre föloldhatatlan probléma.

San Francisco

Hétfő, 1954. augusztus 23. – Megint egyedül, hotelszobában, újra a túlélésért vívott küzdelem – Hotel Marconi, Frisco – 14(+20) dollár a pénztárcámban, Vic-vel iszunk, szerdára időpont a Chronicle-be,⁸ és sehol egy állás a láthatáron.

*

Az álmot elmulasztottam idejében följegyezni: Neal mindkét lábát eltöri és kirúgják a bizottságból is.

*

Milyen csodás, hogy Neallel ez véget ért. A mazochista fájdalom és az abszolút angyal tovatűnt.

(Az abszolút angyal jön és megy.)

PÁLYI Márk fordítása

⁷ Ginsberg édesanyja.

⁸ San Francisco Chronicle: San Francisco egyik legolvasottabb napilapja, különösen a huszadik század közepén.

LEVÉL A SZERKESZTŐNEK

Kedves János,

ez a levél az írás és a nem-írás határán mozog. Minthogy az írásnak (és értelemszerűen: a nem-írásnak) a műfaját a szerkesztőség a szerzőkre bízta, én ezt a formát választottam.

Tehát: a napokban eszembe jutott egy kislány, nevezzük Lajoskának. És egy óvoda, ahová Lajoska az 1980-as évek második felében járt. És egy pizsama, melyet Lajoskára délutánonként ráadtak a csendes pihenő kezdetekor.

Erre a pizsamára csodálatosan szép, színes ábrák voltak rányomtatva: vizespohár, mozdony, holdsarló, gomba, páros cseresznye, meg még egy fecske is. Lajoska pedig rájött, hogy a csendes pihenő során arról az ábráról fog álmodni, amelyikre elalvás előtt rászorítja a kezét.

Ha a mozdonyra, akkor utazásosat álmodik.

Ha a gombára, akkor mérgezéseset. Nem tudta pontosan, milyen is egy mérgezés, de már hallott róla, és nagyon érdekes volt.

Ha a cseresznyére, akkor gyümölcsösöt.

Ha a fecskére, akkor vagy fecskésset, vagy szabadságosat, mert halotta, hogy a fecske szabad, mint a madár, meg hogy Szabadság-híd is van, meg hogy nyáron a szülei el fognak menni szabadságra.

Legjobban a szabadságról szeretett álmodni.

Mondták is az óvónők, amikor látták, hogy a fecskére szorította a kezét: „Lajoska már megint a szabadságról álmodik!” Pedig csak a fecskéről álmodott. Vagy még arról se, mert nem tudott elaludni, mégis lehunyvva tartotta a szemét, hogy azt higgyék, alszik.

Egyébként már közeledett a nyár, amikor a szülei majd szabadságra mennek. Szép meleg idő volt.

Az óvoda Budán volt, egy lejtős kis utcában, a lejtő közepe táján, zöldövezetben. Autók alig jártak arra, finom friss volt a levegő.

Egyszer a délutáni csendes pihenő alatt Lajoska, amikor már megint nem tudott a szabadságról álmodni, résnyire nyitotta a szemét, és látta, hogy az óvónők lábujjhegyen kiosonnak a teakonyhába kávézni. Ő is lábujjhegyre állt, ő is kiosont, de nem a teakonyhába, hanem a kertbe. (Szép nagy kertje volt az óvodának, terebélyes fákkal, mogyoróbokrokkal.)

Meg sem állt az utca felőli kerítésig.

Ott állt a kerítésnél pizsamában, pizsamáján tündököltek a csodálatosan szép, színes ábrák, és átnézett az utca túlsó oldalára.

Az utca túloldalán is volt egy kert. Ott is voltak fák és bokrok. A fák között öreg bácsik és öreg nénik voltak, és ők is pizsamát viseltek, de az ő pizsamájukon nem voltak szép színes ábrák, csak fentről lefelé futó, szürke csíkok.

Lajoska tudta, hogy az utca túloldalán egy kórház van, ahol betegek laknak, akik azért betegek, hogy minél hamarabb meggyógyuljanak, és azért hordanak szürke csíkos pizsamát, hogy rögtön észre lehessen venni, hogy betegek.

Másnap kimegy a kapun (az óvoda kapuját valaki nyitva felejtette, emiatt később fegyelmi eljárás indulhat), átmegy az utca túloldalára, és beszélget a csíkos pizsamát viselő öreg bácsikkal és nénikkel, akik nagyon soványak, biztosan a betegségtől, vagy attól, hogy mindjárt meg fognak gyógyulni. Még almát vagy narancsot is kap tőlük.

Az egyik óvónő észreveszi Lajoskát, kiszalad érte. Elmagyarázza neki, hogy ezek az öreg bácsik és nénik nemsokára meg fognak halni, tudniillik sugarazzák őket, és a sugárzás miatt ott van bennük a halál. És hogy a halállal nagyon kell vigyázni, mert az egy fertőző betegség, és aki azt elkapja, azt kiviszik a Farkasréti temetőbe, és onnét már nagyon nehéz hazajönni.

Lajoska attól kezdve a csendes pihenők alatt halálosat szeretne álmodni, de nem találja a pizsamáján azt az ábrát, ami a halált előidézné.

Aztán eljön a nyár, de Lajoska szülei nem mennek szabadságra, hanem abba a lejtős utcába mennek, ahol az óvoda van, csak hogy most az egyszer a szemközti kapun mennek be, a kórház kapuján. A kórházban Lajoskával érdekes dolgok történnek, mindenféle készülékeket raknak rá, furcsa vizsgálatokat végeznek rajta, és így tovább. Innentől nem tudom, hogyan folytatódik a pizsamás történet.

Ha rendesen megírnám, akkor biztosan tudnám vagy kitalálnám, de hát nem írom meg, mert... Mert most ennyire futotta.

Barátsággal üdvözl:

MÁRTON László

ÁRNYÉKOLÁS- TECHNIKA

[Szombat hajnal]

Egyszerű fehér trikó volt a lányon és az elemgyógyintézet hamuszürke köntöse azon az éjjelen (illetve akkor hajnaltájt), amikor megtalálták a mellékhelyiségben, úgymond vérbe fagyva. Az első emeleti női szakaszon nyitott rá utolsó ellenőrző körútján az egyik férfi ápoló. Az előrészben, a mosdókagylókon túl, középujt feküdt. A nyakán rendkívül hosszú seb, elvágta nyaki ütőerét és a torkát, mindenfelé vér, *mérhetetlen mennyiségű vér*. Mondják. És hogy lehet, valaki más vágta el a torkát, ilyen egy fiatal lány nem tud megtenni. Azzal indultam neki, hogy megfogom a kezét; lemegyek és megfogom a kezét annak a lánynak. Nem volt világos, mi miatt, nem akartam őt látni, hanem együtt lenni vele valahogy. Nehéz egyáltalán felkelni és elrugaszkodni, majd lépcsőzni a nyüszítve tébláboló vagy némán szörnyülködő vagy vihogó betegek közt, ám amikor az ajtóhoz értem, nem lehetett tovább menni, a félfát támasztottam meg, és egy pillanatra a látómezőmet saját alakom töltötte ki; egy szárazra ivott és laza figura, „döglesztően divatos” cucuban, aki zongoristához illő ujjai között cigarettával – figyel és hallgat. A feldúlt és rejtekező vígjátéki figura, mondom magamban; mindjárt dalra fakad, csak kivárja a legkedvezőbb alkalmat, a legmegfelelőbb dramaturgiai helyzetet; majd hogy szemét a leány kinyitja, feláll, és aztán együtt énekelnek, és olyan területre tévednek, ahol boldogok lesznek.

[Szombat déli]

Micsoda leves, Istenem! Anyám galamblevese! Attól gyógyul a lélek, de egyébként minden, a világ sötét anyagát kanalizva az emésztést követően a világosságot szarjuk ki; grammonként hódítjuk meg a kozmoszt (a sátánt), gondolom, nem az úrben, de itt a legbensőnkben. A nők így élnek, mesélte egy alkalommal erdészeti szakközépiskolás barátom, képzeld, világosságot „kakilnak”, mondta, úgyhogy nekik kussoljál az ilyen felfedezésekről, mert még kinevetnek. Na, akárhogy, dráma van, mivel nem kedvelem a galamblevest, és meg kellett ennem, anyám látogatását, ha lehet, annál is kevésbé szerettem. Elvagyok itt már egy hete, végtére is tűrhető, míg az öngyilkosságról nem mondok le, addig tűrhető is lesz ez az ittlét, de a galambleves keresztbe tehet. Anyám hűledezett *a rendőrségi jelenlétén; szörnyülködött, levegő után kapkodott*. Amúgy se volt fogalma arról, hol van a fia, és most az a kevéske illúziója is elszállt, hogy fia egy kitűnő szanatóriumban piheni ki magát, hiszen annyira meggyötörte fiatalsága. Adtam arra, hogy anyám betegnek, mi több, rendkívül súlyos betegnek *sejtsen* legalább, ha még a pszichológiáról nem is hallott, úgyhogy a reggeli gyógyszerek dupláját nyeltem le tartalékkészletemből, és félájultan, fojtott nyöszörögéssel fogadtam ágyamba visszabújva. Néma voltam, amíg lehetett, később összevissza járattam a számat, talán túlzott óvatosságot kényszerítve magamra, hogy hajthatatlan következetességgel felépített elgondolásaimat megosszam bárkivel; hajlamossá lettem a legkülönfélébb dolgokat összehordani, szavakból máglyát rakni, olajat rá, gyújtsuk meg, hadd égjen! Életemben először és utoljára fölvettem az intézet köntösét, azt javasoltam anyámnak, odalent fogyasztanom el a galamblevest, a befőttesüvegből, úgy ahogy van, az egyik eperfa alatti padon üldögélve. Mit tehetett szerencsétlen, sóhajtván beleegyezett. Ámulatos ez a park, káprázató ez a sétatér, nem, mama, mondom neki, olyan, mintha egy francia királyi kastély kertjében járnánk, mondjuk vadászat után vagyunk,

a kutyák, a sólymok már helyükön, igazi barokk pompa!, kiáltok; anyám, azt hiszem, ahogy a szemébe nézek, betegnek *tud*. Ettől függetlenül a park tényleg szép, és az orvosok többsége hülye, ezzel egyetértünk anyámmal, akiről azt állítják, hogy nem engedi el fiát; azt mondja, hosszú évek óta alig lát engem; akkor hogy van ez...?!

[Szombat délután]

Átveszem újra meg újra, milyen a viszonyom a menyasszonyomhoz, a szüleimhez, úgy általában az emberekhez, mert ez nyugtat, nem kell magammal foglalkozni, hiszen ők sem foglalkoznak velem, varázslatos! Azt hiszem, ez a szeretet tánca, az erotika, na és leginkább a mámorító fölfoghatatlanság, gondolom. Az Orczy család kastélya előtti sétatért gömb alakúra vágott bukszusokból álló sövény keretezi, helyenként mahóniak meg kúpformára nyírott eperfák díszlenek a bukszusok közt; igen, a galambleves hűlt helyét bámulom a második emeleti ablakból, ahogy már szokásommá lett, ha nem lent járkálok, vagy nem Doorst hallgatok fent, fülhallgatóval, miközben *A tulajdonságok nélküli embert* olvasom, így, megfigyeltem, mindkettő kivételes élességgel hat. A lány egész arca mintha egy menten a legelején meghiúsult szándék volna, ötlük fel bennem egyetlen, napokkal ezelőtti találkozásunk emlékképe; a zárt és keskeny ajkak megvető finomsága az eltátott száj szinte ordenaré üvöltését hordozzák, ahogy lehunytt szeme is a könyörgő kéjt tükrözte volna, ha kinyitja; a lénye, gondolom, mint egy álmában megrebbenő fekete terigő, aki mindent összevetve biztonságosnak véli a helyzetét. Hát nem, a vörös hajú lány nem képzelte azt, hogy valaha biztonságra lelhet, vagy...? Ez az iszonyú szükséglete tette végtelenül bizonytalanná...? Miféle biztonságról álmodik az ember? Nekem ez egy fogalom, mely érthetetlen és azzal együtt elfogadhatatlan, hiszen ha szemünk kinyílik, már messze kerültünk attól, ne tudjuk, miről van szó, csak lehetőségek, lehetőségek és lehetőségek sora; afféle hit nélküli misszió ez, mondom magamban.

[Szombat este]

Milyen következményekkel járhat, ha elhisszük, az alkony árnyain túl *a semmi* érzete már nem köszönt ránk, maradnának helyette a naplemente fényei; semmi hangulat az elmúlásra, semmi hangulat a visszafordíthatatlanra. Volna gyülekezés és *gyűjtés* – (nincs túl sok ötlet, túl sok érdemes téma; néha meg mintha előzönlene). Az élet, így az egyik gondolkodónk, akkor kezdődik, amikor nem tudjuk, mi lesz; és osztanám, ha nem lennék az ellenkezőjének tanúja; az élet, hogy megkíséreljük kijátszani alapvető tudásunkat, hogy tudjuk, mi lesz. Legyünk egyébként bármennyire bölcsek, az élet – élet *lesz*, mondom magamban. Nem jelenek meg napok óta a „foglalkozásokon”, az úgynevezett munkaterápiától meg azonnal és nyomatékkal elzárkóztam. Elfogadták. Általában a parkban sétálok, egy pillantásra se méltatva a dolgozókat. Hónapok teltek el úgy, még mielőtt idekerültem volna, hogy figuránsként, földmérő segédként jártam a tájat, de semmi mást, csak a távolságot érzékeltem; tegyük hozzá, mivel nem vagyok húszéves, engem a vidékből mindössze a derű érdekelne, de azt nem adja semmiféle tájék. Így hát inkább nem múltó kihívás lett számomra, ugyanakkor minden kihívást derűvel fogadok. Azt hiszem, a vidékre, tudniillik mint provinciára, amely az embert természetszerűségével kerítené hatalmába, soha nem készülhet fel, tehát távolról nézi, a kívülálló érdeklődésével, mert az egy kérlelhetetlen és befolyásolhatatlan terület. Mondjuk olyasmi, mint *Dido búcsúja*.

[Vasárnap reggel]

Egy általam nem ismert hadszíntérré, sír-nivaló hadszíntérré lett az elmegyógyintézet mára, mindenekelőtt az úgynevezett személyzet alakult falanxszá, így törvényszerűen frontot nyitottak az ápoltak, gondolom abban a minutumban, hogy kinyílik a szemem, majd mindjárt lehunyom, hiszen ingerlő csodálatossággal a napfény úgy árad felém, mintha a felejtésre esküdtetne fel, az-

zal az otthonos színességével, hogy az élet ilyen, a jövő meg csak nevetséges tévedése képzeletünknek. Mármost hogy minduntalan. Honvédségünk elől menekülnék, és tessék, kint vagyok a fronton, egy elképesztő harctéren, ahol egy valódi katona sem kívánhatna rosszabb körülményeket. Semmiről se tudok, semmiről se tudok, hajtogatam gyors egymásutánban, ahogy szoktam, ha nem akarom elásni magam, ám valójában elásom abban a szörnyűséges, lágy szellő melengette futóárokbán. Na persze, a repülő őrnagy jóval kedvezőtlenebb helyzetben van, mert elővették, ő a legfőbb gyanúsított (egyébként mindenki gyanúsított, hisz ha nem öngyilkos lett, akkor ki ölhetette meg a vörös hajú lányt, akinek nevét sem tudjuk), ugyanis egyedül neki, az őrnagynak van szabad ki- és bejárása az osztályokon belül és kívül, miért, ki tudja.

[Vasárnap délután]

Néhány napja találkoztunk a lánnyal, véletlenszerűen, nemrégiben „költözhetett be” közénk, egyszer vagy kétszer, messziről láthattam csak ez idáig a folyosón, esetleg az ebédlőben. Ahogy a pavilonból kijövök, ahol az ápolókkal pingpongoztam, ez maradt egyedüli szórakozásom, hülyére verni pingpongban az ápolókat, abban a világoskék és sárga oldalcsíkozású tréningruhában, amit most már kizárólag ilyenkor veszek föl, merthogy sem dolgozni, sem foglalkozásokra nem járok, így nem is nagyon ismerem senkit a kastély személyzetén kívül (néhány ápoló, gondozónő, orvosnő és orvos), szóval, odakinn meglátom azt a vörös hajú lányt. A gázolajraktárnál lézeng, körülötte és a sétatutakon mindenfelé homokot és port kavart a forgószél, száraz faleveleket kapva fel az éktelen szürke örvénylésbe; mint aki végtére dűlőre jut magában valami számára iszonyúan súlyos dilemmát illetően, a raktár kerítését elengedi, és a kastély háta mögött lévő ezüstfenyők sora irányában lép tovább. A terhetől, és a gyógyszerek kábító hatásától tántorogva halad; én óvatosan közelítek felé, vigyázva arra, meg ne riasszam, ugyanakkor minél előbb mellé akar-

nék érni, valahogy megszólítani. Vékony, de erős, feszes izomzatúnak látszó testén köpenye fölött világos szélzseki, kapucniját a fejére húzta, mellén szorosán átkulcsolta kezét, és mereven nézett a lába elé. Egy izgalmasra sikerült maszk a lány arca, gondolom, egy maszk, amelybe mindenfélét beleképzelhetünk. A lépést felveszem vele végre, ez nem túl megerőltető, illetve igen, mivel nem gondolnánk elsősre, hogy egy imbolygó alvajáróval a lépést ennyire nehéz volna felvenni; énnekem önértékelési problémává lett azokban a percekben, hiszen az állandó zenehallgatás, a Doors!, mintegy kötelezően talpraesetté kellene tegyen, és ezt a törekvésemet nem hagyhatná egyszerű feladattá alacsonyítania. Szent elhatározás, hogy nem érek hozzá. Mondom neki, egy ilyen homokvihárban játszva magára találhat az ember; és mivel nem válaszol, azzal folytatom, hogy – már ha más se érdekl.

[Vasárnap este]

Kell valaki, akinek felidézhetem, mi történt azután. Végül, a sötétben, a parknak azt a másfél méter törzsmérőjű úgynevezett kocsányos tölgyfáját veszem társnak, aminél kikötöttünk a rőt hajú lánnyal. A kastély felől több irányba kiinduló sétányok egy kerti tónál futnak össze, melynek partján ez a vén fa áll. Ezt a borzasztó súlyú növényi létet hívom társnak; pusztán mély, egyenletes lélegzésével küzd a szélviharral, és (veszem észre) önnön kirobbanni készülő derűtségével. Amikor rendkívül komollyá szeretne lenni az ember, gyakran komolytalanná lehet; akkor a következő kérdést tettem fel.

Tudod, mikor épült a kastély?

(Nem válaszol.)

1888.

Nem néz rám, meglehet, nem egy túl izgalmas információ, és hogy elég messziről indulok neki annak, hogy összeismerkedjünk, hanem hát előbb el szeretném valahogy helyezni magunkat a világban. Vagy egyáltalán nem érdekl a múlt, mert figyelmetlen és önző, el van foglalva *posztjával?*, kérdelem magamban, hogy ettől a világtól kihányja a belét

(ez megy errefelé). Az jutott eszembe, áttérek a feketerigókra, végül maradtam a kastélynál.

Tudod, kié volt?

(Nem válaszol.)

Az Orczy családé volt. Azt meg, ahol most mászkálunk, úgy hívják, *Szarvashalom*; ide járhatott szarni a környék összes szarvasa, suta, ünő, mindenki. (Nem nevet, de én se, komolyan gondoltam.)

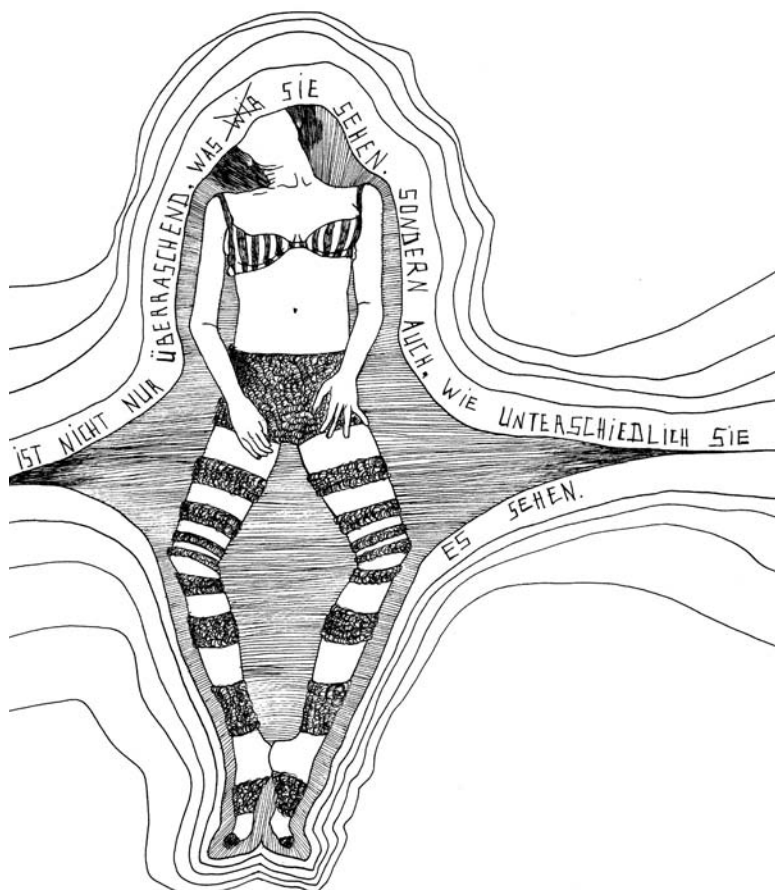
Választani kellett apáméknak, szólal meg legnagyobb döbbenetemre. Választaniuk kellett, és ha választottak, megmondani – miért? És én azt mondtam, az apámék miatt, saját maguk miatt választottak..., de ahogy ezt kimondtam, olyan kicsi és vékony lettem, mint egy halacska, keskenyebb és átlátszóbb, mint egy akvárium üvegfala... És aztán átjöttek rajtam. Mondja a vörös hajú lány, és aztán hallgat.

Köd, köd és düh az agyamban, hogy mindennek akkor most ez a *következménye*?! És mi az a *mindennek*?! Megajándékozott vajon ezzel? Vagy így akarta fontossá tenni magát, hogy semmit se értsek?

[Hétfő délelőtt]

Elmesélem, mi történhetett, mondom Donátnak, aki irgalmatlan, megbocsátás nélküli fizimiskával, gyalázatos állapotban, alig észrevehetőn ringatva magát gubbaszt a park egyik padján, amely a bukszusokkal körbevett sétatér néma forgatagának háttal, egy távolabbi eperfa árnyékában áll. Odaülök mellé; alakja úgy fest, mint aki *tényleg kész*; minden ruhadarabját magára vehette; a pizzasárára a mélybíbor melegítőjét, arra valami rongyos köpenyt, lábán bakancs, fején norvégmintás sapka. Az arca megnyúlt, teljesen eltorzult, szája sárgás nyáltól habzik, nagy szeme megtört, fekete víz. Az elektro-sokk kezelése után mindig ez van; én nem hagynám, hogy ezt tegyék velem, mondom neki, erre ő, hogy nem tudja..., nem tudja, mi legyen...! Elszaporodtak a feketerigók, de nem sokáig bírják, jönnek majd a sarkák meg a vörös vércsék, és elővigyázatosabbak lesznek; ismerem ezt az őrijtő fordulatot, hanem a feketerigók még itt ricsajoznak fölöt-

tünk, jönnek, csapkodnak szárnyaikkal, énekelnek, alig lehet szóhoz jutni tőlük. Szóval, mondom Donátnak, tudod, mi történhetett? Az a vörös hajú lány az öntöttvas radiátoron ült az ablakmélyedésben, lehunyt szemekkel dohányzott, a hamut csak lazán a bokája mellé hullajtva, ügyelve arra ugyanakkor, miért van ott, az idegeinek különös megfékezésére. Alázattal a sorsa iránt, ám mégis

kísérletet téve agyában arra, életének hogy kéne alakulni. Elveti ezeket a lehetőségeket. A kastély főkapuja melletti volt portásfülkéből kialakított fodrászüzletben járt még délután, ahonnan elcsent egy borotvakést, ami most köpenye zsebét húzza, a másik zsebet combjai közé gyúri, jobb melle fölött köntöse kibomlik, sápadt rózsaszínű, szeplős bőre még egy gyereklányé, de gömbölyded formái már a vonzó, érzéki nőé. Arcán kihívó unalommal és haragvó elszántsággal nézi a fekete és fehér kőlapokat, ahogy kinyitja szemét, majd megfordul, és a sötét ablaküvegben tükörképét csodálja. A póz, a jelenet, természetesen és tiszta, és szinte fesztelen. Ezt a

körútját a zárt osztályok amúgy is kötelező ellenőrzése miatt gyakran bevállalja az éjszaka nővér helyett az ápoló, aki most is álmos méltósággal jár, nyakára dobott fehér törölközővel, övén nagy kulcsomóval. Szörnyetegek és szellemek és iszákos félnótások között ódöng, és ha úgy alakul, birkózik velük, vagy egyszerűen leveri őket; a betegekkel bánásmódja közönyös és személytelenül perverz, nem annyira hülyéknek, mint nyavalyás csürhének tartja a bentlakókat. Akárhogy is, ilyenkor hajnaltájt megkönnyebbülést érez, nemsokára otthon lehet, és majd állataival foglalkozhat, vagy földjével, traktorával. A pirkadat ellenére a hálószobákban sötét van, a folyosókon gyenge, koszos fény; ugyanez bent, a mellékhelyiségben is, amikor a kilincset lenyomja, az ajtót teljesen kitárja. A vörös hajú lány az ablakmélyedésben áll, lehajtott fejjel, révetegen; egy ébredező hunyorgásával fordul az ápoló felé, ahogy meghallja a zajt, és kislányos mozdulattal simítja ki hajfürtjeit arcából; azonnal érzi védtelenségét, enyhe remegés fut át testén. Hátradől, mindkét keze köpenye zsebébe mélyesztve, izmos és mégis lágyívelésű combja fölött feszessé lesz ruházata. Az ápoló látja lábát, mellét, nyakát, a hús csodálatos konzisztenciáját. „Hát te meg mit keresel itt, kicsikém?!“ – szólítja meg a férfi, miközben feléje közelít, és aztán simogatni kezdi karját. A lány oldalra hajol, megrázza vállát, ellenállása ernyedtségtől, hitetlenkedéstől gyenge. Az ápoló felizgul, egyre hevesebben simogatja, majd megszorítja állkapcsát, megmarkolja fenekét, és amikor a sliccét kigombolná, a lány nekiiramodik, menekülne előle, ám az egy pillanat alatt visszarántja, le a fekete és fehér csempékre. Valahogy sikerül elővenni a borotvakést, kinyitja, és ügyetlenül támadója felé lendíti kezével. Az ápoló lefogja, szétfeszíti lábát, belé hatol, megerőszkolja. A lány holtápadt, combján sperma és kevéske vér. Szerinted sírt?, kérdezem Donátot. Sikított? Olyasmit kellett tegyen, amitől elvesztette az eszét a férfi, és elvágta a vörös hajú lány torkát. Vagy hogy az ápolón önsajnálata, és olyan mérhetetlen szorongás és düh lett úrrá, hogy nem tehetett mást? Aha, aha...! Mondja Do-

nát; nincs más verziója. A padról megpróbál fölkelni, és ahogy ez sikerül, elindul fűzetlen bakancsában vánszorogva a park sűrűje felé; még mielőtt elérné, a lehullott falevelek között a fűben, itt is meg ott is sárga és kék virágokat kerülgetve húzza lábait.

[Kedd hajnal]

Ez egy másik idő; évtizedek múlnak el, mindent abbahagyunk, és minden folytatódik; az elmúlt éjszaka egyhangú hadakozással vettem a betegséggel járó kínokat, olyan egyhangúsággal, mint napok óta az elemi tényeket, vagy a kevésbé életbevágó híreket, vagy hogy majd a számlákat be kell fizetni; a borítékok a párkányon hevernek egymás fölött. A takarót félrehajtom, nyugodt mozdulatokkal felállok, majd a fürdőköpenyt magamra öltve az ablakhoz jövök; mint egy különös, ádáz misszionárius, gondolom e kora reggel felhős, grafitszürke üvegén tükröződő fura alakot látva. *Alszik a halál*, szólok meg suttogva, váratlan, válasz gyanánt fáradtságomra és vigasztalanságomra, amelyek arra sarkallnak, hogy úgymond vissza kéne aludni. Nem, nem alszom vissza, tárom szét kezemet, ellenkezőleg; megyek az ágyba, ébreszteni a halált. Ismerjük az ilyen típusú lámpákat, a fényük vakító és tompa egyszerre; az ajtótól jobbra eső sarokba dobott rossz matracon feküdt, abban a bizonyos tündöklőnek nem nevezhető félhomályban. Mennyi egyezséget köt, mi több, szeg meg az ember, csak hogy valami értelmet leljen, mondom magamban, és tessék, minden erőfeszítés hiábavaló, mostanra szó szerint *halálra untam magam*. Az egyik este még nevetünk valamilyen barátunk történetét hallgatva, most meg a matracunkat nézzük, mintha sárga és kék virágokkal teli mezőt bámulnánk, na, milyen elheveredni benne?! Valószínűleg megszedülhettem, mert nem emlékszem arra a pillanatra, amikor eldőlt, illetve rá, és arra az időre sem, amit amellet a maszk mellett töltöttem, mindenestre velem az a lány kelt fel, gondolom már délelőtt. Ugyanez a maszk, fehér triko, ugyanez az a szürke köpeny, és ugyanez, amit nem tudok megmondani, micsoda.

1836 NYARÁN

Friedrich Chopin
a Fehér hattyúban
lakott, mondja az
idegenvezető.
Kilenc napon át
kocsizott ide Párizsból
kedveséhez, Marie
Wodzińskához.
Az esti órákban
sűrűn zongorázott
egy kis társaságnak,
míg az ablak előtt
egyre sötétebbek
lettek a cseh hegyek
csúcsai. A hűvös
esőidő nyomja a mellét,
az orvos kezdődő
tuberkulózisról suttog.
November kezdetén,
Drezdában, az apa
utasítására felbomlik
az eljegyzés. Tizenhárom
évvel később a halott
zongorista házában
egy csomag megsárgult,
és zsineggel átkötött
levelet találnak. A csomagon
a következő felirat áll: „*Moja Bieda -
En nyomorúságom.*”

1904. JÚNIUS 9-ÉN

a Julianus-naptár szerint, és
június 22-én a mi időszámításunk
alapján, Anton Pavlovics
és Olga Leonardovna
elérte Badenweiler fürdőhelyet.

A Friderike szállóban tizenhat
márkát fizet kosztért–
kvártélyért, de az
erőleves és kakaó
nem használ.

Az emfizéma miatt egész nap
egy kerti nyugággyban
fekszik, és újra meg újra
elcsodálkozik a ház
furcsa némaságán.

A hónap végén szörnyű meleg
nyáridő uralkodik, egy szellő
sem rezdül, az erdős hegyek
mozdulatlanok, a messzi
folyamvölgy hófehér párában áll.

Huszonnyolcadikán Olga egyedül
utazik Freiburgba, hogy öltönyt
vásároljon könnyű flanelből.
Másnap az angyalok órájában
érkezik az első infarktus,

míg a második a rá következő éjszaka.
A haldokló mélyen a párnákba
süllyedve azt suttogja, hogy a
német nőknek szörnyű ízlésük van
a ruhák terén.

Ahogy hajnalodik, az orvos
jeget tesz a szívére,
morfiumot ad,
és tölt egy pohár
pezsgőt. A hazautat

még az osztrák Lloydal tervezte,
Marseilles-ből Odesszába.
Ehelyett egy hűtött, zöld
tehervagonban fogják elszállítani,
amin nagybetűkkel az OSZTRIGA

felirat olvasható. Halott puhatestűek
társaságában gurul némán, ládába
rejtve, mint azok, keresztül a kontinensen.
Amikor a holttest megérkezik
a moszkvai Nyikolajevics pályaudvarra,

egy janicsár zenekar játszik
Keller tábornok Mandzsúriából
ugyancsak ebben a pillanatban
hazatérő koporsója előtt.
A költő rokonai és barátai,

a kis gyászoló közösség,
mely a távolból nézve
fekete hernyóhoz hasonlít,
a lassú indulót követve
rossz irányba indul.

NEMES Z. Márió fordításai

KAKAÓ

Nem láttam meghalni Dét. Hajnali hatkor telefonáltak. Aznap kellett átállítani az órát. Az ilyesmit nőkre hagyják, mert azt hiszik, kíméletesebbek. Nem török le az óra tekerőjét. A szokásos bevezető után rövidke szünet. Aztán már nem is kell mondani semmit. A legjobb, ha zavarodottnak mutatja magát az ember: mint mikor térdepelnem kellett a buszvégállomáson. Kétszer ugyanaz a kérdés, háromszor ugyanaz a köszönöm, mintha vaknak mondanám, hogy viszlát. Mióta az eszemet tudom, Dé haláláról ábrándozom, a telefonálás mégsem volt a pakliban.

Csöngetni kellett egy tejüveg ajtón, aztán várni, hogy kinyissák. A legközelebbi hozzátartozó vagyok, Dé fia. Belemondtam a mikrofonba. Más is várakozott a halottja papírjaira, föl-alá járkált. Levette a zakóját, kiesett belőle egy spenótzöld gomb. Mint a hátulról támadó kutyák szeme csillogott, hagyta elgurulni. Én csak néztem a tejüveg mögött mozgó árnyakat. Zöld és fehér pacák vonultak jobbra-balra, mint eddig is. Hordágyat toltak üresen, az már a görgők hangjából tudható. Olyan lehet ez a munka, mint az enyém: kívülről azt hiszik, nehéz. De megterhelőbb tisztába tenni valakit, mint újraéleszteni. Csak a nővérnek adtam halapénzt, bonbonos dobozba rejtve. Szép volt az a nővér. Az anyám halottas ágya fölött nézegettem, milyen elgyötört, milyen kipihenhetetlenül fáradt. Vágytam rá. De akkor még nem tudtam, hogy az ágy halottas ágy. A nővérnek copfja volt. Nem magyarázta el senki sem, mi a különbség kóma és alvás között.

Engem szólítottak először. Kinyílt az ajtó. Voltaképp semmi sem nehéz. Nekem már nagyon sokszor halt meg az anyám. Az emberek képtelenek megérteni, mit jelent olyasmire vágyni, ami rossz. Gördülékenyen ment a dolog. Listába szedték Dé tárgyait, beletömködték két nejlonzacskóba a holmit. Öntapadó matricát ragasztottak a zacskókra. Csúnya volt minden. Ahogy az úrlapot kitöltötték, ahogy megneveztek bizonyos tárgyakat. De az nem baj, ha valami csúnya. Miért volna baj. Megnyugtató, hogy egyáltalán léteznek úrlapok. A titkárnő megmutatta, mit hol írjak alá. A papírokon egy óra eltéréssel adták meg a halál időpontját, a telefonban mást mondtak reggel. Ilyenkor a nemzetközi vonatok hatvan percig vesztegelnek valamelyik állomáson. Meg kellett volna kérdeznem, a kórházban mikor állították át az órát, de a copfos nővérnek szabadnapja volt. Aki születetten fáradt, nem a nyugalmit keresi, hanem ürügyet ehhez a fáradtságához.

Követtem a titkárnőt a patológiára. Azt mondta, szép időnk van, mert sütött a nap. A kórház asztalosműhelyében bekapcsoltak egy fűrészgépet. Nyitva volt az ajtó, beláttam. Az asztalosok bokáig gázoltak a faforgácsban. Szeretem, ha egy foglalkozásnak szaga van. Szép időnk van, szólt a rádió. A szép napok a rosszak közé ékelődnek. Itt koporsókat biztos nem gyalulnak. Jó, ha munka közben fütyörészni lehet, és a lélegzetvételt hűti a száját.

Dé zacskója kidülledt a bögre fülétől. Egy másik zacskóban Dé fölöslegessé vált gyógyszerai voltak. A vállamon Dé retikülje lógott, az alkaromon a kabátja. Elszakadt az egyik szatyor, és a hónom alatt vittem. Erős vagyok, ezen magam is csodálkozom. A nagycsarnok alagsorába járok heti négyszer halat tisztítani, ahhoz erő kell. A halak gyengék, de mi nem a hallal küzdünk, hanem a bárdal, a lefolyóval. Azt hiszik, nehéz vagy csúnya, amit csinálok, pedig nincs abban semmi különös. A véres csempét csak este mossuk le slaggal. Dé azt szerette volna, ha pingpongbajnok leszek. Sosem mondta, mire vágyik, csak szidta, amire nem. Fekete cérnasapkában dolgozom, hogy ne legyen a hajam vé-

res. A többiek fehérben. Dé azt hitte, az első bárdcsapás a legnehezebb, mikor még ép és sértetlen a halfej. Van, hogy emberek leskelődnek a kiszolgálópult mögött, és haragszának, ha mosolyogni látnak. Pedig az orvosnő sem sírt, mikor hajnalban telefonált. Köztünk is akad, aki füttyöreszik.

A patológián papírokat tettek elé. A halál időpontja hajnali egy óra negyvenöt. Fizetnem kellett a hűtési költségekért meg a lefűzhető fóliáért, amibe a boncolási jegyzőkönyvet rakták. A kórboncnok is szereti a munkáját. Azt mondta, Dé szíve rugalmatlan volt. Ahogy az iskolában tanítják, bele nyomta a hüvelykujját a szívizomba, és alig észlelt ellenállást. Ami elhalt, elszíneződött. Nézttem a kórboncnokot, aki Dé szívét fogta. Az irodával szomszédos szobában valaki dohányzott. A nővérek kávéznak, miután valaki meghal, az orvosok nevetni szoktak egy ajtó mögött. A kórboncnok azért szomorú, mert az új hűtőházat szakszerűtlenül építették át, én pedig mert gyakran eltömődik a halbontó lefolyója. Ha az ember belül van valamin, a rossz jobb, a jó viszont kicsit rosszabbnak látszik. A kórboncnok higgadt embernek tűnt, és rendezettnek, mint a szakálla. Azt mondta, hozzak hálóinget Dének. De hát Dé világéletében szakadt pólókban aludt, és szerette, ha a férfiak szakállát pörköltszafa színezi.

Otthon kipakoltam a szatyrokat. A fertőtlenítőszag egy foglalkozás szaga, nem Déé vagy a halalé. A nővér szaga. Ha senkit nem kellene tisztába tennie, ugyanilyen rossz volna a kedve. Régebben sós vízzel próbáltam lemarni a kezemről a halszagot, mindhiába. Ha kérdezték, tapintatból így fogalmaztam: haltisztító vagyok, nem pedig hentes. Az emberek nem a halottaktól vagy az élőkötől félnek, hanem az átváltozástól. Dé azt mondta, örül, ha a saját halálát megéri. Volt humora. Egyszer meglesett a halsoron, munka közben. Megpróbált elbújni a tolongásban, a kiszolgálópult túloldalán. Nem mutattam, hogy látom. Kíváncsi volt, hogyan bánok a bárdal. Izgulni kezdtem, mint gyerekkoromban, ha a versenyemre jött ki. Mindig veszítettem, ha ott ült a lelátón. Túl erősen akarta, hogy nyerjek, mert elhagyta az apám.

Balázs Anna

A D'OBZSE

veszedelmes, képzelt este volt
a kulcsom is túl jól illett a zárba
és megtanultunk mindent hajnalig
de nem tudok még mindig szót a lázra
az égre sem, és főleg nem szemedre
pedig milyen hasonlóak voltak
éjjel még a halványan világos
léggömbökről azt hittem hogy holdak

és így repült el minden éj azóta
mint egy álom lettek fényes esték
máskor is, és várhattunk a hóra
így a mítoszt lassan elfeledték
helyette jöttek szőke légiósok
és franciául adtak szót a szánkba
neved helyett már néha névmást mondok
évek múlnak s nem térünk a tárgyra

AZTÁN

én majd tovább a metrókat nézem
egész éjjel amíg az állomást felmosó pasi
az utcára fel nem rángat
hát nézzed te lőkött ribanc
már a mozgólépcsők is megálltak
aztán cigivel kínál a tüzet kezébe rejti
ez jár nekem amiért soha
nem tudtam az otthonod lenni
ez jár nekem a napjaid most
visszahullnak rám sorba
templomok utáni csendességgel
suttogom el hogy holnap
holnaptól én iszom abszintot a bordó
kárpittal borított kocsmákban
várok ameddig felszáradnak
a könnyeim mind a kék lángban
ma éjjel pink floyd a ferenciek terén
aludnom kell már nem tudni
ha járnak a metrók, ezzel a számmal
az árpád hídig lehet eljutni

SZOCREÁL

forog felettünk a vasbeton nyár
kabátban állsz az erkélyen
felőled száll a füst a párkányon
szobákból nyíló szobákban várom
minden, mit mondhatnék, itt érjen
hogyan az ég kék volt, és olvastam egy verset
a padlóján, az ésében –

magas házunkban egy sötét emelet.
órákig állok az ablaknál
belépsz, a falak tükrözik a tereket
régén az esőt nézem már, s nevémet
mondod. az idő köztünk áll
a konyha padlóján három napja
széttört poharam darabjaiban
braque majd négyzetekből összerakja
napunkat a márvány dél küszöbén

Dé azt szerette volna, ha rögtön a mérkőzést nyerem meg, nemcsak a labdamentet. Pedig a mérkőzés labdamentekből áll, a labdamentek ívekből, az ívek pontokkal határolt szakaszokból. Az edzőm szerint minden ív kört alkot, ha elég hosszú. Kívül kerültem a játékon, ha Dé jelen volt. Kihullottam egy lyukon. Az sem segített, ha Dét a lelátó hátsó sorába küldtem, és már a bemelegítéskor intettem neki, hogy hátrébb. Nem szép mozdulat. Miután a halpiacra kerültem, tudtam, hogy Dé csalódott. Véres volt a kötényem, mint mindenkinek. Nem mertem igazán magasra emelni a bárdot, ezért rossz helyen találtam el a harcsafejet. Mégsem inthettem Dének, hogy hátrébb. Több vér fröccsent a csempére, mint szokásos, a kollégáim többet fütyörésztek. Ha Dé nézett, bármiből kihullottam egy lyukon. Eldugult a lefolyó. Minden foglalkozásnak megvan a maga vesződése. Nem ismétlődik: meg se szűnik.

Ruhát kerestem Dének. Hamvasztást akart. Régebben úgy szólítottam, hogy Édesanya,

de egyszerre szégyellni kezdtem azt a sok magánhangzót. Mintha meztelenül kellett volna végigrohannom emberek sorfala közt. Már nem tudom, mikor kezdtem elhagyogatni a szótagokat. Desnya, Des, Dé. Kérdezni se akartam tőle semmit, jobb szerettem inkább válaszolni. Kinyitottam a szekrénye ajtaját, amiben fordítva járt a kulcs. Mikor nyitod, azt hinnéd, zárod. Hús évvel ezelőtt vásárolt ruhák lógtak a fogason. Az eredeti kölni kölni, a por és a pozdorja illata most felszabadultak, mint a Dé nevéből kihagyott magánhangzók. Nem sírtam. Van arra képességem, hogy ami igazán ijesztő, arra már az ijedség előtt se gondoljak. Nem képzeltem el, milyen egy égő emberi test, vagy hogy mi lehet az eszméletvesztés határán. Az egyik kórházban töltött napon Dé ébredezni kezdett. A nővér a mellkasára tette a tenyerét, és odaintett. Az ágyrácsot leeresztette, a matracot pedig olyan magasra állította, mintha ol-tár volna. Dé szemöldöke alatt hámlott a bőr. Az egyik csövet a foghíján keresztül vezették a szájüregbe. A szemöldökéről még mondanom kellene valamit. Dé füléhez hajoltam. A nővér azt tanácsolta, hangosan beszéljek, hátha Dé felébred. Nem szokásom kórházban hangoskodni, súgtam, amit súgtam. Az átváltozástól nemcsak a vásárlók félnek a halsoron. Attól függ, minek az átváltozása. Nem Dének szólítottam, Dé pedig felvonta a szemöldökét. Régebben azt hittem, csipesszel ritkítja a széleken, hogy ilyen legyen. Kecses. Dé feje a hang forrása felé fordult. Hámlott a szemöldöke, de még hozzá tartozott. A szájürege már csak félig. Egy foghíjon keresztül vezettek be valami kék csíkos csövet. Ahogy a lélegeztetőgép oxigént pumpált, mozgott a foghíj melletti fog. Dé felső ajkán lemezesre tört a nyálkahártya. Az éjjeliszekrény távolabbi sarkán négyzet alakúra vágott gézlapok. Az éjjeliszekrény nem az övé, az ágy alatt nincsen papucs. A felfúvódott has csak annyira tartozott Déhez, mint a lepedő, amin foltot hagyott a vére. Nem pirosat, barnát. Ha vizet kérnék a nővértől, megnedvesíthetném Dé száját egy gézdarabbal, de nem jó dolog más munkájába ártani magam. Rühellem, ha a vásárlók szavá te-

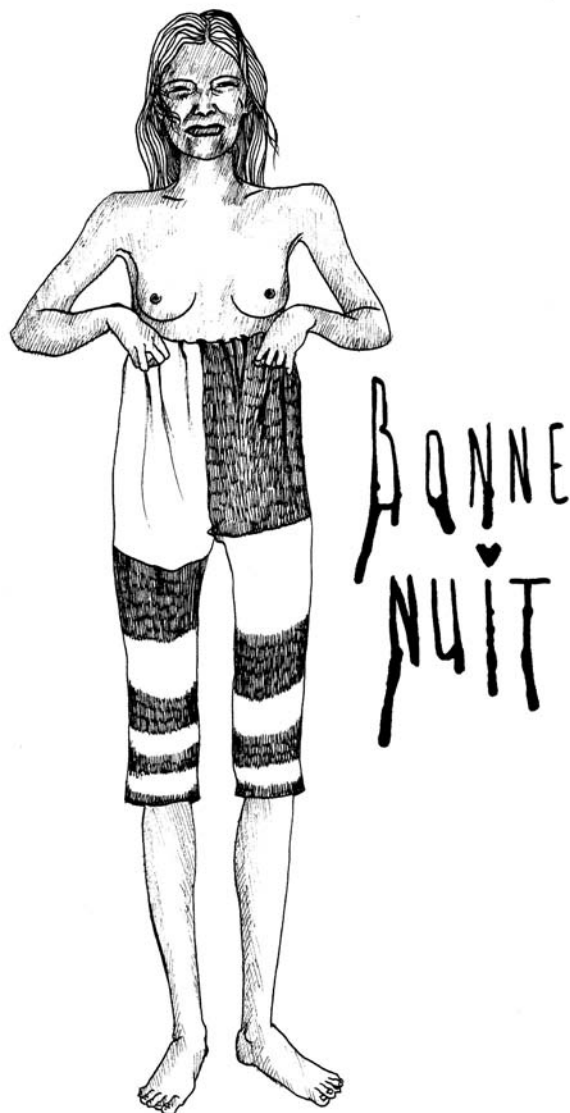

szik, hogy tömegnyomor van az akváriumban. Közelebb hajoltam. Nem azt súgtam a fülébe, hogy Dé. Miközben fölfonta széleken elvékonyodó szemöldökét, csukva maradt a szeme. Vakon forgatta a fejét, ahogy napraforgó keresne fényt. Talán nem ismert meg, mivel úgy szólítottam, mamácska. Nem szándékosan, de nem is kicsúszott a számon. A kezét fogtam, hüvelykujjamat a hüvelykujja alá fűztem. Még a homlokán is hámlott a bőr, s mikor megsimogattam, korpás lett a kezem. Azt vártam, hogy jelet ad, de nem adott. A lábujján övé a seb, a foghíjban övé a kék csíkos cső, meg persze maga a foghíj. Vannak emberek, akik azért kapják a fizetésüket, hogy műanyag csövekre találjanak ki színes csíkokat, mert csíkkal szebb a cső, mint anélkül. Milyen szép a szemöldököd, súgtam. De az se lenne baj, ha csúnya volna. Hogy örülnél, ha látnád a matracot mozgató gombokat. Csak megnyomod, és fölemelkedik a lábad. Új a neved. Ha látnád, hogy éppen szemben veled egy óra van. Ma éjjel kell átállítania a nővérnek, aki copfos és fáradt.

Beestem a szekrénybe, s ha már így alakult, ott maradtam egy darabig. Dé rendet tartott a szekrényben, mióta egyedül élt. Addig volt trehány, amíg az erdőmérnökkel meg apámmal lakott. Fordítva. Hátral a téli cipők voltak, elöl az őszi. Az első sort a halálfejes szandál zárta, Dé legkényelmesebb cipője. Dé azt mondta, csak közvetlen közletről látszik a minta. Az emberek pedig le vannak tojva. Nevettünk, ha fölvette, mert a nevetésnek nincs a jókedvhez köze. Le kellene térdelni, mondta, hogy lássák. Mindenki csinál valamit: aki halálfejet varr cipők orrára, egész más dolgokon bosszankodik, mint aki harcsafejet csapkod egy bárdal. Dé munkája az volt, hogy álmatlanságban szenvedő emberekkel beszélgessem, s mikor ő maga vonult szanatóriumba, azt mondogatta, akasztják a hóhért. Untam, hogy ezt mondja, napjában ötször. Véletlen egybeesés, hogy a halálfejes cipőt akkor vásárolta, mikor elhagyta az apám. Apám nem térdelt le, Nussdorfban élt. Évente háromszor küldött csomagot.

Kimásztam a fényre. Nem találtam hálóinget, elővettem egy lepedőt. Dé attól félt, hogy

tehetetlenül fog a piszkában feküdni. Hosszú haldoklásra készült, de ez rövid volt, és föl se tűnt, hogy az. Néha arra kért, hogy vegyek neki ásványvizet meg újságokat. A lepedő makulátlan volt, Dé sosem feküdt a piszkában. S ha mégis, a nővér megmosta mindenét, mikor nem voltam jelen. Vettem a

nővérnek bonbont meg kávé, és sajnálkoztam a kialvatlanságán. Mikor azt hitte, nem látja senki, egy orvosi paraván mögött táncolt. Úgy válogatta szét a vékonyabb csöveket a vastagabbaktól, hogy közben a csípőjével táncolt, és a fejét billegette. A táncnak sincs a jókedvhez köze. Ha kórházba kerülne a nővér, ő is hóhér volna, akit akasztanak. Fél kézzel az ágyrácsba kapaszkodott, két kézre font copfja pedig a lapockáját verte.

Régebben undorodtam Détől. Most már mindegy, haltisztítás közben az ember sok mindent megszokik. Tulajdonképp mindent megszeretek, amibe beletörődöm. Dé társkeresőn hirdetett, hogy ne legyen egyedül. Az erdőmérnöknek, akit nem riasztott el a latin jelige, gigantikus bütykei voltak. Úgy mondtam, ordenáró. Nem lakott velünk, de hetente kétszer nálunk aludt. Órahosszat a dugóhúzó karjával játszott, és túl gyakran mondta, hogy szösmedék. Azt szerettem meg, hogy meg bírtam szokni. Tudtam, mi következik. Dé néha megmasszírozta az erdőmérnök gigantikus bütykeit. Mikor ő is elment, nem az erdőmérnök hiányzott, hanem hogy nincs mit megszoknom tovább. Ha jobban meggondolom, szeretem a lefolyó szörcsögését. Ha eldugul, a vágófabá állítom a bárdot, kötényembe törölöm a kezem, és miközben áthúszom fejemen a kötényt, a kislefőnök füle hallatára azt mondom: piacfelügyelő. De mintha csak magamban motyognék. A kislefőnök ilyenkor összecsapja a rendelési naplót, lecsúszik a magasított székről, fölteszi a kezét, mert esze ágában sincs hozzá érni. Ácsi. Már tárcsázza is a gondnokot. Akkor egykedvűen visszabújok a védőköténybe, amit persze tilos volna áthúzni a fejen, mert türelmesen meg kellene kötnöm a madzagokat. Minden szakmának megvan a maga tiltásai. Ami a türelmetlenséget táplálja. Mint mikor a gyalogosok ösvényt taposnak a gyepre, hogy elérjék a buszt. A kórboncnoki terem mellett tilos a dohányzás, Dének meg nem lett volna szabad elárulnia, hogy a sportklub portását kezelte. Az orvosok ugyanazzal a kézzel nyúltak az ételhorodóhoz, mint a kék erezetű csövekhez.

Fölváltam a kislefőnököt, hogy szabadnapot kérjek. Úgy fogalmaztam, hogy meghalt az anyám. Ez új szó, mamácska. A legjobb, ha higgadtnak mutatja magát az ember. A kislefőnök azt ígérte, majd kiutaltat segélyt. Úgyis jön a karácsonyi roham, lesz miből. A bárdok a halhúsba csaptak. Nem is tudott róla, hogy beteg az anyám. Én pedig azt nem tudtam, hogy Dé sosem ritkította csipesszel a szemöldökét. Késő volt, már kimondtam. Nem helyénvaló erről a főnökömnek beszélni. Alig

két hete, hogy Dé felvilágosított. Sosem ritkította, magától ilyen. A kislefőnök nem említette az eldugult lefolyót. Ha egy munkahely megszűnik, előbb épp a bosszúságok nyomán támad úr. Hallani lehetett, ahogy a kislefőnök a száját rágja, foggal meg kézzel bonthatja a bőrt. Aztán elköszönt.

Fölállítottam a vasalódeszkát. Dé is csak akkor vasalt, ha rossz volt a lelkiismerete. Amíg az erdőmérnökkel zsinatolt. Kifeszítettem a kiválasztott lepedőt. Megvártam, hogy fölmelegedjen a vasaló. Van rá képességem, hogy tudjam, mire ne gondoljak, mielőtt eszembe jutna. Sistergett a fémtalp, mikor áthúztam a könnyecseppemen. Dé egyszer sírva fakadt, mert rákiabáltam. Az erdőmérnök szájugában pörköltszínűre színeződött néhány szál szakáll. Erre például nem gondoltam. Összehajtogattam a makulátlan lepedőt, belecsúszttam egy zacskóba, a zacskót pedig a marhabőr hátizsákomba tettem. Arra sem gondoltam, hogy a hátizsákot Détől kaptam a huszonötödik születésnapomon. Dé arra kért, írjak kívánságlistát, hogy meglepetés legyen az az egy, amit kiválaszt. Ha viszont a vízhatlan óra mellé csupa marhaságot írtam, akkor a meglepetés elmaradt. Ha látnád, hogy milyen szépen kivasaltam a lepedődet.

Cipőt húztam, és elindultam a kórházba. Egy órával volt kevesebb, mint tegnap ilyenkor. Leszálltam a végállomáson. Sötétedett. Ismertem a buszsofórt, az állomás büféjét meg a kancsal takarítót. Ők mind szemtanúi voltak, hogy az ötös kocsiállásnál tíz éves koromban letérdepeltem egy rongy alak. Sokáig haragudtam rájuk, amiért látták, ahogyan térdelek. Ha kakaót öntök egy hosszú, vékony vizespohárba, akkor a kakaó hosszú és vékony. Ha viszont borospohárba öntöm a kakaót, a kakaó gömbölyded és kövér. Velem tulajdonképpen nem történt semmi rossz. Annak könnyebb, aki térdepel. Nem meséltem el Dének a pályaudvari esetet, mert megrémült volna. Dének a gyász volna ijesztő, nekem az átváltozása. Ha esik, az ötös kocsiállásnál ugyanott képződik tócsa, ahol annak idején térdepelnem kellett. Ha ma tízéves forma gyereket látnék imbolygó

részeg előtt, hátat fordítanék, hogy ne zavarjam a srácot. Van, amin nem lehet segíteni, van, amin igen.

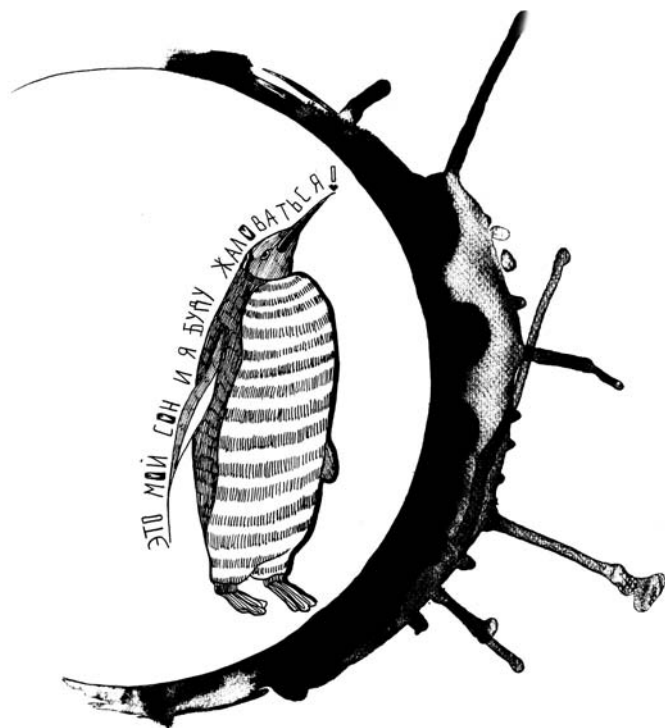
Úgy ment minden, mint a karikacsapás. Nem kellett várnom sem a metróra, sem a buszra. A busz frissen festett kapaszkodórúdján éppen annyi hely maradt szabadon a sok rákulcsolódó kéz között, amennyi a maromnak kellett, hogy el ne essek. Ismertem a kórházhoz vezető út összes kátyúját. Idejében kitámasztottam magam, ha jött az úthiba. A virágosnál éppen annyi apróm volt, amennyibe a sárga rózsza került. Mamácska, a virágot nem neked viszem. A bejárat előtti munkagödrot át kellett ugranom, mert nem volt elkerítve. Később jutott eszembe, hogy kikerülhettem volna. Mintha a halottak körüli dolgokat nem emberek rendeznék el, hanem egy óriási mágnes.

Előfordul, hogy az ember elszámítja magát. A patológia ajtaja zárva volt. Az órára néztem, amin már otthon visszasodorgattam a mutatót. Hiába csöngettem, nem nyitottak ajtót, pedig cigarettaszag szivárgott a kulcslyukon. Semmi ok rá, hogy elromoljon a kedvem. Az alagsori kazánfolyosón átsétáltam a főépületbe, ahol Dé elszíneződött szíve tizennégy órája megállt. Esetleg tizenöt. A copfos nővér éjszakára volt beosztva. Nem ismerem a nevét. Az éjszakai műszak hatkor kezdődött. Fölgyalogoltam a negyedikre. Léteznek lépcsők, amiken tökéletesen vannak kimérve a fokok. Úgy mész rajta föl, mint ha emelne valami. Az én szívem nincs elszíneződve, és még ruganyos. Ha túl keskeny a lépcső, akkor kifáradsz.

A tejuveg ajtó előtt ketten várakoztak. Leültek, fölálltak, meghalt valakijük. A spenótzöld gomb, az alattomos kutyszem ugyanott. A tejuveg mögött élénk színű árnyak siettek át a folyosón, de ha a hordágy kereke csámpán futott, az már egyes-egyedül az ő bajuk. Lehet szeretni ezt a hangot is, sőt semmi mást. A jó kevésbé jó, ha benne vagyok. Ahogy a virágáros tanította, fejfelé fordítottam a rózsát. Nem csöngettem, várakoztam. Megy ez. Mamácska, én udvarolok. Nem mintha ne lettem volna még nővel. A halbontóban a fiúknak vannak lánytestvéreik, akik lati-

nul csupán annyit tudnak, hogy pesszáríum. De ez nem baj. Cito pede labitur aetes: az erdőmérnök erre a jelígre jelentkezett, hogy Dével zsinatoljon.

Nyílt a személyzeti lift ajtaja. Nem mondom, hogy nem izgultam, de nem hullottam ki egy lyukon. Ott állt előttem a copfos nővér, aki már talált a rosszkedvhez ürügyet, mert a kabátja fölhajtott gallérjával vakarta magát. Vagy csak rossz szokás. Egyik varkocsa a kapucniban pihent. Épp akkor szólították a várakozókat. Egyedül maradtunk a folyosón. A nővérnek eszébe juthatott, hogy aki éjjel meghalt, az anyám. A legjobb, ha zavarodottnak mutatja magát az ember. A kezét nyújtotta felém, hogy részvétét nyilvánítsa, de én előkaptam a virágszálat a takarásból. Aztán már nem is kellett mondani semmit. A nővér felhagyott az arca dörzsölésével, és meglepetten vont a szemöldökét. Másképp, mint Dé. Sosem csipkedte, szégyelltem magam. Kérdeztem a nővér nevét, közben nyújtottam a kezem. Megszoknám azt is, ha haldoklókat kellene tisztába tennem. Nem értette, mit nevetek. Lengyel az apja, magyarázta. A családnévemben alig volt magánhangzó. Azt mondta, gyufaszálat kell a virágszárba nyomni, hogy soká friss maradjon. A nővér előtt nem szégyellném, ha véres a kötényem. Dé szemöldöke egy ugrás közben meglőtt őzre hasonlított. A kakaó, mamácska.

PIZSAMA PANYÓKÁRA VETVE

– a szabadnapos antropológus
feljegyzéseiből

A nyámmal és Marikával álltunk nagyapám ágya mellett a zuglói Szerettkórházban. A szertelenül tekergőző csöveken ki és befelé áramlott mindenféle folyadék meg gáz, a lepedőt már combközépig lerugdaltta magáról, a pizsamája csak a felső teste felét takarta, jobb karja belebújtatva, a másikat csupaszon az ágy vázához kötözték egy gézcsíkkal. Szemközt, mint mindig, Zsófi néni ült, már ötödik éve minden napját reggeltől estig a fia mellett töltötte. Gabi épp hogy elvégezte a közgázt, amikor valami rejtélyes testi sorvadással bekerült, és azóta egyre rohamosabb ütemben pusztult a szervezete, a folyamatot semmi sem tudta megállítani, már a könyvet is úgy kellett neki tartani. Átellenben Sanyi, a zöldséges heverészett, ő volt az egyetlen járóképes a kórteremben.

A pizsama nagyapámnál rosszat jelentett. Alaphelyzetben hálóingben aludt. Megmaradt gyerekkoromból, hogy esténként, miután átöltözött, még lezavart egy-két kört a hálószoba és a vécé között, az utolsóban, már

bilivel a kezében, hozzánk is kinézett a napaliba, hogy ágyban vagyunk-e már. Már mint én meg az anyám: anyámtól nem tűrte a lazaságot. Ilyenkor úgy nézett ki, mint az öreg szellem a *Canterville-i kísértet*ből. Pizsama csak akkor került rá, amikor lebetegedett; meg nem mondom, mi volt ebben a praktikum, talán mert éjszaka közepén könnyebb volt felhajtani, mint egy gatyát letolni, régebben a nagy, vagy mikor ki, később már csak a vizelés okán. Mert nagytermészetű ember volt világeletében az öreg, ahogy az ő idejében a baszósokat nevezték, ha tudta volna, hogy halála után pár évvel feltalálják a Vigrárt, biztos kihúzza addig, sőt, most lenne százhat éves.

De így kevés dolog motiválta. Úgy kilencven is elmúlhatott, amikor egy hosszúra nyúlt beszélgetés után azzal állt föl a fotelból, hogy mintha már nem lenne annyira fitt, mert kézzel kell elrugaszzkodnia a karfáról, ha ki akar egyenesedni. Előtte már elpanaszolta, hogy nem mennek úgy a dolgok, mint hajdan. A csajokról volt szó, nyilván. Ezt a beszélgetést mi már nagyon régen elkezdtük, aztán húsz éven át csak újra és újra felvettük az elejtett fonalat. Hogy jó-e vagy sem, azt utólag nehéz megmondani, de amit az élet leglényegesebb dolgáról tudok, azt nagyjából ő tanította nekem. Lehettem olyan tizenhárom, amikor eljött velem megkeresni a szerelmemet, akiről csak annyit tudtam, hogy nyáron a soproni szívszanatóriumban kezelik. Persze, mire odamentünk, már nem volt ott, azóta sem láttam, de pár évre rá Londonban elvitt egy kupiba, nem mintha történt volna valami, mert tizenhat évesen körmönyire zsugorodott a farkam a rémülettől, amikor megláttam az agyonsminkelt, tagbaszakadt feka nőket. Aztán az élet egy adott pontján még a titkárnökét is megosztotta velem, rendes volt tőle, nem mindenki keveredik sógorságba a saját nagyapjával.

Mert hát itt van neki ez a fiatal nő, fűzte tovább az öreg, a Marika, aki gondoskodik róla, takarít, szállítja kocsival ide-oda (hja, azt is ő vette neki), de nem tudja megadni neki, amire szüksége van, mert benne már csak pislákol a vágy. Itt, gondolom, a libidó ernyedé-

sére utalt, de nem ilyen volt a szava járása. Tegnap is felküldte leporolni a konyhaszekrény tetejét, benézett az otthonkája alá, mint rendesen, látta azt a szép, feszes seggét, elindult egy kicsi bizsergés, de aztán annyiban is maradt a dolog. Semmi, érted? Én ne értettem volna? Szerintem nincs az a megkeseredett életfogytigos, akinek erre a hatvan és hetven közötti, kültelki lumpenre valamije megmozdult volna, de neki legyen mondva.

Marika sajátos társadalmi termék volt, igazi közép-európai szürke, akit a szülei, és valószínűleg az élet is arra tanított, hogy a külvilág egy hatalmas, ellenségesen kavargó homogén kása, nem bontható elemekre és személyekre, a kohézióját éppen az adja, hogy az ő, Marika vesztére tör, s az egyetlen kiút ebből a helyzetből az, ha időről-időre kinyújtja a kezét, belenyúl ebbe a fenyegető masszába, és amit meg tud benne ragadni, azt gyorsan behúzza magának: ezzel a külvilág gyengül, ő pedig túlél. A kultúrantropológusok kedvenc premodern

közösségei működnek ezen az elven, például a hetven éve még nomád görögországi szarakacsani (Bulgáriában karakacsani) nevű pásztornép, akik szigorúan *miénk*, *félmiénk* és *idegenek* kategóriákra osztották az emberi populációt, ahol is a mieinknek gyűjtünk, a félmieinkkel bizniszelünk, az idegeneket meg lehúzzuk stratégia érvényesült. Közkeletűbb példa a hazai lováriak esete, akiknél az ellenséges külvilág a megélhetés forrása, onnan csak elvenni lehet, a belső körbe meg csak hozunk, mert túlélni mégiscsak kötelességünk. És egyszer csak azt látjuk, hogy itt vannak ezek a lováriak, mint kisebbség, meg a Marikák, mint többség és a premodernitás okán ugyanazt látják a világból etnikai hovatartozástól függetlenül.

Az efféle elméleti metaforák helyett mondhattam volna persze azt is nevezett Marikára, hogy egy kapzsi proli, de a képet valamennyire árnyalja, hogy nagyapám nem is sokat tett azért, hogy a belső kör intim melegét élvezze, inkább magától beleállt a fejőstehén hálátlan szerepébe: öreges kivagyiságában boldogboldogtalannak arról hablatyolt, hogy mennyire tele van pénzzel, milliókat halmozott fel élete során, anyámnak is minden alkalommal elmondta, hogy meg fog ő még lepődni a halála után. A csajokon kívül a pénzre volt ráfixálódva, arra, hogy ő egész életében mindenkit eltartott, most viszont a világon a sor, hogy kiegyenlítse a számlát. Volt a kettő között egy különös logikai kapocs: úgy vélte, annyi nőnek tett már ő szívességet (értsd: azokat sem vetette meg, akik kicsit is igényes férfitársainál rég kihullottak a rostán), hogy most ezt a nők, mint olyanok, igazán meghálálhatnák. Itt volt hát a nagyapám, valamivel kilencven fölött, aki a Marikáján próbálta behajtani a nők vele szemben fennálló adósságát, meg egy nő, akinek a szemében a nagyapám a lehúzásra teremtett külvilág része volt, egy a sok valami közül, ami a kezébe akadt, amikor belenyúlt a bizonytalanba. Sikergyánús történetnek indult.

Fitt, nem fitt, feleltem neki kifele menet, miközben próbáltam túltenni magam Marika ülepének rémképén és az ebből fakadó émelygésen, más a te korodban örül, ha eljut

a budiig, és odabenn nem véti el a cselekvési sorrendet, te meg fitnessről meg vágyakról dumálsz. Hümmögött, tőlem még ezt is elviselte, de azért sejtettem, hogy tényleg baj van. Egy hónapra rá eltörte a combnyakcsontját, amint újra lábra állt, eltörte a másikat. Átköltözött a zuglói házunkba, ott ápoltuk, akkori hitvesem pelenkázta éjjel-nappal, néha még kiült a kertbe, nézte, ahogy kapirgálok, kicsit még tudott örülni az unokájának.

Ott álltunk a kórteremben hárman, réműletes hőség volt, csorgott rólunk a verejték, a nadrágomban becsempészett csülöksonka teljesen elengedhette magát, éreztem, ahogy a zsíros lé átszivárog a csomagolópapíron, és ágyéktájon áztatja a szövetet. A portán már ismertek, hogy rendszeresen megpróbálok valami tréflit bevinni, a sokadik lebukás után még a zsebeimet is megtapogatták, de a slicc környékét tiszteletben tartották. Nem nagyon volt más választásom: amikor üres kézzel mentem, az öreg vagy lehülyézett, hogy húsz deka felvágottat nem tudok elrejtetni a kóserórság elől (bezzeg ő annak idején hogy hozta a nájlonharisnyákat meg a zöldalmaszappant Bécsből stb.), vagy egyenesen azzal vádolt, hogy rajta spórolok, holott mesés örökség várományosa vagyok. Nehéz megmondani, mi volt nála ez a sertésmania, talán egyszerű öregkori falánkság, de inkább valami ellenállást éreztem benne a zsidó kórházzal, vagy inkább a saját, évtizedeken keresztül titkolt és leplezett zsidóságával szemben, amit még nekem sem mert bevallani soha; Kellner dédnagyapapát élből svábnak mondta, pedig fotó is van róla, meg anyám is megsúgta, hogy a dédi miatt keresztelkedett ki.

Nyilván, nem ez volt a pillanat, amikor családom frusztrációin kellett lamentálnom, próbáltam valahogy megérteni ezt a hirtelen összeomlást: két nappal azelőtt még demonstratív legyűrte volna a húst szobátársai szeme láttára, kenyér nélkül, csak hogy ezzel is egy kicsit lezsidózza őket. Mintha a halál közeledtére minden jó tulajdonsága hirtelen elhagyta volna a nagyapámat, vagy csak az alaptermészetére felvitt, immár haszontalan erkölcsi máz pattogott le. Ez már

sose derül ki. Pár nappal azelőtt még uralta a terepet: azt üvöltötte a szerencsétlen, sorvadó srácnak, hogy ő még semmit sem csinált az életében, nem is hagy maga után semmit, csak dögleni tud, bezzeg ő, aki a tatai molnárból miniszterelnökségi államtitkárságig és vezérigazgatóságig vitte, és hogy Gabi hiába fiatal, úgyis előbb fog meghalni, mert nincs benne élni akarás, bezzeg ő, amikor fegyveres partizánként a világháborúban stb. stb. Zsófi néni csak hallgatta, olvasta tovább a német napisajtót és motyogott az orra alá.

Sándorral más volt a harcmodor. Neki simán beígérte, hogy részesül az örökségből, amennyiben csicskázik neki. Mert nagyon sok van, jut belőle mindenkinek, főleg azoknak, akik őt szolgálják. Sándor, nem mintha bízott volna benne, de mivel rendes ember lehetett amúgy, hagyta magát ugráltatni, hozott neki mindent, amit kért: vizet, zsebkendőt, szemüveget, mikor mit, az volt a fő, hogy valaki zizegjen körülötte. Közben Sándor is húzta a magáét, de azért mindent megcsinált.

A kórterem közepén álltam, úgy éreztem, a sonka a hőségben lassan ráolvad a tökömre, szag is volt, persze, rendesen, nagyapám ütemesen nyögdecsejt, és mintha panyókára vetett pizsamája alól jobb karjával vezényelt volna hozzá. Marika bepróbálkozott anyámnál: „Nézd, Magdikám, mondani akar neked valamit! Figyeld, figyeld!” Anyám, aki mindig is dörzsöltebb volt nálam, csuklóból hártotta a premodern asszony trükkjét: „Ugyan, Marikám, hatvanöt éve volt, hogy elmondja nekem, amit akar, miért hagyta volna az utolsó napra?” „Ne mondj ilyeneket, Magdikám, ilyenkor még mindent értenek. Nézd, figyeld a száját, ezek lesznek az igaz szavak!” Nekem csak akkor esett le, hogy azt várta, most végrendelezik az öreg arról a pénzről, amit a matracra alatt tartott, és vélhetően neki ígért. Behunytam a szemem: ilyen nincs. Csukott szemmel viszont megütötte a fületem, mit motyog magában Zsófi néni: „Gonosz ember ez, a rosszság tör kifelé belőle, gonosz, gonosz...” Sanyi közben folyamatosan fűzte a magáét: „Gazdag ember, szegény em-

ber, mindnek egy a vége, nincs mese.” Nagyapám tovább nyögött, Marika végső rohamra indult: „Én értem, azt akarja, hogy vigyük haza, hallod, Magdikám, azt mondja, haza, haza.” Anyám, mint aki csak erre várt, rávilantotta leggyilkosabb tekintetét és éteri mosolyt párosított hozzá: „Rendben, Marikám.” A háttérből újratekintődött a mormolás: „Gonosz ember ez, nagyon gonosz, mindegy ennek, hol hal meg, a gonoszsága viszi a sírba.” Meg: „Gazdag ember, szegény ember, bárhol van, megtalálja a halál, az nem válogat” Nagyapám tovább erőlködött, anyám pedig közben elvarrta a szálát: „Akkor úgy csináljuk, hogy én a kezembe veszem apámat, te meg hozod utánunk a lélegeztetőgépet és az infúziós állványt. Aztán megyünk hazafelé. Jó lesz így, Marikám?” A nyögések ritmusa semmit nem változott, Zsófi néni és Sanyi apró variációkkal még vagy hússzor elismételte a szerepét: „Gonosz...” stb. meg „Gazdag... stb.”, már a látszatát se tartották fenn annak, hogy a főszólamra reflektálnak, ren-

des repetitív zenei program kezdett összeállni: egy Hólyagcirkusz-előadás, vagy, ahogy lassan minden egy ragacsos hangmasszává olvadt körülöttem, egy Glass-darab. Ha tényleg érti, amit körülötte beszélnek, akkor neki már itt elkezdődött – ha nem is a pokol –, de minimum a purgatórium, gondoltam.

Végre kaptam egy kis huzatot, benyitott a főorvos. Ezt a nézést biztos két szemeszteren át tanítják a SOTÉ-n, mert mind egyformán csinálja, és előre tudom, mit fognak ilyenkor mondani. Ja, hogy másnap lekötik a gépről.

A folyosón Marika még locsogott valamit, hogy most ő átjönne elvinni, úgymond, a pongyoláját. A pongyolát, hogy ezután másnak mutogasd alóla a karfiolos valagat, futott át az agyamon, ráadásul nagyapám intonációjával, mire egy kicsit megijedtem, és csak banálisán elküldtem a másik irányba. Aztán amikor már csak az anyám volt ott, még ennél is banálisabban elbögtem magam, mert hogy mégis: hogy lehet már így meghalni?

A TÚLSÓ PART

Csíkos pizsamák vonulnak libasorban a Garam partján.
Sötét van, csak a tábortűz ég, és a túlsó partot nézzük,
Ahogy vonulnak a csíkos pizsamák.
Az ilyen tücsökciripelésben megalapozódik
Nem egy élet: szalonnasütés, erős, izmos gyerekestek
A Garamban, horgászás és pandalászás,
Írom a szótárlapozóknak. És éjjel vagy hajnalban:
A vonuló csíkos pizsamák a túlparton.
Akkor még a folyó túlsó partjának szakadékos-törmelékes
Agyagiában parti fecskék fészkeltek kolóniában,
És az éjjel lerakott fenekezőkön mindig találni halat.
Van szebb az éjjeli égboltnál nyáron, folyóparton,
Gyerekek között, akik felnéznek a csillagokra,
És úgy számolgatják a jövő perceit, mint fényéveket?
Napbarnította testek. Az emberiség galaxisa.
Az ősemlősből kifejlődött Jancsi és Juliska.
Az afrikai szavannák és E. T., a földönkívüli,
A sok tátott száj, és amiről írni szoktak:
A csillogó szemek. A gyerekképzlet.
A gyerekbüszkeség, hogy éjfélig lehet ülni a tábortűz
Fényénél. Ahogy pattog a tűz, és mindig van új
Hasáb. De csíkos pizsamák vonulnak a homályban
A túlsó parton. Féltünk tőlük, bár a folyó biztonságot
Is jelentett. Mindig északról jöttek, napnyugtával,
És vonultak dél felé. Mindig csíkos pizsamában.
Szólóvel a kézben, nyársat tartva fordultunk
Feléjük, diófa-rönkön ülve. Az művészet volt:
A zsírscöpögtetés a pirítós kenyérré. A hullócsillagok.
Mereven maguk elé néztek, vagy furcsa
Kézmozdulatok keretezték a test útját. Szöktek.
Mindig pizsamában, mindig csíkos pizsamában,
Hosszúsági körök keretezte glóbuszban
Keresték a kijáratot. Remegő levegőben,
Az elviselhetetlenül forró nyári naplementében,
A langyos lágy éjfélnél. Mindig pizsamában.
Szöktek dél felé, mint akik nem tudják, hogy
Zsákutcába kerülnek. Ha egyáltalán. Az a zsákutca is
Szabadság volt talán? Nem kiabáltunk át nekik.
Évekkel később tudtam meg, hogy a nagybátyám is
Köztük volt. A sírját sosem láttam. Tanított, aztán már
Csak a disznókat. Alig pár kilométer után a Garam
A Dunába torkollt, ott aztán bezárult a kör.
A lekéri elmeagyintézet ápoljtjai voltak.

A SZEME ZÖLD

Elutazom, mondtam apámnak anyám halála után pár héttel. Anya egy június eleji csütörtökön ment el, este nyolc óra öt perc, mondta az ügyeletes orvos a telefonba. Három infarktust kapott egymás után. Háromszor élesztették újra. A harmadiknál már nem segített a defibrillátor. A kórházból nem hívtak fel. Én tárcsáztam félóránként az otthoni piros telefonról őket. Hazazavartak, és én engedelmeskedtem. Az anyám azt mondta, hagyjam ott. Letérdeltem a heverő elé, és nem kaptam levegőt, belenyomtam az arcom a kockás szövetbe, markoltam tiszta erőből. Bejött az apám, fogta a fejem, csak ne légy rosszul, kérlek, nehogy te is, mondta, és ügyetlenül megsimította a fejem. Vékony volt a hangja, mint egy gyereké, és tanácstalan, nem fogott fel semmit az egézből.

Én sem. Az a mondat, hogy meghalt az anyám, elképzelhetetlen volt. A meghalt úgy jött ki a számon, mint a hasadás, súlyos, rekesztett levegő, a h-ra és az a-ra különös nyomaték került, mintha levegőt préseltem volna rá, megnyúlt kissé, miközben elharaptam. Előtte a *meg* sötét ütés lett, amikor rákattan a fedél a fémdobozra. Ilyet az ember nem képzel.

Anya és apa halála más. Másik halál, másik érzés. Azt nem tudom, mi van, ha apa hal meg előbb, hogy zajlik aztán az élet egy csorbult szívű anyával. Megöltük volna egymást már korábban is. Az anyám halt meg előbb. Árva

lettél, ezzel fogadtak a tanáriban. Dehogyan, gondoltam, ott van nekem az apám. De közben pontosan tudtam, miről beszélnek.

Apám csak nézett maga elé a szobában, nem tetszett neki, hogy utazom.

A júniusi nap másnapjától a Vértesben töltöttünk pár napot. Kocsiba ültünk, és le a kertbe, alig láttam a könnyeimtől a dombokon. Bekanyarodtunk a kertkapun, a szomszéd már jött is üdvözölni. Marika? – kérdezte. És akkor azt éreztem életemben először, hogy ízekre – inakra, bőrre, csontokra és idegekre – esik az arcom. Erre a kérdésre. Nem csak a szám, de rángott a fejem, az arcom minden addig ismeretlen izma, a szemem ki-be ugrált, a homlokomon hullámzott a bőr. Próbáltam szavakat formálni, de grimasz lett belőle. Meghalt, ezt a szót kellett kimondani. Apám is küzdött, ő néma lett.

Otthon aztán csak kerülgettük egymást a lakásban, ténferegünk, végeztük a feladatokat. Főztem, mostam, vasaltam, varrtam, takarítottam. Apa bevásárolt, és intézte a hivatalos ügyeket. Gyatra főzőtudományom igyekeztem elviselhetőre fejleszteni, rakott bab, rakott borsó, rakott krumpli és rakott zöldség, feldobva néha egy-egy palacsintával vagy rántottával. Sosem engedtek a konyhába, honnan kellett volna tudnom? Keresztanyám oktatott ki telefonon a mosógéphasználatról, azóta is két programot használok. Aznap valami táncos showműsor volt a tévében. Hogy a fenébe lehet show-t nézni, mikor meghal az anyám?

Apám attól a naptól kezdve nem vett fel pizzamát. Másképp ágyazott, átalakította a fekhelyét. Atlétában, kisgyatyában, jégeralsóban vagy épp melegítőben aludt. A csíkos pizzamáit – mindenből két szín volt – csak kórházi kezelése alatt kellett kivásálnom. Vásárolt magának két, különböző színű pamutot.

A kezdeti nagy sírós beszélgetések után egyre rövidebben ültünk apával, elfogytunk valahogy. Kapóra jött a holland út, baráti szállás, busz, egy hét semmi. Apám rendes volt, azt mondta, menjek. De sötét felhők jelentek meg a tekintetében. Attól kezdve akadályozta az utazásaim, és ellenszenvvel szemlélte minden lépésem, amit a családi fészken kí-

SZERBLECKE PIZSAMÁBAN

*„Hamarosan semmi sem indokolja, hogy itt valaki rám emlékezzék,
mert a jelen számít, nem a múlt.”*

(P. W.)

Kurac, ezt kellett megkérdezned a nénitől. Odamentem hozzá, és megkérdeztem, mit jelent ez a szó? A szemüveges néni csak húzta a száját, szemüvegét igazgatta, és nem válaszolt. A szerb pasi, aki föl-biztatott, hogy az idős nénit kérdezzem, ő meg csak röhögött.

Akkor már megműtöttek, ám mivel a szememet operálták meg (erősen bandzsítottál előtte), így valójában nem volt semmi bajom. Hét ördögfióka lakozott bennem, mindenkit bosszantottam, és ha generátort szerelnék rám, ellátom a nemrégiben épült városi kórház legalább egy emeletének áramszükségletét, az égőkét mindenképp.

Mikor a szüleim pár nappal előbb a kórházba vittek, apám búcsúzaskor azt mondta, nem szabad sírnom, mert nem fog sikerülni a műtét. Akkor még nem tudta, hogy ettől ő rettegett a legjobban, és ezt a rettegését testálta rád, nem mintha akarta volna, ez jutott az eszébe, ez az érzés foglalkoztatta. Nem véletlen, hogy azon a héten szokott vissza a dohányzásra, illetve egészen pontosan abban az órában, amikor engem műtöttek. Szarajevói Drinát kezdett el szívni, nem sokáig, talán féli évig, aztán leszokott újra, teljesen. Attól félt, megvakulok, állandóan egyik barátjának a fia járt az eszében, mint később elmesélte, aki elvesztette a szeme világát egy műtét közben. Nem sírtál, a párnába fúrtad a fejed, és könnyeztél, de nem sokáig, hamarosan fölfedező útra indultál. Kettős látásom sem volt, hiszen randa, ám hasznos szemüveget hordtam, amelynek egyik fele le volt ragasztva, és betegnek meg végképp nem éreztem magam. Egy falusi gyereknek nagy élmény a kórház, pláne, ha olyan családból származik, ahol tagadták mindennek a létjogosultságát, ami kívül esett tapasztalataik körén, vagy ők maguk nem csinálták. Mint egyszerre rettegő és bátor, de mindenképp kíváncsi fölfedező jártam be a zezzugosnak tűnő folyosókat, közösségi termeket, kezdetben véletlenül sem hagyva el a hatodik emeletet.

ban történetekkel. Mutatta is, menjek csak a nénihez. Odamentem hát. Mondja meg. Nagyon kíváncsivá tett a szó. Nem ezt tanultad meg először szerbül. Az első mondat, amit a nagyok után magam is szajkóztam, az az „idi kuci mama sisi” volt. Így hajtottak el bennünket a nagyobb fiúk, ha rájuk ragadtunk, és zavartuk őket. Azt persze ők sem tudták, hogy mit mondanak, illetve tudni vélték, csak azt nem tudták, rosszul mondják, merthogy azt akarták a tudomásunkra hozni, pisis vagy még, menj haza anyádhoz szopni (idi kuci, mamu sisi), ehelyett azt kiabálták: „menj haza, anyád szopik”.

Hízelegni azt tudtam. Addig udvaroltam a néninek (eltartott egy jó ideig), míg megmondta. Láttam, hogy nagyon zavarja valami, ideges. Többször levette, megtörölte vastagkeretes, szociális szemüvegét, és végig mozgatta a száját, mintha rágózna. Akkor még nem tudtam, nem tudhattam, hogy voltaképpen a megalázottságtól. Mert mi járhatott a fiatal férfi fejében? Kérdezd csak meg azt a vén magyar kurvát, az már látott, érzett ilyet eleget, csak tudja, mi az, mit jelent. Gondolkodhatott is a néni, melyik szót használja, hisz a pontos jelentését csak nem mondhatja meg egy tízéves gyereknek. Azt mondta, hogy hajoljak oda hozzá, majd a fülembe súgja. Odahajoltam, azt a jellegzetes szagot éreztem, amit nagyanyáimon, az öregségszagot. Az ember, ahogy öregszik, egyre büdösebb, mondogatja apám. Aztán a fülembe suttogta: az a te pimpilid. Aha. És futottam is tovább. Nem értettem, miért kellett ebből ilyen nagy ügyet csinálni. Azt hittem, valami titkos, rejtelmes varázsszó birtokába jutok majd, és csak ennyi. Pimpili, fütyi, pecs, középzárt e-vel, amelyet most nem tudok jelölni a billentyűzeten. A néni zavarát, azt éreztem, de nem értettem. Nem tudad, nem tudhattad, hogy egy valószínűleg templomba járó öregasszony *olyan* szót ki nem mondana a száján, ha kerékbe törik, akkor sem. Pláne gyerek előtt nem. Mert a kurac szó, pontos jelentése: fasz. (Ha valaki nem jött volna rá.)

Utolsó nap kiszedték a szememből a cérnát, és hazamentünk. (Ezt a cérnát mindig emlegették a kórházi sorstársaim, hogy „jé, cérna van a szemedben”, de sose hittem el. Pedig néztem tükörben is, én nem láttam. Csak akkor hittem el, amikor valóban kihúzták a szememből, még most sem értem, hogyan és hova rögzítették.) Hazafelé, a buszon még kidobtam a taccsot, mint valami vén alkoholista. Amúgy sem bírtam a buszt. De ha mellettem valaki rágyújtott egy cigarettára, azonnal elokádtam magam. Ezt szegény anyám sínylette meg legjobban, mert szégyellte, ugyanakkor dühös is volt, ha figyelmeztetése ellenére mégis rágyújtottak a közelemben. Hétéves korom óta jártam szemészetre, s nem egyszer láttam viszont reggelimet a busz padlóján (forró tejbe aprított kenyér, cukor, kakaó, azaz bácskai müzli). Én örültem a legjobban, amikor betiltották a dohányzást a buszokon.

Így szakadt véget „nyaralásod”. Visszavonultunk vályogsírijainkba, melyet halott életünk tartályául építettünk, hallgattuk tovább a reggeli hangokat, a kakas kukorékolását, amint az álom utolsó rongyait leszaggatja, a déli harangszót, s délután, a rádióban a Muzsikaszó, jókívánságot; mormoltatok a ritka esti imákat, amelyek egy pillanatra sem oldották föl személyiségeteket, pedig hogy' vágytatok rá. Lassan, de biztosan szívódtunk föl saját rejtelveinkbe.

ANTONIN ARTAUD: RODEZI LEVELEK¹

Rodez, 1943. február 12.

Kedves Doktor és Barát!

Ajánlatában, hogy magához vesz és közvetlenül foglalkozik velem, sokkal több van, mint a puszta vágy, hogy egy jogtalanul elzárt írónak igazságot szolgáltatasson - jóllehet a kezelését végző orvosok közül egyetlenegy sem mondhatta róla, hogy *őrült*. Van az emberi rokonszenvnek ezen cselekedetében, ami arra ösztönözte, hogy kiálljon értem, valami fentről jövő, okkult sugallat, úgy értem, Ferdière doktor, *Istentől* eredő; ő volt az, aki arra indította, hogy egy olyan, félreismeret és eltaszított ember segítségére siessen, mint amilyen én vagyok. – Antonin Artaud ugyanis egy író volt, színházi személy, elismert színész és első pillantásra a legkevésbé sem meglepő, hogy elzárása több mint öt évig tarthatott mindenféle enyhülés nélkül és hogy a tisztas emberek lelkiismeretében az undornak semmiféle *hatásos* megmozdulása nem történt a javára. Jócskán volt azonban felháborodás és utcai megmozdulás, Ferdière doktor, Franciaországban és szerte a világon, azóta, hogy Antonin Artaud-t elzárták. Le Havre-ban is volt, a kórház körül, ahol Antonin Artaud-t kényszerzubonyban, elzárva tartották és mérgezték minden egyes étkezéskor, miközben zúgott Le Havre összes templomának összes harangja és André

Breton és az Action Française vezényelte a koncertet. Továbbá Rouenban, Sainte-Anne-ban is, és megszámlálhatatlanul sok, véres összecsapás esett Antonin Artaud ügyével kapcsolatban Párizs utcáin, miközben ő Ville-Évrard-ban tartózkodott.

De amit Önnek mondani akarok, Dr. Ferdière, az a következő: Antonin Artaud esete nem irodalmi és nem színházi kérdés, annál inkább *vallási*, mert a franciák tömege vallásos eszméi, vallásos és misztikus magatartása miatt üldözték EGÉSZEN A HALÁLÁIG Antonin Artaud-t. És most, Ferdière doktor, figyeljen rám jól! Antonin Artaud ellettében azzal, amit néhanapján könnyelműen gondolhattunk róla, mélyen vallásos és *keresztény* ember volt, Jézus Krisztus igazi Vallásának, amelynek az ezoterikus katolicizmus régóta csak szemérmetlen karikatúrája, ezen a földön a legilletékesebb és a legtisztább képviselője. Ez a Vallás a teljes szűziséget nem csak a Paptól várja el, hanem minden erre a névre méltó egyéntől, ugyanígy a nemek tökéletes szétválasztását, mindannak a *megmásíthatatlan* kiküszöbölését hirdeti, ami nemiség lehet. Mindaz, ami nem tiszta, hanem nemiség, házasságon kívüli vagy BELÜLI – az elvetendő, és az emberi szaporulat nem a tisztátalan kopuláció révén valósul meg. Antonin Artaud gyötrelmek és fájdalmak között 1939 augusztusában halt meg Ville-Évrard-ban, holttestét Ville-Évrard-ból egy olyan álomtalan éjszakán szállították el, amelyről Dosztojevskij beszél és amely az evilági naptárban több beiktatott, de nem számlált napot foglal el.

Követtem őt, és lélek a lélekhez, test a testhez, csatlakoztam hozzá egy testben, amely a fekvőhelyén ugyan konkrétan és valóságosan megszületett, de mágia által, egykori teste helyén. Antonin Artaud valódi neve Hippolit és Szent Hippolit volt, tudja, Pireusz keresztény püspöke a Jézus halála utáni első századokban és akinek testét Antonin Artaud Hippolit az *időben* elszállította.

A hozzám tartozó név, Ferdière doktor, Antonin Nalpas és ebben a minőségemben van egy családom a földön, akik keresnek és követelnek engem és akiknek a kiadásomat a

¹ Antonin Artaud-t 1943 január 22-én szállították át a ville-évrard-i kórházból a rodezi pszichiátriára. Gaston Ferdière doktor Artaud 1946. május 26-i szabadulásáig kezelőorvosa Rodezben. (A fordítás az alábbi kiadásból közöl részleteket: Antonin Artaud: Nouveaux écrits de Rodez. Gallimard, 1977.)

francia hatóságok mind ez ideig megtagadták. – Ez a család, jóllehet földi, az égből való. Az Ég, ahonnan Ön valójában származik, küldte hozzám Önt. És én csakis azért írtam meg ezt a levelet, hogy megkérjem, a szó szoros értelmében és tárgyilagosan emlékezzen erre, hiszen az Ön lelke valójában egy Angyal, és Ön Jézus Krisztus Angyala.

Antonin Nalpas

Rodez, 1943 május 18.

Itteni helyzetemben van valami képtelen és teljességgel igazságtalan. Már két hete megkértem Latrémolière doktort, hogy tisztasági okokból hadd vehessek fürdőt minden nap, ugyanígy megkértem arra is, hogy kíméljen meg a közös fürdészek visszataszító zsúfoltságától, amelyben a feltorlódó meztelenség látványa és a bizonyos betegek által eregetett dögletes gázok vallásos érzelmeimet és szűziességemet sértik, erre azt a feleletet kaptam, hogy nincs meleg víz; kérésem volt továbbá az is, hogy legalább minden második nap borotváljanak meg, de a borbély azt válaszolta, hogy nincsen ideje rá; Ön két hónapja ígérte meg nekem, hogy küld egy fogkefét, de mind ez ideig nem tette meg. Tökéletesen tisztában van azzal, hogy itt elhanyagolnak engem, és elismeri azért azt is, hogy ebben Ön nagyon is részt vesz, s mégis az én szememre veti, hogy elhanyagolom magam. Fel fogja ismerni, hogy mindez igaztalan, és hogy, drága barátom, mindez nem egyezik az irántam táplált valódi érzéseivel.

Szemrehányásaitól felfordul a gyomrom, hiszen egy olyan sértéssé állnak össze, amelyről nem hittem volna, hogy elhagyhatja egy barát száját.

Kérem, adja ki az utasításokat, hogy minden nap megfürödhessenek és hogy ugyancsak minden nap megborotváljanak. A megborotvátatlanság tartja az embert leginkább rossz szellemi, az egész testet pedig melankolikus, depresszív állapotban.

A legnagyobb gonddal vagyok testi tisztaságom iránt és az Ön előtt ismeretes hatalmas és fáradságos munka ellenére, amelyet

nem akar elismerni, mert okkult, be fogom szerezni az összes szükséges eszközt, továbbá egy fogkefét is, de vajon nem vette-e észre, hogy nagyjából nincsenek már fogaim, és összesen 8 maradt a 33-ból, elfelejtette volna, hogyan is veszítettem el őket? Kegyetlen dolog, Ferdière doktor, egy sebesült és szerencsétlen embernek rosszindulatból a szemére vetni, hogy nem mos fogat, miközben a fogait balszerencsés módon veszítette el.

Miközben Ön nem is így tekint rám, a világegyért sem fogadta volna el, hogy összekeverjenek egy költőt, aki dramaturg és misztikus, egy örülltel, és Ön csakis azért gyűlöli modern világunkat, amiért az olyan ostoba és aljas, hiszen a világ hazudik, amikor összekeveri a szent fanatizmust az örülltel vagy a tébollyal, legyen bármiféle is. Ferdière doktor, én egyáltalán nem vagyok szociális, hanem a Társadalom számára inkább olyasvalaki, tudja jól, akit úgy hívunk, hogy Lázadó, de hát Jules Vallès, Jacques Vaché, Arthur Rimbaud és sokan mások is Lázadók és Anti-Szociálisak voltak, merthogy az Emberi Társadalom aljas, mégsem bolondultunk azért meg, hogy ezt ki is mondjuk és teli torokból kiabáljuk, amikor rendesen is lehet mondani, mint ahogyan ezek az emberek tették. És itt van egy másik nagy Lázadó, akiből a Világ nem kért és keresztre feszítette, ezt a Lázadót

Jézus Krisztusnak hívták, Isten volt, és nem hiszem, hogy Ön elfogadta volna, hogy Jézus Krisztust a Bolondok Házába zárják, azt sem, hogy szemére vessék, piszkos, amikor szitkok és köpések borítják. Ha megtörtént, hogy felemeltem a hangomat Párizs Utcáin, ez a Rossz ellenében történt és hogy elűzzem a démonokat. A tömeg mindenkor hozzám csatlakozott, olyannyira, hogy végül a rendőrök fele is az én oldalamba állt. Hat évnyi elzárás és a Rossz elleni okkult foglalkozás után tudni akarom végre, a Világ hová jutott, hogy Isten vagy a Sátán mellett döntött.

Antonin Nalpas

Rodez, 1943 május 18.

Mindazonáltal küldenie kellene még egyszer fél kiló mézet, bátorságot ad élni és gyógyulni, ahelyett, hogy sorvasztanám magam és segítséget is jelentene, ahogyan a cukor és a dohány, mert nem tartom Önt annyira kegyetlennek.

Egy új nadrágra is szükségem volna, az, amit jelenleg hordok, lehasznált és *túl kicsi rám*, továbbá egy ingre 40-es méretben és egy sötétkék nyakkendőre is, egyetértek Önnel abban, hogy túlzottan elhanyagoltam magam.

Antonin Nalpas

[Ferdière asszonyinak]

Rodez, 1943. június 10.

Amikor Ferdière doktorral egyetértésben kezdeményezte átszállításomat ide, azt azért tették, mert tudták, ki vagyok és mennyire igazságtalan, felháborító és fájdalmas volt helyzetem a ville-évrard-i elmeegógyintzetben.

Helyzetem, emlékeztetésképp mondom, úgy festett, hogy miután a hitvány hatóság lépései segítségével, amelyek részükről a legundorítóbb megbabonázó ravaszkodásokra támaszkodtak, elzártak, az emberi aljasság következtében tökéletesen ép elmével maradtam elzárva.

Abban az időben Önnek a legpontosabb fogalma volt minderről és hogy a mágia, azt mondom, mágia, a szó legteljesebb értelmében, lényegi és egyetlen részt foglalt el helyzetemben, hogy elzárásom mágia-dolog volt, és hogy az emberek, az emberek, vagyis a kormány és a francia közigazgatás, a mágia által tartottak elzárva és rám vonatkozólag elnyújtottak egy hitvány tévképzetet, azt, hogy örültt vagyok, mert önmagam a mágikus és okkult agressziók (ez fekete mágia volt) ellen mágiával védvén meg, felhasználtam az egész Ünnepi Fehér Mágia démonok ellen leghatásosabb, ismert és újra feltalált fegyverzetét, a szertartás pedig főleg keringésből, éneklésből és égetésből állt. Ön nem akarta, hogy az, aki a Rossz elűzése céljából kering, énekel és éget, képtelen legyen megvédeni magát, és főleg hogy továbbra is üldözött, zaklatott, éhező és *bebörtönzött* legyen, mondom BEBÖRTÖNZÖTT, kényszerdiétán, kényszerzubbonyban élő.

És most erről van szó. Dr. Ferdière-t egy rossz szellem kerítette hatalmába, aki elhitegeti velem, hogy az a néhány dalocska, melyeket megesik, hogy a Rossz elleni védekezésben eléneklek, utálatos és dühítő, s ezektől a dalocskáktól azért szenved olyannyira, mert az uralkodó Rossz Szellem tökéletesen, hermetikusan rátapadt egész testére és magával akarja rántani zuhanásába és magával együtt odaveszejteni. Beteg vagyok és nem kezel, véres tenezmussal párosuló szörnyű hasmenés gyötört múlt vasárnap, hétfőn és kedden, és ő nem vette észre, továbbá csak azért találkozik velem, hogy megfenyegeessen, az idegbetegek részlegébe zár, ahol éhezni fogok, pedig az étel maradt itt az egyedüli menedékem a rosszal szemben, mivel Önök megvonták tőlem az egyetlen gyógyírt, amely a dolgokat csillapíthatná és elkerülnöm engedné, hogy minden pillanatban elragadjon a Rossz ellen űzött kimerítő varázslás, noha sokkal inkább volna kedvem aludni, mintsem énekelni, hiszen a szívem nem elég gondtalan ehhez, de hogy aludni tudjak, miközben a Rossz rám nehezül, ahhoz ópiumra volna szükségem, mindenekelőtt.

Antonin Nalpas

Emlékeztetnie kéne Ferdière doktort, hogy más is létezik a világon, nem csak én, és hogy a saját szemével láthatta, méghozzá teljes bizonyossággal, az égi sereget, amint *a földön* előre tör és tüzével körbekeríti a rodezi elme-gyógyintézetet, és hogy az üldöztetésnek általam, itt elszenvedett története egy mindenre kiterjedő izzó parázslásban ér majd véget.

Rodez, 1943. június 25

Drága Barátom!

Nagy segítséget és könyörületet kérek Öntől. Kérem, mihamarabb vessen véget az elektrosokk-kezelésnek, melyet szerveztem nyilvánvalóan képtelen tovább elviselni, és bizonyosan ez jelenlegi gerincferdülésem döntő oka is. Ahogyan azt ma reggel mondtam Önnek, a démoni összenövések megszűntek, és úgy hiszem, nem is térnek vissza többé, de megmaradt a hátamnak ez az elviselhetetlen töröttség-érzése, aminek okaként nem tudok másra gondolni, mint erre az erőszakos elektromos gyógykezelésre, melynek kétségtelenül vannak eredményei, de ami-

ket, tekintettel rám, hogy ne kockáztassunk súlyosabb mellékhatásokat, mindenképpen jó volna nem nyújtani tovább. Ne értsen félre, semmiképpen sem óhajtom befolyásolni elhatározását, egyszerűen csak jelezni szeretném, hogy tegnapelőtt óta úgy érzem, hátam és májam összetörött, és hogy a szervezetemnek sürgősen haladékra van szüksége, hogy megerősödjön. Másrészről, mivel a kezelés felfüggesztése nem fenyeget veszéllyel, hiszen a rögeszméimet már megszüntette (talán nem is volt az olyan nagy ügy), úgy gondolom, nem lesz kifogása a gyógykezelés szüneteltetése ellen.

Dr. Ferdière, ez pihenést biztosítana, és nekem nagy szükségem van pihenésre.

Köszönettel:
Antonin Nalpas

SZABÓ Marcell fordítása

